

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU OLAN BİR AİLENİN
AİLE EĞİTİMİ SÜRECİNİN İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Aslı KOCA

Eskişehir, 2016

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU OLAN BİR AİLENİN
AİLE EĞİTİMİ SÜRECİNİN İNCELENMESİ**

AŐlı KOCA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞitme Engelliler Öğretmenliği Programı Özel EĞitim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Zerrin TURAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

EĞitim Bilimleri Enstitüsü

Haziran, 2016

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Aslı KOCA'nın "İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Bir Ailenin Aile Eğitimi Sürecinin İncelenmesi" başlıklı tezi 27.06.2016 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı İşitme Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr. Zerrin TURAN

Üye : Prof.Dr. Yıldız UZUNER

Üye : Doç.Dr. Hatice BAKKALOĞLU

Prof.Dr. Handan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdür Vekili

ÖZET

İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU OLAN BİR AİLENİN AİLE EĞİTİMİ SÜRECİNİN İNCELENMESİ

Aslı KOCA

Özel Eğitim Anabilim Dalı / İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Haziran, 2016

Danışman: Doç. Dr. Zerrin TURAN

Bu eylem araştırmasının amacı işitme kayıplı çocuğu olan bir ailenin, aile eğitimi sürecinin incelenmesidir. Araştırmanın katılımcıları işitme kayıplı bir çocuk, annesi ve eğitimci/araştırmacıdır.

Araştırma verileri, aile eğitimi uygulamaları videoteyp kayıtları, anneye yapılan görüşmeler, geçerlik güvenirlik komitesi ses kayıtları, araştırmacı günlükleri yoluyla toplanmıştır. Araştırma sürecinde toplam on aile eğitimi yapılmıştır. Aile eğitimi sürecinin incelenmesi için tüm aile eğitimlerinin genel dökümü yapılmış ve elde edilen verilere tümevarım analizi uygulanmıştır. Araştırmanın geçerliği, işitme kayıplı çocukların eğitimi alanında çalışan aile eğitimi uzmanı ve eylem araştırması uzmanı tarafından sağlanmıştır.

Araştırma sürecinde eğitimci/araştırmacı tarafından gerçekleştirilen aile eğitimi uygulamaları, aile eğitimi uzmanı tarafından incelenerek uygulamada gözlenen sorunları çözmek amacıyla öneriler verilmiştir.

Geçerlik-güvenirlik toplantısında veriler doğrulanmış ve yeni eylem planı yapılmıştır. Bu eylem planı çerçevesinde eğitimci-araştırmacı tarafından sonraki aile eğitimini planlamış ve uygulanmıştır. Araştırma sürecinde bu döngü sistematik bir şekilde sürdürülmüştür.

Aile eğitimi sürecinin incelendiği bu araştırmanın bulguları aile eğitimi sürecinin; hazırlık, uygulama ve değerlendirme aşamalarında gerçekleştiğini göstermektedir. Eğitimler süresince etkili bir iletişim ortamı yaratmak amacıyla çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun oyunlar kullanılmıştır. Bu oyunlar süresince eğitimci annenin eğitime aktif katılımını sağlamaya çalışarak dil gelişimini desteklemeye yönelik stratejileri annenin kazanmasını hedeflemiştir.

On seans eğitim sonrasında annenin çocuğun gelişimini destekleyen olumlu davranışlarında artış ve eğitimcinin aile eğitimi uygulamasında olumlu değişikler gözlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: İşitme kayıplı çocuklar, Aile eğitimi, Doğal işitsel-sözel yöntem, Uygulama süreci.

ABSTRACT

The Examination of Parent Guidance Process of a Family Having a Child With Hearing Loss

Aslı KOCA

Department of Special Education / Education of Hearing Impaired
Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, June, 2016
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Zerrin TURAN

The main purpose of this action research is to examine the parent guidance process of a family having a child with a hearing loss. The participants of the research are the child with a hearing loss, her mother and the teacher/ researcher.

The data were collected by the videotape recordings of parent guidance sessions, audio recordings of interviews with the mother, audio recordings of evaluation and trustworthiness meetings after the sessions and reflective journals. Ten parent guidance sessions have been conducted for research purposes. A general transcription of all of the parent guidance sessions was performed and inductive analyses have been applied to the data in order to examine the parent guidance process. The trustworthiness of this research has been provided by evaluating the sessions with the supervisor who is experienced in the field and another academic who also has a long term experience in working with children with hearing loss and conducting action research.

The data has been confirmed in the review and trustworthiness meetings and a new action plan has been emerged as a result of it. The teacher/researcher has planned and applied the next sessions according to this plan. During the research process this application cycle has continued systematically.

The findings of this research have indicated that the parent guidance sessions has the phases of preparation, application and evaluation. The activities that are appropriate to the age and progress of the child have been used so as to create an effective

communication atmosphere during the sessions. The teacher/researcher aimed that mother would gain the strategies supporting the child's language development by providing the mother's active participation to the sessions throughout the games.

It has been observed that positive changes have been occurred in the mother's attitudes supporting the child's development and the teacher's/researcher's practicing skills.

Key Words: Children with hearing loss, Parent guidance, Natural auditory-aural method, Parent guidance practices.

TEŞEKKÜR

Akademik eğitimime başlamam konusunda beni yüreklendiren, mesleki gelişim sürecimde beni destekleyen ve araştırmanın gerçekleşmesi için emek veren değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Zerrin TURAN'a gösterdiği sabır ve özveri için çok teşekkür ederim.

Araştırmamın her aşamasında bana yol gösteren ve desteğini hissettiren değerli hocam Prof. Dr. Yıldız Uzuner'e ve öğretmenlik hayatımda anlamlı izler bırakan sevgili hocam Prof. Dr. Ümit Girgin'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu günlere gelmemde büyük pay sahibi olan aileme, çalışmamı tamamlamamda desteklerini esirgemeyen dostlarıma teşekkür ederim. Son olarak çalışmam boyunca tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve destek veren eşim Mustafa'ya, kızlarım Bengisu ve Begüm'e gösterdikleri sabırdan dolayı çok teşekkür ederim.

Aslı KOCA

Eskişehir, 2016

27/06/2016

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Aslı KOCA

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvii
GÖRSELLER DİZİNİ	xviii
KISALTMALAR DİZİNİ	xix
1. GİRİŞ	1
1.1. Erken Müdahale	2
1.1.1. Erken teşhis	2
1.1.2. Erken cihazlandırma	3
1.1.3. Erken eğitim	3
1.2. Erken Eğitim Hizmetlerinin Gelişimi	4
1.3. Erken Özel Eğitim Programlarının Yasal Dayanakları	6
1.4. Erken Müdahale Programlarının Gelişimi	8
1.5. Aile Merkezli Erken Destek Hizmetleri: Kuramsal Temeller..	9
1.6. Aile Merkezli Bir Uygulama Olarak Doğal İşitsel-Sözel Yaklaşım.....	12
1.7. Doğal İşitsel-Sözel Yaklaşımında Aile Eğitiminin Amaçları ve Uygulanması	12
1.8. Aile Eğitiminin Temel Amaçları	13
1.8.1. Aileyi bilgilendirme	13

1.8.2. Çocuklarına ilişkin gerçekçi beklentiler oluşmasını sağlama	14
1.8.3. Çocuklarına dil gelişimini sağlayıcı ve zenginleştirici olanaklar sağlama	15
1.8.4. Çocuğun aile içindeki yeri ve davranış eğitimi	15
1.8.5. Çocuğun dinleme becerilerini geliştirme	16
1.8.6. Anne babanın oyun becerilerini geliştirme	17
1.8.7. Çocukta oluşan değişimleri anne babanın fark etmesine yardımcı olma	17
1.8.8. Günlük rutinlerdeki fırsatlardan yararlanabilme	18
1.9. Eğitimcinin Aile Eğitimindeki Rolü	18
1.10. Aile Eğitimi	20
1.10.1. Aile eğitimine hazırlık	20
1.10.2. Aile eğitiminin uygulanması	20
1.10.3. Aile eğitiminin değerlendirilmesi	22
1.11. İşitme Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Aile Eğitimi Konusunda Yapılan Uluslararası Araştırmalar	23
1.12. İşitme Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Aile Eğitimi Konusunda Yapılan Ulusal Araştırmalar	25
1.13. Araştırmanın Önemi	28
1.14. Araştırmanın Amacı	29
2. YÖNTEM	30
2.1. Araştırma Yöntemi	30
2.2. Araştırmanın Uygulama Döngüsü	32
2.3. Katılımcılar	33
2.3.1. Katılımcı ailenin belirlenmesi	33
2.3.2. Katılımcı anne	34
2.3.3. Ece	34

2.3.4. Araştırmacı	35
2.4. Geçerlik ve güvenilirlik komitesi	36
2.5. Araştırma Ortamı	36
2.5.1. İşitme Engelli Çocuklar Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi	37
2.5.1.1. Kurumun fiziksel özellikleri	37
2.5.1.2. Aile eğitimi odalarının fiziksel özellikleri	37
2.5.1.3. İÇEM’de sürdürülen aile eğitimi programı	40
2.5.1.4. İÇEM’de uygulanan aile eğitiminin özellikleri ..	40
2.5.1.4.1. Aile eğitimine hazırlık	40
2.5.1.4.2. Aile eğitimi uygulaması	41
2.5.1.4.3. Aile eğitiminin değerlendirilmesi	42
2.6. Verileri Toplama Teknikleri	42
2.6.1. Gözlemler	47
2.6.2. Görüşme verileri	48
2.6.3. Ses kayıtları	49
2.6.3.1. Değerlendirme toplantıları ve izleme toplantıları ses kayıtları	49
2.6.3.2. Geçerlik güvenilirlik komitesi toplantıları ses kayıtları	49
2.6.4. Belge inceleme	50
2.6.4.1. Odyoloji kliniği dosyası	50
2.6.4.2. Aile eğitimi dosyası	50
2.6.5. Araştırmacı günlükleri	51
2.6.6. Annenin mektubu	52
2.7. Verilerin Analizi	52
2.8. Geçerlilik Güvenilirlik Çalışmaları	53
2.9. Araştırma Etiği	54
3. BULGULAR ve YORUM	55

3.1. Aile Eğitimi Uygulama Süreci	55
3.1.1. Aile eğitime hazırlık	57
3.1.2. Aile eğitimi uygulaması	57
3.1.3. Aile eğitiminin değerlendirmesi	60
3.2. Birinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi	61
3.2.1. Birinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	61
3.2.2. Birinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	63
3.3. İkinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi .	65
3.3.1. İkinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	66
3.3.2. İkinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	68
3.4. Üçüncü Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi	70
3.4.1. Üçüncü aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	71
3.4.2. Üçüncü aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	73
3.5. Dördüncü Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi	75
3.5.1. Dördüncü aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	76
3.5.2. Dördüncü aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	78
3.6. Beşinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi.	80
3.6.1. Beşinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	81

3.6.2. Beşinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	83
3.7. Altıncı Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi	84
3.7.1. Altıncı aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	85
3.7.2. Altıncı aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	87
3.8. Yedinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi	88
3.8.1. Yedinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	89
3.8.2. Yedinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	91
3.9. Sekizinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi	92
3.9.1. Sekizinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	93
3.9.2. Sekizinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	94
3.10. Dokuzuncu Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi.....	95
3.10.1. Dokuzuncu aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	96
3.10.2. Dokuzuncu aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	98
3.11. Onuncu Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi	99
3.11.1. Onuncu aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri	99
3.11.2. Onuncu aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri	101

3.12. Aile Eğitimi Sürecinde Annede Gözlenen Değişimler	101
3.13. Aile Eğitimi Sürecinde Eğitimcide Gözlenen Değişimler.....	104
3.14. Katılımcı Annenin Eğitim Süreci Hakkındaki Görüşleri	106
3.14.1. Anne ile ilk görüşme	106
3.14.2. Anne ile son görüşme	107
3.14.3. Annenin mektubu	108
3.15. Eğitimcinin Eğitim Süreci Hakkındaki Görüşleri	109
4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	111
4.1. Araştırmanın Sınırlılıkları	123
4.2. Öneriler	123
KAYNAKÇA	125
EKLER.....	130
ÖZGEÇMİŞ	149

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Veri Toplama Çizelgesi	43
Tablo 3.1. Aile Eğitimlerinin İçeriği	59
Tablo 3.2. Birinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	63
Tablo 3.3. Birinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler..	65
Tablo 3.4. İkinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	68
Tablo 3.5. İkinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler...	70
Tablo 3.6. Üçüncü Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	73
Tablo 3.7. Üçüncü Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler.	75
Tablo 3.8. Dördüncü Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	78
Tablo 3.9. Dördüncü Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler	80
Tablo 3.10. Beşinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	83
Tablo 3.11. Beşinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler.	84
Tablo 3.12. Altıncı Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	86
Tablo 3.13. Altıncı Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler..	88
Tablo 3.14. Yedinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	90
Tablo 3.15. Yedinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler.....	91
Tablo 3.16. Sekizinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	94
Tablo 3.17. Sekizinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler	95

Tablo 3.18.	Dokuzuncu Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler...	97
Tablo 3.19.	Dokuzuncu Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler	99
Tablo 3.20.	Onuncu Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler	101
Tablo 3.21.	Aile Eğitimi Sürecinde Annede Gözlenen Değişimler	102
Tablo.3.22.	Aile Eğitimi Sürecinde Eğitimcide Gözlenen Değişimler.....	104

ŞEKİLLER DİZİNİ

		<u>Sayfa</u>
Şekil 1	Eylem Araştırması Döngüsü	31
Şekil 2	Araştırmanın Uygulama Döngüsü	33
Şekil 3	Aile Eğitimi Uygulama Döngüsü	56

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Fotoğraf 2.1. Aile Eğitimi Odası (Ek bina)	38
Fotoğraf 2.2. Aile Eğitimi Odası (Ana bina)	38
Fotoğraf 2.3. Odyoloji Kliniği	39
Fotoğraf 2.4. Yuva 2. Sınıf	39

KISALTMALAR DİZİNİ

HIPPY	: Home Instruction Program For Preschool Youngster
PAT	: Parent As Teachers Programme
AÇEP	: Anne-Çocuk Eğitim Programı
ZEP	: Zihinsel Eğitim Programı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
PEECH	: Precise Early Childhood Education
PACE	: Parent Action In Childhood Education
EHS	: Early Head Start
MPP	: Mounster Parental Programme
İÇEM	: İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi

1. GİRİŞ

İşiten bireyler, bebeklik ve erken çocukluk döneminde yakın çevresindeki yetişkinlerle etkileşimlerde bulunarak dil ve iletişim becerilerinin gelişimini destekleyecek işitsel girdilere ulaşır. Bu etkileşimlerle işiten ve normal gelişim gösteren bir çocuğun dil gelişimi, ilave bir desteğe ihtiyaç duymadan doğal yollarla desteklenir (Bates, 1976, s. 35-38). Ancak işitme kayıplı çocuklar, bu etkileşimlerdeki işitsel girdileri almakta güçlük yaşarlar. Bu durum işitme kayıplı çocukların konuşma içerisindeki işitsel ve dilsel ipuçlarından yoksun kalmalarına neden olur. Özellikle kritik dönemde ortaya çıkan bir işitme kaybı, bireyin konuşma dilinin kurallarına ilişkin bilgileri almada kopukluklar yaşamasına ve konuşma diline ilişkin anlamları kodlamada güçlüklerle yol açar (Tüfekçioğlu, 2003, s. 6-7).

İşitme kaybı, çocuğun dil gelişimi üzerinde olumsuz etkiye neden olurken, çocuktaki akademik, sosyal ve duygusal gelişimi de olumsuz yönde etkilemektedir (Barmak, 2010, s. 79-94; Tüfekçioğlu,1998, s. 113-123). İşitme kaybının yarattığı bu olumsuz etkileri minimum düzeye indirmek için erken müdahalenin son derece önemli olduğu kabul edilmektedir. Erken müdahale ile işitme kaybının erken tanınması, bireyin erken dönemde cihazlandırılması ve tüm bunların yanı sıra işitme kayıplı çocuğun bebeklik döneminden başlayarak aile tarafından desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Aileler, çocuklarında işitme kaybı olduğunu öğrendiklerinde derin bir üzüntü yaşamaktadırlar. Diğer yandan aileler işitme kaybı konusunda yeterince bilgiye sahip olmadıkları için işitme gücüyle nasıl başa çıkabilecekleri konusunda endişelenmektedir. Ailelerin yaşadığı duygular ve işitme kaybı konusundaki bilgi eksiklikleri onların, çocuğa karşı duyarlı davranma, çocuğun iletişimsel amaçlarına ve çocuğa uygun cevap verme gibi doğal ebeveynlik davranışları üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Cole, 1992, s. 18-24). Bunun sonucunda da ebeveynlerin işitme kayıplı çocuklarıyla kuracakları doğal etkileşimleri bozulmaktadır. Oysa işitme kayıplı çocuklara işiten yaşlıları ile aynı dil fırsatları sağlandığında işitme kayıplı çocuklar gecikmeli de olsa dili işiten yaşlıları gibi geliştirebilmektedirler. İşitme kayıplı çocuğa bu anlamda destek sağlayabilmek amacıyla, çocuk ve ebeveynin etkileşim becerilerinin artırılması, etkileşimlerde gözlemlenen aksaklıkların iyileştirilmesi için erken tanı ve

cihazlandırmanın ardından aile eğitimlerinin hemen başlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Brown ve Nott, 2005, s. 160-162; Clark, 2007, s. 11-23; Turan, 2010, s. 1720).

1.1. Erken Müdahale

Erken müdahale, küçük yaşta (özellikle 0-3 yaş aralığında) bulunan çocuklara sunulan özel eğitim hizmetlerini kapsar. Bu hizmetler, çocukların bilgi ve becerilerinin gelişmesine destek olmak için, uzmanlar ve özel gereksinimli çocukların anne ve babalarının iş birliği içinde çalışması anlamına gelir (Howard, Williams ve Lepper, 2011, s. 410). Guralnick (2005, s. 316) ise erken müdahaleyi risk grubundaki, altı veya daha küçük yaşta gelişimsel gecikmesi veya sosyal duygusal problemleri olan çocuklara sunulan hizmetler bütünü olarak tanımlamıştır.

Erken müdahalenin öneminin vurgulandığı pek çok kaynakta işitme kaybı erken tanılanan, gecikmeden cihazlanması sağlanan ve hemen eğitime başlanan çocukların ek bir engelleri olmaması durumunda konuşma dilini normal işiten yaşlıtlarının hızına yakın bir hızda edinebilecekleri belirtilmiştir (Clark, 2007, s. 11-23; Cole, 1992, s. 18-24; Estabrooks, 2006, s. 89). İşitme kayıplı çocukların eğitiminde erken müdahaleyi oluşturan üç önemli faktörün erken teşhis, erken cihazlandırma ve erken eğitim olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle erken müdahale; bu üç başlık altında incelenecektir.

1.1.1. Erken teşhis

İşitme kayıplı bebeklerin ilk 3 ay içerisinde tanınması durumunda erken teşhis gerçekleşmiş olur. Erken teşhisin ardından ilk 3 ay içerisinde çocuğun cihazlandırılması ve en geç 6 aylıkken uygun erken eğitim programlarında eğitime başlaması işitme kaybının yaratacağı olumsuz etkileri azaltmaktadır (White, 2006, s. 238).

Yeni doğan işitme taraması, işitme kaybını olabildiğince erken dönemde tanılanmasına olanak tanırken aynı zamanda işitme kaybının tipinin ve türünün belirlenmesini ve gerekli tedbirleri almayı amaçlamaktadır. Bu tedbirlerin, tanının hemen ardından yapılacak olan cihazlandırma ve aileye eğitim desteği sağlamak olduğu söylenebilir (Belgin, 2011, s. 187-190). Geç tanılanan, geç cihazlandırılan ve kaliteli eğitimden yararlanamayan çocukların dil gelişimleri istenen hızda ilerlemeyebilir (Turan, 2015, s. 581).

Yoshinaga Itano ve Apuzzo (1998, s. 384-386) yaptıkları araştırmada işitme kayıpları 6 aydan önce belirlenmiş çocukları, işitme kaybı 18. aya kadar tanılanmamış çocuklarla karşılaştırmıştır. Araştırmada işitme kaybı erken teşhis edilen çocuklar, alıcı ve ifade edici dil yetenekleri ve bilişsel becerileri ile ilgili ölçümlerde diğerlerine göre daha yüksek puanlar almıştır. Araştırma sonucunda ise işitme kaybının erken dönemde tanılanmasının, çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. İşitme kaybının erken teşhisinin gelişim alanlarına etkisini inceleyen bir diğer araştırmayla erken tanılanan işitme kaybının bebekte ek bir engelin olmaması durumunda başta dil gelişimi olmak üzere tüm gelişim alanlarını olumlu yönde etkilediği ortaya konmuştur (Barmak, 2010, s. 79-94).

1.1.2. Erken cihazlandırma

İşitme kaybı tanısının ardından çocukların mümkün olan en kısa sürede uygun şekilde cihazlandırılmalarının gerekliliği bilinen bir gerçektir. Erken dönemde bebeklere uygulanan işitme taraması ve sonrasında yapılan tanılama ile işitme kaybı olan bebekler belirlenmekte, işitme kayıplı bebeklerin erken dönemde cihazlandırılması sağlanmaktadır. Erken dönemde işitme kaybına uygun cihazlandırma ile işitme kayıplı çocuğun seslere erişimi sağlanabilir ve çocuk erken dönemde dinleme becerilerini kazanabilir. Erken cihazlandırma ile normal işiten yaşıtlarına sunulan dil fırsatlarına benzer şekilde ulaşabilen işitme kayıplı çocuklar, işiten yaşıtlarının dil gelişimi hızını yakalayabilir (Clark, 2007, s. 11-23).

1.1.3. Erken eğitim

Erken çocukluk dönemi, kişilerin doğduğu andan okul eğitimi almaya başladığı zamana kadar olan, 0-8 yaş aralığını kapsayan ve bireylerin fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin temellerinin atıldığı bir dönemdir. Bu erken dönem, bireylerin tüm gelişim alanlarında çok hızlı geliştikleri ve dış etkilerden en çok etkilendikleri kritik bir dönem olarak adlandırılmaktadır (Güven ve Efe Azkeskin, 2010, s. 2).

Çocuklar doğdukları andan itibaren öğrenmeye başlarlar. Bu öğrenmelerin büyük bir bölümünün içinde buldukları ailede, erken çocukluk döneminde gerçekteştiği bilinmektedir. Bu erken dönemde yapılan erken müdahale ile çocukların gelişimlerini tehlike altına sokabilecek etkenlerin azaltılması ve çocuğun yaşadığı

bağlam içinde gelişimlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır (Bekman ve Atmaca Koçak, 2011, s. 173).

1.2. Erken Eğitim Hizmetlerinin Gelişimi

Dünyada farklı zamanlarda farklı ülkelerde uygulanmaya başlayan erken eğitim hizmetleri ile ebeveynler çocuk gelişimi, eğitimi, bakımı gibi alanlarda desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu programların hedef kitlesinin genellikle düşük gelir düzeyindeki aileler ile risk altında olduğu düşünülen çocukların aileleri olduğu söylenebilir. Bu programlarda ev veya kurum temelli uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Erken çocukluk eğitim hizmetleri kapsamında 1965 yılında Amerika Birleşik Devleti'nde başlatılan Head Start, 0-3 yaş grubu çocuğa sahip dezavantajlı çocukların ailelerine yönelik, kapsamlı bir erken çocukluk programıdır. Bir diğer programda 1966-1967 yıllarında başlayan, 12 ay ile 3 yaş aralığında çocuğu olan düşük gelirli ailelerin eğitimini hedef alan ve iki yıl süren bir program olan Aile Eğitimi ile Erken Çocukluğun Desteklenmesi (Early Childhood Stimulation Through Parent Education Project) programıdır. İki yıl süren bu 1968-1969 yıllarında İsrail'de uygulanmaya başlanan Okul Öncesi Çocuklar İçin Ev Merkezli Aile Eğitimi Programı [Home Instruction Program For Preschool Youngster (HIPPY)] 3-4-5 yaşlarında çocuğu olan düşük gelirli ailelere yönelik uygulanan ev merkezli erken müdahale programıdır. Aynı program 1973 yılında 0-3 yaş aralığındaki çocukları desteklemek üzere uygulanmıştır. Benzer şekilde uygulanan diğer programların ise Ev Merkezli Anne Çocuk Programı (The Mother – Child Home Program), Öğretmen Ebeveyn Programı [Parent As Teachers Program (PAT)] ve Minnesota Erken Çocukluk Aile Eğitimi Programı olduğu belirtilmektedir (Tezel Şahin ve Özyürek, 2011, s. 38-45).

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de aile eğitim programları uygulanmaktadır. Türkiye'de Anne-Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) ilk olarak 1982 yılında Bekman, Kağıtçıbaşı ve Sunar tarafından dört yıllık bir araştırma projesi olarak Boğaziçi Üniversitesi bünyesinde geliştirilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. AÇEP'in içeriğinde; Anne Destek Programı, Zihinsel Eğitim Programı (ZEP), Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması olmak üzere üç farklı program uygulanmaktadır. Programların hedef kitlesi; sosyal ve ekonomik koşullardan ötürü gelişimleri desteklenemeyen ortamlarda yaşayan çocuklar, anne-babalar ve okuma yazma bilmeyen yetişkinlerdir (Bekman, 2008, s. 42). Bu programların etkililiği ve etkileri üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Bekman ve

Atmaca Koçak (2011, s. 130-145) beş farklı ülkede uygulanan (Türkiye, Belçika, İsviçre, Bahreyn, Suudi Arabistan) AÇEP'in aile üzerindeki etkilerini araştırmışlar. Bu araştırma sonuçları, programın anneler, çocuklar ve anne-çocuk ilişkisi üzerinde doğrudan etkilerinin olduğu yönündedir. Programın annelerin davranışlarını ve iletişim biçimlerini değiştirdiği, anne- çocuk arasındaki ilişkinin iyileşmesini sağladığı, annelerin kendine olan özgüvenlerini olumlu yönde etkilediği ve sosyalleşmelerini sağladığı ortaya konmuştur. Ayrıca bu araştırmaya katılan anneler çocuklarının bilişsel, fiziksel ve sosyal- duygusal gelişimlerinde değişiklikler olduğunu bildirmişlerdir (Bekman ve Atmaca Koçak, 2011, s. 135). Başka bir araştırmada AÇEP'in çocuklar üzerindeki bilişsel etkisi araştırılmış ve araştırma sonuçları, programların çocukların bilişsel gelişimlerini destekleyerek onları okula hazır hale getirdiğini göstermiştir (Kartal, 2007, s. 245). Bir diğer araştırmada dünyada uygulanan aile eğitimi programlarının etkililiği üzerinedir. Tezel Şahin ve Cevher Kalburan (2009) tarafından yurt dışında 2000-2007 yılları arasında yayınlanan 21 makale incelenmiştir. Bu çalışmada ailelerin eğitim düzeyleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri ne olursa olsun aile eğitimine ihtiyaç duydukları ortaya konmuştur. Bu çalışmadaki diğer sonuçlarda, dünyada uygulanan programların ebeveynlerin çocuğa karşı davranışlarını olumlu yönde etkilediği, öz yeterlilik duygularını arttırdığı, aile eğitimi programlarının anne-babanın çocukla iletişimini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır (Tezel Şahin ve Cevher Kalburan, 2009, s. 11).

Son yıllarda ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 0- 18 yaş Aile Eğitimi Programı'nı uygulamaya koymuştur. 2012 yılında revize edilen program 0-3 yaş, 3-6 yaş, 7-11 yaş ve 12-18 yaş olmak üzere dört farklı yaş grubu için hazırlanmıştır. Bu programlarda erken çocukluk dönemini desteklemeyi amaçlayan 0-3 Yaş ve 3-6 Yaş Aile Eğitimi Kursu ve 3-6 Yaş Anne Destek Eğitimi Kursu yer almaktadır (<http://aileegitimi.meb.gov.tr/index.php>).

Bu anlamda aile eğitimi programlarının hem aileler üzerinde hem de risk altındaki çocuklar üzerinde çok yönlü olumlu etkiler yarattığı söylenebilir. İşitme kayıplı çocuklar da var olan işitme kaybından dolayı risk altındadır. Erken destek hizmetleri içerisinde yer alan aile eğitimi programları, işitme kayıplı çocukların işitme yetersizliği nedeniyle ortaya çıkabilen sorunların etkilerini azaltmayı amaçlamaktadır.

1.3. Erken Özel Eğitim Programlarının Yasal Dayanakları

Dünyada erken destek programlarının geçmişinin yüz yıl önceye uzandığı bilinmektedir. Charles Darwin bebeklik ve erken çocukluk dönemindeki gelişimde, biyolojinin yanı sıra çevrenin de önemli olduğunun kavranmasına katkı sağlamıştır. Bu görüşün etkisiyle erken destek programları kapsamında Avrupa ve ABD’de dar gelirli ailelerin çocukları için geliştirilen özel kreşler açılmıştır. Böylece gelişimsel sorunları olan çocukların desteklenmesi gündeme gelmiştir. Daha sonra gelişimsel gecikmeleri olan çocukların bebeklikte ve erken dönemde desteklenmesi amacıyla programlar ortaya çıkmıştır. ABD’de engelli çocuklar için erken eğitim programlarının başlamasını destekleyen yasalar 1968 yılında çıkarılmıştır. Bu yasalar sonucunda birçok destek eğitim programı geliştirilmiş ve desteklenmiştir (Ertem, 2005, s. 19). Benzer şekilde İsveç, İngiltere, Finlandiya, Yeni Zelanda, Güney Kore ve Almanya’da da erken çocukluk özel eğitimine yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiştir (Sazak Pınar, 2006, s. 77-79). Portage, Small Steps Early Intervention Program, Precise Early Childhood Education (PEECH), The Murdoch Early Intervention Program, Parent Action in Childhood Education (PACE) ve Early Head Start (EHS) gelişmiş ülkelerde yaygın şekilde kullanılan programlardır (Birkan, 2002, s. 104).

Türkiye’de ise özel eğitime erken başlamanın esas olduğu ilk kez 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu”nda belirtilmiştir. Ancak bu kanun yeterince anlaşılıp uygulanamamıştır (Akçamete, 1998, s. 198). 1987 yılında çıkarılan “Özel Gereksinimli Çocukların Okul Öncesi Eğitimleriyle İlgili Genelge” ile erken eğitimin temelleri atılarak 1997 yılında 573 sayılı “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile erken çocukluk özel eğitiminin yasal temelleri oluşturulmuştur (Sazak-Pınar, 2006, s. 75).

Türk Milli Eğitimi’ni düzenleyen temel esaslarda özel eğitim ile ilgili temel ilkeler belirlenmiştir. “Özel eğitime erken başlamak esastır” ve “Ailelerin özel eğitimi sürecinin her boyutuna aktif katılımlarının sağlanması esastır” (Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Madde 5, a ve g bendi, 1997) ilkeleri ile eğitime erken başlama ve ailelerin eğitim sürecine aktif katılımları yasalarla desteklenmektedir.

0-3 yaş aralığındaki engelli bireylere erken eğitim sunmanın yasal temelleri 2000 yılında atılmıştır. 18 Ocak 2000 tarihli ve mükerrer 2937 sayılı Resmi Gazete’de

yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde erken özel eğitim hizmetleriyle ilgili düzenlemeler şu şekilde yer almıştır:

1. Özel eğitim gereksinimleri belirlenmiş, 0-36 ay arasındaki çocuklar için, özel eğitim hizmetleri, öncelikle ailenin bilgilendirilmesi ve desteklenmesi temeline dayalı olarak, üniversitelerle işbirliği ile eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi ve gezici özel eğitim öğretmeni tarafından evlerde ve kurumlarda sürdürülür. Planlanan bu eğitim doğrultusunda çocuk, aile ve eğitimci aşağıdaki hususlar çerçevesinde birlikte çalışır.

a. Çocuğun özel eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi tarafından mümkün olduğunca ev gözlemleri ve gelişim ölçekleri kullanılarak yapılır.

b. Eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi tarafından yapılacak inceleme ve değerlendirme çalışmaları, en az altı ayda bir yinelenir.

c. Aile eğitimi hizmetlerinde, çocuğun ve ailenin ne tür destek hizmetler alacağı ve bu hizmetlerin kim tarafından, nasıl ve ne zaman verileceği eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi tarafından belirlenir.

d. Bu çocukların, sosyal yönden gelişimlerini desteklemek ve ailelerin bilgi ve deneyimlerini arttırmak için, resmi ve özel kreşlerde bireysel özellikleri ve yaşları dikkate alınarak, belirlenen bir günde yarı zamanlı oyun grubuna ya da etkinlik grubuna devam etmelerine karar verilebilir.

e. Aileler, eğitsel oyun, oyuncak, oyuncak kütüphaneleri, özel eğitim gerektiren çocuklara kendilerini serbest ifade etme olanağı sağlayan oyun-eğlence alanları ve eğitsel kitap gibi konularda bilgilendirilir ve özendirilir.” (MEB, 2014, s. 7-8).

Yasalardaki düzenlemelerinde etkisiyle 1990'lı yıllarda Türkiye'de Portage ve Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı uygulanmaya başlanmıştır. Portage, 1969 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde gelişim geriliği gösteren çocukların eğitimlerine yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiş ve ilk kez Hacettepe Üniversitesi'nde uygulanmıştır. Ülkemizde anne babalar tarafından yaygın şekilde uygulanan bir diğer program ise Avusturalya'da gelişim geriliği gösteren çocukların eğitimlerine yardımcı olmak için geliştirilmiş ve Türkçe'ye çevrilmiş Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı'dır. Bu program ülkemizde 1996 yılında gelişimsel geriliği olan çocukların aileleri tarafından kullanılmak üzere uygulamaya konulmuş eve dayalı bir programdır. Programda alıcı dil iletişim, kişisel toplumsal, küçük kas ve büyük kas becerilerinin öğretimi amaçlanmaktadır. Birkan (2002, s. 106) Küçük Adımlar Programı'yla ilgilenen

araştırmaları incelemiş. Küçük Adımlar Programı'na katılan tüm çocukların programdan yarar sağladıklarını belirtmiştir.

1.4. Erken Müdahale Programlarının Gelişimi

Erken müdahale programları uygulanmaya başladığı zamandan bu zamana kadar ailelerle çalışmayı amaçlamıştır. Günümüze kadar uygulanan erken müdahale programlarının uygulamaları incelendiğinde değişimler gösterdiği söylenebilir. Ertem (2005, s. 20-21), erken özel eğitim programları uygulamalarında gözlemlenen değişimleri değerlendirmiş ve şu şekilde açıklamıştır;

a. Eksiklik modelinden, güçlendirme modeline geçiş

Biyomedikal modelin temelini oluşturduğu eksiklik modelinde çocukta bir gecikmenin var olduğu ve uzman yardımıyla geliştirilmesi gereken basamaklarının olduğu görüşü benimsenir. Bir diğer deyişle ailenin yetersiz olduğu yönler belirlenir. Bu eksikliklerin uzman tarafından verilen eğitimler ile iyileştirilmesi, giderilmesi hedeflenmektedir. Ancak bu model ailenin gerçek yaşamda nelere ihtiyaı olduğunu anlamakta yetersiz kalmaktadır. Uygulanan eksiklik modeli zaman içinde değişimlere uğrayarak güçlendirme modeline doğru bir geçiş geçirmiştir. Uygulamada güçlendirme modelinin benimsenmesiyle ocuk ve ailenin güçlü yönleri, yapabilirlikleri fark edilip aileler bu yönde desteklenmiştir. Böylece ailenin ve çocuğun yaşama uyum sürecinin hızlandığı düşünülmektedir.

b. Ailenin ocukların eğitiminde etkin parça olarak görülmesi

Erken zel eğitim programlarında başlangıçtan bu yana ailelerle birlikte çalışmak, ailelerin evde çocukların desteklemeleri, ailelerin bilgilendirilmesi benimsenmektedir. Ancak erken özel programındaki ilk uygulamalara bakıldığında, uzmanın ailelere evde yapmaları gereken çalışmaları gösterdiği, önemli grdğu noktaları anlattığı, ailelerin ise sadece uzmanı izlediği, gözlemleyerek öğrenmeye çalıştığı bilinmektedir. Bu tür uygulamalarda aileler pasif durumdadır. Ailenin gereksinimlerinin göz ardı edildiği bu uygulamalarda, hem ailelerin gereksinimleri karşılanamamış ve hem de uygulama ailelerin kendilerini ğrenci gibi hissetmelerine neden olmuştur. Bu uygulamalar zamanla değişime uğramış, benimsenen yeni uygulamalarda uzman ve aile "eşit ortak" olarak görülmeye başlanmıştır. Aile merkezli erken destek eğitim modeli benimsenmiştir. Anne babalar çocuklarının eğitiminde pasif katılımcılardan çok aktif katılımcılar olmaya başlamışlardır. Bu aktif süreçte çocuklarıyla ilgili programların

hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi gibi konularda uzmanlarla eş paydaşlar olarak kabul edilmişlerdir (Sucuoğlu, 1997, s. 39-42).

1.5. Aile Merkezli Erken Destek Hizmetleri: Kuramsal Temeller

Aile merkezli yaklaşım Vygotsky'nin erken dönem çocuk gelişimiyle ilgili görüşünden etkilenmiştir. Vygotsky çocuğun sosyal bağlamdan ayrı düşünemeyeceğini, içinde bulunduğu kültürden etkilendiği görüşünü kabul eder. Vygotsky çocuğun erken dönemde gelişiminde özellikle yakın çevresinin, ailesinin etkili olduğu vurgulamaktadır (Bodrova ve Leong, 2010 s. 48-59).

Vygotsky'ye göre sosyal etkileşim, çocuğun öğrenmesinde önemli bir yer tutar. Ona göre, çocukta öğrenme “diğer bilgili bireylerle” birlikte olduğunda ortaya çıkar. Diğer bireylerde etkileşerek öğrenmenin aracı da dildir. Dil aracılığıyla başkalarını dinler ve başkalarıyla etkileşiriz. Vygotsky, öğrenmede sosyal etkileşime ve dile özel bir önem vermiş ve eğitim literatürüne “işbirlikçi öğrenme” modelini kazandırmıştır (Özden, 2011, s. 60).

Vygotsky'nin bu konu hakkındaki düşünceleri şu başlıklar altında toplanabilir;

Anlamlandırma: Kişinin içinde yaşadığı toplum ve kültür bilgiyi anlamlandırmasında etkilidir. Çevremizdeki insanlar ve kültür, olayları algılamamızı ve anlamlandırmamızı etkiler. Bilgilerimiz bunların aracılığıyla oluşur (Kılınç, 2001, s. 65-66). Erken dönemde çocuğun gelişimi; çocuğun bulunduğu bağlam, genellikle de aile içinde gerçekleşmektedir. Çocuk ait olduğu kültürdeki etkinliklere ve uygulamalar katılarak öğrenmekte ve gelişmektedir (Turan, 2015, s. 577).

Bilişsel Gelişim Araçları: Çocuğun bilişsel gelişimini sağlayan araçlar vardır. Bu araçlar; kültür, dil ve çocuğun çevresindeki (çocuk için) önemli kişilerdir. Bu araçların şekli ve kapasitesi bilişsel gelişimi biçimlendirir ve hızını etkiler (Kılınç, 2001, s. 65-66). Yani çocuğun öğrenmesinde çocuktan daha deneyimli bir çocuk ya da yetişkin ona öncülük etmektedir (Turan, 2015, s. 577).

Yakınsal Gelişim Alanı: Vygotsky'ye göre kişinin gelişimi sonu olmayan bir silindire benzer. Bu silindirin tabanında kişinin yardım almadan çözebileceği problemler, tavanında ise kişinin yardım alsa bile çözemeyeceği problemler vardır. Tabanı ve tavanı arasında ise kişinin yardım alarak çözebileceği problemler yer alır. Bu silindir üzerinde, kişinin problem çözme becerileri geliştikçe yukarılara doğru kayan bir

yakınsal gelişim alanı bulunmaktadır (Kılınç, 2001, s. 65-66). Çocuklar gelişim sürecinde yardımla yapabildiği etkinlikleri daha sonra bağımsız olarak yapar duruma gelmektedir. Yetişkin çocuğun etkili bir öğrenme gerçekleştirmesini sağlamak için çocuğun bulunduğu düzeyin biraz üstünü, çocuğun ilgi alanlarını ve motivasyonunu bilerek hareket etmelidir (Turan, 2015, s. 577).

Vygotsky'nin kuramından etkilenerek çocuğun gelişimini inceleyen araştırmalar, çocuğun öğrenmesinde anne-baba-çocuk arasında kurulan etkileşimin önemli yer tuttuğunu göstermektedir (Mahoney, 2009, s. 90-91; Mahoney ve Wiggers, 2007, s. 8). Çocuğun bulunduğu aile ve aile içindeki etkileşimleri erken çocukluk gelişimini etkilediğinden "bağlam içindeki çocuk" kavramı erken çocukluk özel eğitiminde değişiklikler yaratmıştır. Bu bakış açısı ile aile merkezli yaklaşımlar uygulanmaya başlanmıştır. Erken dönemde sadece çocukla çalışmak yerine bağlam içindeki çocuk, yani çocuğun anne-babası ve bütün ailesi ile çalışmayı hedeflemektedir (Turan, 2015, s. 577-578).

Aile merkezli yaklaşımlar Bronfenbrenner'in ekolojik bakış açısından da etkilenmiştir. Bronfenbrenner'e göre bir çocuk, sosyal-kültürel bir düzeyde doğar ve büyür. Bu sosyal düzeylerin her biri diğer sosyal ve kültürel düzeylerin etkisi altındadır. Bu açıdan ekolojik model, çocuğun büyüme ve gelişmesindeki iç ve dış etkileri incelemektedir. Bronfenbrenner'e göre çocuğun gelişimini anlayabilmenin yolu sadece bireyi anlamak değildir. Bireyin gelişimini anlamaya çalışırken birbirini içine yerleşmiş katmanlardan oluşan çevreyi de anlamak gerekmektedir (Bronfenbrenner, 2009, s.16-42).

Ekolojik bakış açısı çocuğun gelişiminde etkileşimlerin önemli olduğunu vurgular. Bu bakış açısına göre çevrenin asıl etki oluşturan ve çocuktan etkilenen bileşeni ailedir. Bu çift yönlü etkileşim hem çocuk hem de aile için farklı sonuçlar doğurmaktadır. Hem çocuktaki hem de ailelerdeki değişikliklerin, ilişkinin dinamiğinde ve etkileşimlerin sonucunda değişiklikler yaratacağı ileri sürülmüştür. Örneğin, annenin bilgi, beklenti, öğretme becerileri ve tutumlarındaki değişiklikler çocuğunun büyüme ve gelişmesini etkileyebilir (Tümekaya, 2010, s. 283-286).

Bronfenbrenner'in bu bakış açısı, çocuk eğitimi programlarının temelindeki felsefeyi oluşturmuştur. Buradaki amaç, çocuğa ve çevresine eşit ağırlıkta önem

vermektedir. Yakın çevrenin çocuğun gelişiminde etkisinin büyük olduğu vurgulanmaktadır. Bu sayede anneye etkin ve önleyici bir rol veren, aileye sosyal destek sağlayan programlar ile erken çocukluk gelişim ve eğitim programlarının etkisinin uzun ömürlü olması sağlanabilir (Tümkiye, 2010, s. 283-286).

Aile ile ortak çalışmanın hedeflendiği aile merkezli yaklaşımın felsefesinde, ailenin uzman ile eşit olarak görülmesine, uzmanın kendi bildiği şekilde çalışmayı bırakıp, ailenin bilgisini ve deneyimini kendi bilgi deneyimleriyle eşit tutması fikrine dayanır (Ertem, 2005, s. 20-21).

Aile merkezli yaklaşımlarda daha önce de belirtildiği gibi “güçlülük modeli” benimsenmektedir. Bu modelde ailenin güçlü yanlarının, ailenin kendi deneyimleriyle oluşturduğu özel ve olumlu yönlerinin anlaşılması ve bu yönlerin güçlendirilmesi benimsenmektedir. Özetle aile merkezli yaklaşımda amaç çocuğu eğitmek değil, aileyi destekleyerek ailenin çocuğun gelişimi üzerindeki olumlu etkilerini arttırmaktır (Mahoney ve Wheeden, 1997, s. 165-169). Aile merkezli yaklaşımın benimsendiği aile eğitimlerinin yaşam kalitesini arttıracığı ve böylece ailenin ve çocuğun uzun dönemde daha verimli bir yaşam geliştirebileceğine inanılmaktadır.

Aile merkezli yaklaşımın en önemli özelliklerinden biri ailelerin ihtiyaçlarını karşılayan bir hizmet sağlamaktır. Bu yaklaşımda ailenin değerlerine ve kültürüne saygı duyularak ailenin paylaştığı sorunlara ailenin iç dinamiklerine uygun çözüm yolları önerilmektedir (Dunst vd., 2002, s. 221-223; Clark, 2007, s. 50-52; Mahoney ve Wheeden, 1997, s. 165-169).

Dunst (2002, s. 141-143) aile merkezli uygulamaların ilişkisel ve katılıma yönelik iki bileşenin olduğunu belirtmiştir. Aile merkezli uygulamaların ilişkisel bileşeni aile eğitimlerini sürdüren uzmanın klinik becerilerini kapsamaktadır. Uzmanların aileler ile etkileşim içindeyken aktif dinleyici olarak, sıcak bir yaklaşımla, empati kuran, saygı duyan ve yargılayıcı olmayan tutum sergilemeleri önem taşımaktadır. İlişkisel bileşende yer alan diğer konu da uzmanların yaptıkları işe ve ailelerin yeterliliğine inanmalarıdır. Uzmanın göstereceği bu klinik beceriler, mesleki inanç ve ailelere olan güveni ailelerle işbirliğine içinde profesyonel bir ilişki kurmasına yardımcı olmaktadır. Aile merkezli uygulamaların katılıma yönelik bileşenin uygulamayla ilişkili olduğu söylenebilir. Katılıma yönelik bileşenler uzmanların uygulama sürecinde; bireyselleştirilmiş, esnek,

ailenin önceliklerine ve düşüncelerine hitap eden, ailenin ihtiyaçlarına cevaplayan, seçimlerde ve kararlarda ailenin katılımına olanak verecek şekilde çalışmasını gerekli kılmıştır. Aile merkezli uygulamalarla ilgili yapılan araştırmada, ilişkisel ve katılıma yönelik bileşenlerin aile ve çocuğun gelişimi için önemli olduğu, katılıma yönelik bileşenlerin etki gücünün daha fazla olduğu belirtilmiştir (Dunst ve Dempsey, 2007, s. 314-316).

Romer ve Umbreit (1998, s. 105-108) çalışmalarında, aile merkezli uygulamalar ile ailelerin memnuniyetleri arasındaki ilişkiye bakmışlar. Araştırmanın sonucunda profesyoneller aile merkezli yaklaşım uyguladığında, aile memnuniyetinin yüksek olduğu gösterilmiştir. Aile merkezli model uygulanmadığında ise ailelerin %85 oranında memnuniyetsiz olduğu bildirilmiştir. Turnbull vd., (2000, s. 642-647) erken müdahale programlarının aileleri güçlendirme ve bilgilendirme konusunda yarar sağladığını bildirmişlerdir.

1.6. Aile Merkezli Bir Uygulama Olarak Doğal İşitsel-Sözel Yaklaşım

İşitme kayıplı çocukların erken dönem eğitimlerinde de Vygotsky ve Bronfenbrenner'in görüşlerinden etkilenen aile merkezli yaklaşımlar giderek daha büyük önem kazanmaya başlamıştır. Aile merkezli uygulamalarda kullanılan doğal işitsel-sözel yaklaşım bu çalışmada da kullanılan aile eğitimi yöntemidir. Doğal işitsel-sözel yaklaşım işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin, çocuklarının dil gelişimini desteklemede sorumluluk almaları gerektiği görüşündedir. Bu yaklaşımda işitme kayıplı çocukların dili edinebilmeleri için işitme duyusu temel olarak kullanılmaktadır. İşitme kayıplı çocuklara, günlük yaşantıda ebeveynleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler aracılığıyla dil fırsatları sağlanabileceği ve bu anlamlı etkileşimler sayesinde dil gelişiminin gerçekleşeceği kabul edilmekte ve erken dönemde çocuğun eğitiminde ailelerin etkin rol almaları gerektiği görüşünü vurgulanmaktadır (Clark, 2007, s. 50-52).

1.7. Doğal İşitsel-Sözel Yaklaşımda Aile Eğitiminin Amaçları ve Uygulanması

Doğal işitsel-sözel yaklaşım, "Etkileşimci İşitsel Sözel Yaklaşım" olarak da ifade eden Clark (2007, s. 5) bu sözcükleri "işitme engelli çocuklarla yapılacak bir çalışma yöntemi değil, onlar için bir yaşam biçimini betimlemektedir" diyerek açıklamıştır.

Doğal işitsel-sözel yaklaşım işitme kayıplı çocukların çoğunun, çok ileri derecede işitme kaybına bile sahip olsalar, işitme kalıntılarının olduğunu vurgulanmaktadır.

İşitme kayıplı çocukların dili edinebilmesinde işitme duyusunun temel duyu olarak kullanılması gerektiğini ve işitme kayıplı çocuklara etkileşimli bir ortam sağlandığında ana dilini işiten yaşlılarıyla benzer hızda edinebileceklerini savunulmaktadır (Estabrooks, 2006, s. 6; White, 2006, s. 238-239).

Clark'a (2007, s. 6) göre Doğal İşitsel-Sözel Yaklaşımda şu noktalar önem taşır:

- a. İşitme kayıplı çocuğun mümkün olan en erken yaştan itibaren işitme kalıntısından en iyi düzeyde yararlanmasını sağlamak,
- b. Olabildiğince en erken dönemde cihazlandırılmasını sağlamak,
- c. İşitme kayıplı çocuğun içinde bulunduğu çevrede doğal bir dil kullanılmasını sağlamak,
- d. İşaret dilinin kullanılmadığı bir çevre içinde olmasını sağlamak (A sign-free environment),
- e. Ailelerin ve profesyonellerin bilgilerini arttırarak, işitme kayıplı çocukların normal işiten çocuklarla aynı kapasiteye sahip olduklarını ve işitme kayıplı çocukların, dili işiten çocuklar gibi öğrendiğini kavramalarını sağlamak,
- f. İşitme kayıplı çocukların dili öğrenmelerini destekleyebilmek için onlara işiten çocuklarla aynı fırsatlar verilmesi gerektiği konusunda bilgilendirmektir.

Doğal İşitsel-Sözel Yaklaşımda işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin, çocuklarının konuşma dilini geliştirme sorumluluğunu uzmanlarla paylaşarak çocuğun erken dönem eğitiminde etkin rol almaları gerektiği vurgulanmaktadır (Clark, 2007, s. 6). Bu yaklaşımda eğitimciler aile eğitimi sürecinde, ailenin çocuklarının dil gelişimlerini destekleyecek becerileri kazanması ve engelli bir çocuğa sahip olma durumu ile ortaya çıkan aile içi dinamiklerdeki sorunların üstesinden gelmeleri konusunda ailelere destek sağlamaktadır (Turan, 2003, s. 67).

1.8. Aile Eğitiminin Temel Amaçları

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin aile eğitimi programlarının temel amaçları aşağıda belirtildiği gibidir (Turan, 2003, s. 67-71).

1.8.1. Aileyi bilgilendirme

Ailelerin, çocuklarında işitme kaybı olduğunu öğrendiklerinde duyguları değişebilmekte ve işitme kaybının çocuğun yaşamını nasıl ve ne kadar etkileyeceğini

bilmedikleri için yoğun bir kaygı duyabilmektedir. Bu nedenle işitme kaybının tanılanmasının hemen ardından ailelere çocuklarının engel durumları ile ilgili açıklayıcı bir bilgilendirme yapılması ve işitme kaybının çocuğun hayatı üzerinde yaratabileceği etkilerin anlatılması önerilmektedir. Ayrıca aileye verilecek bu bilgilerin ailenin anlayabileceği bir dille çok fazla teknik terim kullanılmadan yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. İşitme kaybının tanılanmasının hemen ardından aileler eğitim veren kurumlara yönlendirilerek ailenin ve çocuğun erken eğitime başlaması sağlanmalıdır (Clark, 2007, s. 25-26; Cole ve Flexer, 2007, s. 241-242; Estabrooks, 2006, s. 6-10; Turan, 2003, s. 67-68).

Çocuğun cihazlandırılmasının ardından ise ailelerin; işitme cihazlarının kullanımı, temizliği, bakımı, cihaz bozulduğunda, bozukluğun nasıl giderileceği konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir (Clark, 2007, s. 19; Turan, 2003, s. 67-68). Akçamete ve Kargın (1996, s. 23) işitme engelli çocuğu olan ailelerin gereksinimlerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada, ailelerin en çok bilgi edinme gereksinim duydukları belirtmişlerdir. Ailelerin bu konuda bilgilendirilmesi, bir yandan çocuğunun işitme cihazından maksimum düzeyde yararlanması sağlarken, diğer yandan da aileler işitme cihazı kullanımı konusunda yetkili hale geldiklerinden kendilerine olan güvenleri artmaktadır. Böylelikle ailelerin, çocuğun eğitimi konusunda daha istekli olabilecekleri ve eğitimde aktif rol alabilecekleri düşünülmektedir (Clark, 2007, s. 11-23; Turan, 2003, s. 67-68).

1.8.2. Ailelerin çocuklarına ilişkin gerçekçi beklentiler kurmalarını sağlama

İşitme kayıplı çocuğu olan aileler çocuklarının dil gelişimleri ile ilgili farklı beklentiler içine girebilmektedir. Çocuğa dair hiç bir beklentisi olmayan aile, çocuğunun gelişmesi için yapması gerekenleri yapmaktan kaçınabilmekte, bu durum da işitme kayıplı çocuğun gelişimini engellemektedir. Bu durumun tam tersine bazı aileler ise, çocuğunun çok kısa bir zaman diliminde normal işiten çocuklarla aynı gelişimi gösterebileceğini düşünmekte ve işitme kayıplı çocuk bu gelişimi gösteremediğinde beklentileri karşılanmadığı için hayal kırıklıkları yaşayabilmektedirler (Clark, 2007, s. 25-33; Turan, 2003, s. 68).

Aile eğitimleri ile her iki durumdaki ailelere bu olumsuz duygularla başa çıkmaları konusunda destek verilmektedir. Ailelere çocuklarının gelişimi ile ilgili

olumlu örnekler vermek, çocuklarının aile eğitimi süreci içerisinde neleri yapar hale geldiğini göstermek ailenin çocuklarındaki gelişimi fark etmelerini sağlayabilmektedir (Clark, 2007, s. 25-33; Cole ve Flexer, 2007, s. 164-166; Estabrooks, 2006, s. 6-10; Turan, 2003, s. 68).

1.8.3. Çocuklarına dil gelişimini destekleyici ve zenginleştirici olanaklar sağlama

Çocuğunun işitme kaybı olduğunu öğrenen bir çok ailenin çocuklarıyla doğal iletişimleri bozulmaktadır. Aileler çocuklarıyla konuşarak iletişim kurmaktan ziyade çocuğuna kelime ve cümleler öğretme yoluna gidebilmektedir. Bu durum işitme kaybı çocuğun dil edinimini engelleyebilmektedir (Clark, 2007, s. 35-47; Turan, 2003, s. 68).

İşitme kaybı çocukların işiten çocuklarla aynı yollardan geçerek dili edindikleri, ancak dil edinimlerinin normal işiten çocuklara göre daha yavaş gerçekleşeceği görüşünden (Turan, 2003, s. 68; Tüfekçioğlu, 1998, s. 113-123) yola çıkarak aile eğitimi süresince eğitimcinin, çocukla doğal bir etkileşim ve çocuğun seviyesine uygun bir konuşma şekliyle iletişim kurarak aileye model olması önerilmektedir. Aileye çocuklarıyla doğal etkileşim kurmalarının çocuğun dil gelişimini destekleyeceğini anlatarak ailenin evde de çocuklarıyla bu şekilde etkileşimler kurması yoluyla zengin dil yaşantıları sağlanarak çocuğun dil gelişimi desteklenmektedir (Clark, 2007, s. 35-47; Cole ve Flexer, 2007, s. 219-220; Estabrooks, 2006, s. 6-10; Turan, 2003, s. 68).

1.8.4. Çocuğun aile içindeki yeri ve davranış eğitimi

Aileler çocuklarının işitme kaybı olduğunu öğrendikten sonra çocuğun aile içindeki önemi değişebilmektedir. İşitme kaybı çocuk ailede her şeyin önüne geçerken ailenin merkezi haline gelebilmekte, bunun sonucu olarak da ciddi davranış sorunları ortaya çıkabilmektedir (Clark, 2007, s. 17-23; Turan, 2003, s. 69).

Çocuğun işitme kaybına ek bir sorunu bulunmuyorsa, aileye çocuklarının normal işiten çocuklarla aynı ihtiyaçlarının olduğu anlatılmalı, ailelerin bu bilgi ışığında çocuğun mantık dışı isteklerine karşı durarak çocuklarından yaşına uygun davranışlar geliştirmesine destek olmaları sağlanmalıdır (Clark, 2007, s. 17-23; Turan, 2003, s. 69).

İşitme kaybı çocuklardaki davranış sorunları aile–çocuk etkileşimi ve çocuğun dil gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Bunun için aile eğitimlerinde çocuğun davranış eğitimi konusu üzerinde durulmalıdır (Turan, 2003, s. 69). Eğitimci ve ailenin,

sorunlar için çözüm yollarını birlikte bulma yoluna gitmeleri önerilmektedir (Clark, 2007, s. 50-52).

1.8.5. Çocuğun dinleme becerilerini geliştirme

Clark (2007, s. 29) çocuğun işitme yoluyla konuşmayı öğrenebilmesi için öncelikle sesin ne olduğunu ve bir anlam ifade ettiğini fark etmesi gerektiğini belirtmiştir. Yetişkinler duydukları sesleri önceden edindikleri tecrübeler ve dil yaşantıları sayesinde anlamlandırmaktadır. Ancak bu durum çocuklar için aynı şekilde gerçekleşmemektedir. Çocukların duydukları sesleri anlayabilmeleri için tecrübe edinmeleri ve bu tecrübeleri kazanmaları için de yetişkinlerin işitme kayıplı çocuklara dinlemeyi geliştirecek ortamlar hazırlamaları gerekmektedir. İşitme kayıplı çocukların çevredeki yüzlerce sesin ne olduğunu öğrenebilmeleri için uygun dinleme ortamları ile dinleme becerilerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır (Clark, 2007, s. 29).

Aile eğitimlerinde dinleme çalışmalarına yer vermek, çocuğun dinleme becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra ailenin bu çalışmaları evde nasıl yapacağını öğrenmesini sağlamaktadır. Bunun için ailelerde hem çocuğunun dinleme becerilerini geliştirebilecek güven duygusu oluşturulmalı hem de ailelerin çocuklarının dinleme becerilerinin gelişmesi yönünde bilgilencmeleri sağlanmalıdır (Clark, 2007, s. 59). Ailelere çocuklarının duyduğunu ve dinlemeyi öğrenebileceği, çocuklarının işitme cihazını tüm gün boyunca, mümkün olan her yerde ve her iki kulakta da etkili bir şekilde kullanması gerektiği, dinleme ortamlarını nasıl yaratabilecekleri konularında desteklenmelidir. Eğitimci, ailenin kendisini rahat hissedebileceği bir eğitim ortamı hazırladığında, aileler dinleme çalışmalarının nasıl yapıldığını ve kendilerinin de bu çalışmaları nasıl uygulayacaklarını öğrenebilmektedir (Clark, 2007, s. 59; Cole ve Flexer, 2007, s. 269-271; Estabrooks, 2006, s. 6-10; Turan, 2003, s. 69-70).

Turan (2003, s. 69-70) çocuğun dinleme becerileri kazanabilmesi için ailelerin işitme cihazlarını doğru volümde kullanma, işitme cihazında ortaya çıkan bozuklukları hemen giderme yoluna gitme, seslere dikkat çekme, sesli oyunlar oynama ve çocuğu işitme kalıntısını kullanmaya yönlendirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aileler, işitme kayıplı çocuklarının dinleme becerilerini geliştirmesine katkı sağladıklarında, kendilerine olan güvenleri gelişebilmekte, bu güven duygusu çocuklarının eğitimine

daha istekli şekilde katılımlarını desteklemektedir (Clark, 2007, s. 59; Cole ve Flexer, 2007, s. 269-271; Estabrooks, 2006, s. 6-10; Turan, 2003, s. 69-70).

1.8.6. Anne babanın oyun becerilerini geliştirme

Çocuğun erken çocukluk döneminde birçok beceriyi kazanmasını sağlamanın bir yolu onunla oyun oynamaktır. Çocuklar içsel bir güdü ile oyun oynarlar ve bu onlara birinci elden deneyimler kazandırır. Çocuklar oyun sırasında ortak ilgi kurar ve bu ilgiyi sürdürürler. Çocukları öğrenmeye sevk eden, onlara öğrenme isteğini kazandıran motivasyon, oyunun içinde en yüksek düzeydedir (Tüfekçioğlu, 2013, s. 12-13).

Oyun çocukların bir yandan sosyal, bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimlerini desteklerken öte yandan çocukların farklı etkileşimler gerçekleştirmelerine fırsat vermektedir. Bu etkileşimler onların dil becerileri edinmelerini ve var olan dil becerilerini uygun yerde kullanmalarına olanak tanır (Turan, 2003, s. 70). Bu yüzden işitme kayıplı çocuklarla oyun oynamak, onların dili edinmelerine ve var olan dil becerilerini kullanmalarına destek sağlar.

İşitme kaybının varlığı ailelerin çocuklarıyla kuracakları oyunun şeklini ve içeriğini de değiştirebilmektedir. Çocuğunun işitme kayıplı olduğunu öğrenen aileler çocuklarıyla oyun oynamak yerine birçok şeyi öğretme çabası içine girebilmektedir. Bazı ailelerin kültürel yapıları yetişkinlerin çocukla oyun oynamalarını desteklememektedir ya da bazı aileler çocukla oyun oynamanın yararlı olmayacağını düşünmektedir. İşitme kayıplı çocukların oyunun desteğinden yararlanmalarını sağlayabilmek için aile eğitimlerinde eğitimcilerin çocukla oynayarak aileye model olmaları gerekmektedir. Aile eğitimlerinde eğitimcinin aileye oyun oynama fırsatı sağlaması aileyi oyun oynamaya teşvik etmektedir. Böylece aileler çocuklarıyla daha fazla oynayarak daha çok etkileşime girebilmektedir (Clark, 2007, s. 59-60; Cole ve Flexer, 2007, s. 221; Estabrooks, 2006, s. 6-10; Turan, 2003, s. 70).

1.8.7. Çocukta oluşan değişimleri anne babanın fark etmesine yardımcı olma

İşitme kayıplı çocukların dil gelişimi hızları işitme kaybının derecesinden etkilenmektedir. İleri derecede işitme kayıplı bir çocuğun dil gelişimi hızı işiten çocuklara göre daha yavaş olabilmektedir. Gelişimin yavaş olması ailenin çocuktaki değişimleri fark etmesini engelleyebilmektedir. Ailelere çocuklarındaki değişiklikleri fark ettirmek onların istek ve motivasyonunu arttırmaktadır (Clark, 2007, s. 17-18; Cole

ve Flexer, 2007, s. 166; Estabrooks, 2006, s. 6-10; Turan, 2003, s. 71). Bu nedenle aile eğitiminde, ailelerin çocuklarında var olan değişimleri görmelerine destek sağlanmaktadır.

1.8.8. Günlük rutinlerdeki fırsatlardan yararlanabilme

Günlük yaşamda çoğu evde hemen hemen aynı rutinler gerçekleşmektedir. Bu rutinler çocukların dil deneyimleri kazanmaları için gerçek fırsatlar sunmaktadır. Günlük yaşantıdaki bu fırsatlar çocuğun ve ebeveynin anlamlı bir paylaşımda bulunmalarına olanak vermektedir. Rutinlerin tekrarlı ve doğal oluşu çocukların kazandıkları dil deneyimlerinin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Doğal işitsel-sözel yaklaşımın benimsendiği aile eğitimlerinde, günlük rutinlerin işitme kayıplı çocuğun dili öğrenmesi için birçok fırsat barındırdığına inanılmaktadır (Clark, 2007, s. 35-37; Estabrooks, 2006, s. 162).

Günlük rutinlerin, çocuğun aile yaşantısı içinde öğrenmesini sağlayan etkinlikler olduğunu belirten Dunst vd., (2001, s. 87-90), bu rutinlerin aile rutinleri (yemek yeme, ev işleri veya tarla işleri yapma), çocuğun bakım rutinleri (banyo yapma), sosyalleşme aktiviteleri (akraba ve ev ziyaretleri), aile ritüelleri ve kutlamaları (bayram kutlamaları, doğum günü kutlamaları), fiziksel oyunlar, okuma yazma aktiviteleri (hikaye bakma veya okuma, tekerlemeler ve parmak oyunları söyleme) ve oyun (hayali oyunlar kurma, kurallı oyunlar oynama) gibi aktiviteler olduğunu belirtmiştir. Bu zaman dilimlerinde kurulan etkileşimlerle hem anlamlı hem de tekrarlı bir dil girdisi sağlanabilmektedir.

Aile eğitimlerinde anne-babaya veya bakıcıya bu günlük rutinlerdeki dil fırsatlarının çocuğun dil öğrenmesine katkı sağladığı anlatılmalıdır. Eğitimlerde ailenin günlük rutinleri kullanarak dil girdisi sağlama becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmalıdır (Clark, 2007, s. 35-37; Estabrooks, 2006, s. 162).

1.9. Eğitimcinin Aile Eğitimindeki Rolü

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin aile eğitimi programlarının amaçlarına ulaşmasını sağlamak, ailenin bu programdan sağlayacağı yararı en üst düzeye çıkarabilmek eğitimcinin sorumluluğundadır. Clark (2007, s. 49-54) eğitimcinin aile eğitimi uygulamasındaki sorumluluklarını şu şekilde sıralamıştır:

- a. Eğitimci aileye çocuğun gelişimini destekleyebilecekleri stratejileri öğretmelidir. Ailelere doğal etkileşim stratejileri kullanarak çocuklarına dili öğretebilecekleri

fırsatları ve günlük rutinlerdeki dil öğrenme fırsatlarını öğretebilmelidir. Bunun eğitim sırasında aileye model olarak yapılması önerilmektedir.

- b. Eğitimci anne-baba-çocuk etkileşimini gözlemelidir.
- c. Eğitimci anne-baba-çocuk etkileşimine yoğunlaşarak, bu etkinlikleri desteklemeli, zenginleştirmeli ve güçlendirmelidir.
- d. Eğitimci çocuğa belli konuşma kalıplarını öğretmemelidir.
- e. Eğitimci ailenin beklentilerini ve yardım almak istedikleri konuları dinlemelidir.
- f. Eğitimci ve aile sorunlar için çözüm yollarını birlikte bulmalıdır.
- g. Eğitimci ailenin gündeme getirdiği sorunlara gerek duyduğunda tecrübelerinden yararlanarak, aileye uygun cevaplar vermelidir. Aileye uygun cevaplar; aileye çözüm yolu olabilecek ailenin yapısına ve çocuğa uygun cevaplar demektir.
- h. Eğitimci anne-baba-çocuk etkileşimini desteklemek için aile eğitim planı hazırlamalıdır.
- i. Bu plana hizmet edecek aile eğitim ortamını hazırlamalıdır.

Eğitiminin aile eğitimindeki rolünün hem karmaşık hem de birçok zorluğu içinde barındırdığını belirten Kaiser ve Hancock (2003, s. 9-10) bu rolün öğretmenlerin ve vaka yöneticilerinin rolüyle bazı noktalarda benzerlik gösterdiğini ancak birçok açıdan da farklılıklar taşıdığını bildirmiştir. Aile eğitimi yapan eğitimcilerin bu rolü gerçekleştirebilmeleri için bazı özelliklere sahip olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Kaiser ve Hancock (2003, s. 13-14) eğitimcinin sahip olması gereken özellikleri şu şekilde açıklamıştır:

- a. Ailenin ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir şekilde çalışarak aile ile işbirliği yapabilme,
- b. Ailenin çocukla gerçekleştirdiği etkileşimi gözlemleyerek etkileşimde gözlenen problemleri belirleyebilme ve aileyi yönlendirici ve rehberlik edici bir geri bildirim verebilme,
- c. Geri bildirimleri ailenin anlayabileceği açıklıkta verebilme,
- d. Ailenin ve çocuğun ihtiyaç ve becerilerine uygun bir aile eğitimi planlayabilme,
- e. Günlük rutinlerdeki fırsatlardan yararlanma becerilerini ailelere öğretebilme,
- f. Ailedeki ve çocuktaki değişimleri fark edebilme,
- g. Aile eğitimi konusunda yeterli bilgiye ve tecrübeye sahip olma.

Aile eğitimi yapan eğitimcilerin, çocukları destekleyecek becerileri ailelere öğretebilmeleri için yukarıda belirtilen özelliklere sahip olmaları gerektiği belirtilmiştir. Bu özelliklerin temelini eğitimcinin aile eğitimi uygulamasındaki yeterliliği oluşturmaktadır. Aile eğitimi uygulamasındaki bu yeterlilik ailenin ve çocuğun durumuna özgü bir anlayış geliştirmeyi gerektirmektedir (Kaiser ve Hancock, 2003, s. 14; Turan, 2012, s. 125-126)

Aile eğitimi yapan eğitimcilerin sahip olması gereken özelliklerin yanında bir takım stratejilerin de eğitimciler tarafından uygulanması gerekmektedir. Bu stratejilerde öncelikle eğitimcinin güvenilir ve öğrenmeyi destekleyici bir ortam hazırlaması gerektiği belirtilmektedir. Eğitimcinin ana hedefi çocuğun gelişimini desteklemek ikinci hedefi ise ailede gözlenen problemleri çözümlenmesi, aile eğitimi seanslarının içeriğini ve aktivitelerini gözlenen bu sorunları çözümlenecek yönde hazırlaması önerilmektedir. Eğitimcinin bu aktivitelerde eğitimci ve çocuk etkinliği planlayarak aileye model olması ve olumlu örnekler göstermesi gerektiği vurgulanmaktadır (Kaiser ve Hancock, 2003, s. 14-16)

1.10. Aile Eğitimi

Aile eğitimlerinin etkili bir şekilde gerçekleşmesini, ailenin ve çocuğun maksimum düzeyde yararlanmasını sağlamak için aile eğitimi seansının ana bölümlerinin; aile eğitimi öncesinde yapılan hazırlıklar, aile eğitimi uygulaması ve eğitim sonrası değerlendirme olduğunu belirtmiştir. Clark (2007, s. 54-61) bu aşamaları şu şekilde açıklamıştır:

1.10.1. Aile eğitime hazırlık

Eğitimcinin aile eğitimine başlamadan önce eğitim planı hazırlayarak, plandaki amaçları gerçekleştirecek oyunu planlar ve oyuncakları hazırlar. Eğitim planı hazırlandıktan sonra eğitimci, çocuğun yaşını ve durumunu dikkate alarak masada veya yerde oturma düzeni oluşturarak eğitim ortamını hazırlar. Eğitimci aile eğitimi öncesindeki tüm hazırlıklarını yaptıktan sonra aileyi ve çocuğu eğitime davet eder.

1.10.2. Aile eğitiminin uygulanması

Clark (2007, s. 54-61) bir saatlik aile eğitimi seansının aşamalarını ayrıntılı olarak belirlemiştir. Turan'ın (2014, s. 1723) yaptığı araştırma sonuçları da aile eğitimi aşamalarının aynı şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu aşamalar aileden bilgi

alma, ailenin çocuğu ile oyun oynaması, aile ile oynadıkları oyun hakkında konuşma, eğitimci-çocuk ve ailenin birlikte oyun oynaması, eğitimci-çocuk ve ailenin birlikte dinleme oyunu oynaması, eğitimin özetlenmesi ve öneriler olduğu bildirilmiştir.

1. Aşama: Aileden Bilgi Alma:

Aile ve çocuk eğitim ortamına kabul edildikten sonra eğitimci aile eğitimine başlamadan önce aileyle; evde geçirdikleri zaman ve ailenin çocuğa ilişkin gözlemleri hakkında bilgi alır. Bilgi alma aşamasında eğitimci, aileye çocuğun işitsel tepkilerinin neler olduğu, görsel ipucuna gerek duymadan anladığı konuşmalar olup olmadığı, evde kullandığı kelimeler veya cümleler, son eğitimden bu yana evde neler yaptıkları ve hangi oyunları oynadıkları, önceki eğitimden bu eğitime kadar geçen zamanda çocukta herhangi bir değişim olup olmadığı hakkında sorular sormalıdır. Yaklaşık 5-10 dakika süren bu aşamada eğitimcinin aileden aldığı bilgileri kayıt etmesi gerekmektedir.

2. Aşama: Ailenin Çocuğu İle Oynaması

Aile eğitime gelirken beraberinde, evde oynadıkları bir oyuncuğu veya planladığı bir etkinliği getirerek (hamur oynama, meyve salatası yapma) çocukla birlikte etkileşimde bulunur. Eğitimci böylece ailenin evde çocukla beraber yaptığı aktivitelerin tipini öğrenir. Ailenin çocukla nasıl bir etkileşim kurduğunu gözleme imkânı yaratan bu aşama yaklaşık 10-15 dakika sürmektedir.

Bu aşamada aile her eğitim için evden oyuncak veya etkinlik getirmeyebilir. Aile eğitimlerinde bazen aile, eğitimcinin hazırladığı bir oyunu çocuğuyla birlikte oynar. Eğitimci bu etkinlik süresinde ailenin çocuğuyla nasıl oynadığını gözlemler. Oyunun tıkanması durumunda eğitimci devreye girerek oyunu genişletip biraz geri çekilir ve tekrar gözlemlemeye devam eder.

3. Aşama: Aile İle Oynadıkları Oyun Hakkında Konuşma

Eğitimci ailenin çocuğuyla oynadığı oyunu gözlemler. Gerekğinde oyun sırasında ancak genellikle oyun bitiminde oyuna ilişkin gözlemlerini aileyle paylaşır. Eğitimci oyundaki gözlemlerini paylaşırken öncelikle aileye, oyun etkileşiminde gösterdiği olumlu yönler üzerinde durarak ailenin güçlü yanlarını desteklemeye çalışır. Sonrasında eğitimci oyunda gözlemlendiği ve ailede desteklenmesi gereken konular hakkında önerilerde bulunur. Eğitimcinin aileyle oynadıkları oyun hakkında konuştuğu bu aşama yaklaşık 10-15 dakika sürer.

4. Aşama: Eğitimci-Çocuk ve Ailenin Birlikte Oynaması

Bu aşamadaki oyuna başlamadan önce eğitimci aileye oyunu tanıtır. Oyunu oynama amaçlarını anlatır. Eğitimci, çocuk ve aile eğitimcinin daha önceden planladığı bir oyunu birlikte oynarlar. Eğitimci oyun sırasında aileye, oyun davranışları konusunda model olarak oyundaki önemli noktalara dikkat çeker ve aileyi oyuna katılması için teşvik eder. Eğitimci, çocuk ve ailenin oyun oynadığı bu aşama yaklaşık 10 dakika sürer.

5. Aşama: Eğitimci-Çocuk ve Ailenin Birlikte Dinleme Oyunu Oynaması

Bu aşamada, eğitimcinin daha önceden planladığı dinleme oyunları oynanır. Dinleme oyunları; çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Bu oyunlar; müzikle dans etme, sandalye kapmaca, müzikle bebeklere dans ettirme, ritim çalışmaları, parmak oyunları ve basit tekerlemeler olabilir. Eğitimci bu etkinliklerle aileye çocuğun dinleme becerilerinin gelişimini nasıl desteleyebilecekleri ve evde ne tür dinleme oyunları oynayabileceği hakkında fikir verir. Dinleme oyunlarının oynandığı bu aşama yaklaşık 10 dakika sürer.

6. Aşama: Eğitimin Özetlenmesi ve Öneriler

Eğitimci, aileye bu aile eğitimi seansında genel olarak neler yapıldığını özetler. Bu eğitimden gelecek eğitime kadar yapabilecekleri aktiviteler hakkında aileyle konuşur. Bu konuşma ailenin gelecek eğitime kadar yaşayacakları her gününün planlanması demek değildir. Eğitimci gelecek eğitime kadar aileye yapabilecekleri aktiviteler konusunda fikir verir. Gerekirse aileyle birlikte bir aktivite planlar. Örneğin ailenin market alışverişine gittiklerinde neler yapabileceklerini, dili nasıl kullanabileceklerini aileye anlatabilir. Eğitimci ve ailenin fikir alışverişinde bulunduğu bu aşama yaklaşık 10 dakika sürer.

1.10.3. Aile eğitiminin değerlendirilmesi

Aile eğitim ortamından ayrıldıktan sonra, eğitimci aile eğitimi seansının genel değerlendirmesi için rapor hazırlar. Bu raporda;

- Ailenin oyun davranışlarını değerlendirilir,
- Ailede geliştirilmesi gereken yönler belirlenir,
- Ailede geliştirilen olumlu becerilerin değerlendirilir,
- Çocuğun oyun davranışları değerlendirilir,

- Çocuğun dinleme becerileri değerlendirilir.

Eğitimci seansı değerlendirdikten sonra ailenin ve çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda bir sonraki eğitimin amaçlarını ve oyunlarını planlar.

1.11. İşitme Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Aile Eğitimi Konusunda Yapılan Uluslararası Araştırmalar

İşitme kayıplı çocuklara işiten yaşlılarının sahip olduğu dil edinim fırsatlarını sağlayabilmek için erken teşhis, erken cihazlandırmayla birlikte eş zamanlı olarak aile eğitimine başlamaları gerektiği bir çok yazar ve araştırmacı tarafından belirtilmektedir (örn. Clark, 2007; Estabrooks, 2006; Yoshinago-Itano, 1998). İşitme kayıplı çocukların erken eğitiminde aile eğitimini konu alan uluslararası araştırmalar incelendiğinde aile eğitimlerinin çocuğun gelişimi ve ailenin çocuğun gelişimini destekleyen davranışları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür. Bu bölümde alanda bu konuda yer alan çalışmalar özetlenmeye çalışılacaktır.

Moller (2000, s. 1-11) yaptığı bir çalışmada işitme kayıplı çocukların erken eğitime başladıkları yaş ile 5 yaşındaki dil seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma erken eğitim desteği almaya başladıkları yaş birbirinden farklılık gösteren 112 işitme kayıplı çocuğun katılımı ile gerçekleştirilmiştir. İşitme kayıplı çocuklar erken eğitim programı tarafından desteklenirken aileler de programlara dahil edilmiştir. Katılımcı çocuklar 5 yaşına geldiklerinde farklı dil testleri ile puanlamalar yapılmıştır. Araştırma sonucunda erken eğitim ekibi tarafından uzun süredir desteklenen çocukların daha kısa süre erken eğitim desteği alan çocuklara göre dil testlerinde aldıkları puanların daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Erken eğitim desteğini ilk 11 ay içerisinde almaya başlayan çocukların dil testi puanları erken eğitim desteğini daha geç almaya başlayan çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca erken eğitimdeki yüksek düzeyde aile katılımı ile çocukların dil gelişimleri arasında pozitif bir ilişki olduğu bildirilmiştir. Erken eğitimde sınırlı aile katılımı olduğunda, özellikle erken eğitime geç katılan çocukların 5 yaşlarındaki dil gelişimlerine bakıldığında bu durumdan olumsuz etkilendiği vurgulamıştır. Araştırma sonucunda erken tanının başarıya ulaşması için erken eğitim ve ailenin aktif katılımını sağlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Portekiz’de erken eğitim programları tarafından desteklenen aileler için erken eğitim desteğini ve yararını değerlendirmek amacıyla Leite ve Pereira (2013, s. 146-

153) tarafından bir çalışma yürütülmüştür. Bu araştırmanın katılımcıları, 6 ay ile 6 yaş arasında özel gereksinimli çocuğu olan Portekiz'deki erken eğitim ekibi tarafından desteklenen 125 aileden oluşmaktadır. Araştırma sonuçları erken eğitim programları tarafından uzun süredir desteklenen ailelerin aldıkları destekten memnun oldukları ve erken eğitimin yararına ilişkin algılarının olumlu yönde etkilendiği belirtilmiştir.

Yeni doğan işitme taraması programlarının yaygınlaşması ile birlikte işitme kayıplı bebeklerin ailelerini desteklemek amacıyla Almanya'da Mounster Parental Programme(MPP) uygulanmaya başlanmıştır. Bu program işitme kaybı tanısının hemen ardından uygulanan aile merkezli yaklaşımla sürdürülen bir “erken müdahale” programı olarak tanımlanmıştır. Doğal işitsel sözel yaklaşımla sürdürülen programın amacı söz öncesi dönemde işitme kaybı tanısı konmuş çocukları ebeveynlerinin doğal iletişim becerilerini geliştirmeyi amaçlanmıştır. MPP 6 grup eğitim seansı, 2 bireysel eğitim seansı, her aile için ön seans ve son seans, çocukları iki yaşına ulaştığında ise yenileme seansı ile birlikte toplam 11 seanstan oluşan bir program olduğu belirtilmiştir. Araştırmanın katılımcıları, bir üniversitenin kliniğine kayıtlı 24 (3-12 ay) çocuktan ve 29 ebeveyninden oluştuğu bildirilmiştir. Katılımcı ebeveynlerin 15'i deney grubu 14'ü kontrol grubu olmak üzere ayrılmıştır. Deney grubunda bulunan ebeveynler öncelikle grup eğitimlerine ve sonra bireysel eğitimlere katılmıştır. Bireysel seanslarda her ebeveyn çocuğuyla çalışmaktadır. Ebeveynler çocuklarıyla etkileşim kurarken öğrendikleri bilgileri etkileşimlerine transfer edebilme konusunda desteklenmişlerdir. Araştırma verileri klinikte yapılan MPP seanslarının 15 dakikalık bölümünün video kayıt yöntemiyle kayıt edilmesi ile toplanmıştır. Programın başında ve sonunda kontrol ve deney grubundan toplanan kayıtlar incelenmiştir. Araştırma sonucunda kontrol grubundaki ebeveynlerde bir değişim gözlenmezken, eğitim programına katılan ebeveynlerin çocuklarının iletişim girişimlerine daha duyarlı davrandıkları, ebeveynlerin uygun olmayan iletişim davranışlarının da azaldığı bildirilmiştir (Reichmuth vd., 2013, s. 2030-2039).

Stika vd., (2015, s. 47-55) yeni doğan işitme taramasıyla tanılanan ve ortalama 5 aylıkken cihazlandırılan, orta derece işitme kayıplı 28 çocuk ve işiten 42 çocukla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sırasında işiten ve işitme kayıplı çocukların yaş aralıklarının 12-18 ay civarında olduğu bildirilmiştir. Araştırmada işitme kayıplı çocuklarla işiten çocukların gelişimleri karşılaştırılmış, her iki grubun sonuçlarının

normal değerlerde olduğu vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda, erken tanılanan ve tanının hemen ardından cihazlandırılan işitme kayıplı çocukların dil gelişimi, sosyal-duygusal gelişim ve davranışsal becerilerde yaşına uygun bir gelişim gösterebileceği bildirilmiştir. Özellikle annenin öz yeterliliğinin sonuçları olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

Özetlenen çalışmalara bakıldığında aile eğitimi programlarıyla hem ebeveyn hem de çocukta iletişim becerilerinin geliştiği, ailelerde öz yeterlilik duygusunun arttığı, eğitim sürecinde edindikleri becerileri günlük yaşantılarına transfer edebildikleri ve aldıkları eğitimlerden memnun oldukları görülmektedir.

1.12. İşitme Engelli ocuğu Olan Ailelerin Aile Eğitimi Konusunda Yapılan Ulusal Araştırmalar

Ulusal alan yazın incelendiğinde işitme kayıplı çocukların aile eğitimine yönelik çok daha sınırlı sayıda araştırma gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu alışmalar aşağıdaki bölümde özetlenmektedir.

Gökcan (1987, s. 1-66) aile eğitiminin işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin beklentileri üzerine etkisini incelenmiştir. Araştırmanın katılımcıları bir niversiteye bünyesinde işitme kayıplı çocuklar eğitim ve uygulama merkezinde aile eğitimi almış 32 anne ve 32 babadan oluşan 64 katılımcıdır. Araştırma sürecinde katılımcılara iki bölümden oluşan anket uygulanmıştır. Ailelerin, aile eğitimi öncesinde ve sonrasındaki beklentileri değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda ailelerin, aile eğitim öncesi beklentilerinin aile eğitimiyle farklılaştığı ve daha olumlu yönde olduğu ortaya konulmuştur.

Akçamete ve Kargın (1996, s. 7-24) işitme kayıplı çocuğu olan annelerin gereksinimlerini ve bu gereksinimlere etki eden faktörleri belirlemek üzere katılımcı 211 anneyle bir araştırma yürütmüştür. Yapılan araştırmada Bailey ve Simenson tarafından geliştirilen, “Aile Gereksinimleri Belirleme Aracı” kullanılmıştır. Bu aracın Türkçe’ye eviri çalışması ve geçerlik ile güvenirlik çalışması 1995 yılında Sucuoğlu tarafından yapılmıştır. Aile Gereksinimleri Belirleme Aracı iki bölümden oluşan bir ölçü aracıdır. Birinci bölümde anne- babaların bilgi gereksinimlerini sorgulayan, “hayır, emin değilim, evet” şeklinde cevap verebilecekleri 35 madde yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan açık uçlu sorular yoluyla ailelerin özel gereksinimleri belirlenmeye

çalışılmaktadır. Çalışmanın sonucunda ailelerin en az ve en fazla gereksinim duydukları alanlar belirlenmiştir. Bu çalışmada işitme kayıplı çocuğu olan annelerin en çok bilgi gereksinimleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin çocuklarına yeni bir beceri kazandırmak, çocukla iletişim kurabilmek, çocuğun engeli hakkında ve davranışlarını kontrol edebilme konularında bilgi gereksinimlerinin olduğu belirtilmiştir. Açık uçlu soruların olduğu ikinci bölümün sonuçları ise ailelerin en çok çocuklarının işitme cihazlarının devlet tarafından karşılanmasına ihtiyaç duydukları yönündedir.

Akçamete ve Kargın (1997, s. 1-18) tarafından işitme engelli çocukların eğitiminde erken eğitim programlarının etkililiği incelenmiştir. Araştırmanın katılımcıları bir üniversite bünyesinde özel eğitim hizmeti veren birime yönlendirilmiş 0-3 yaş aralığında 6 işitme kayıplı çocuk ve anneleridir. Araştırmada tek grup ön test son test deseni kullanılmıştır. Uygulama öncesinde anne- çocuk oyunu gözlemciler tarafından gözlenerek “Sözel İletişim Becerileri Geliştirme Gözlem Formu”na başlangıç değerlendirmesi olarak aktarılmıştır. Gözlem sonrasında ailelerden “Anne-Baba Gereksinimleri Listesi”ni doldurmaları istenilmiştir. Uygulama aşamasında annelerin başlangıçta belirttikleri gereksinimler doğrultusunda “Bilgilendirme Programı” günde 3’er saatlik oturumlarla 15 saatlik 5 oturumda uygulanılmıştır. Uygulama sonrasında annelere “Anne-Baba Gereksinimleri Listesi” tekrar verilerek doldurmaları istenilmiş ve değerlendirilmiştir. Erken eğitim programının ikinci aşamasında “Sözel İletişim Becerilerinin Geliştirilmesi” ile ilgili uygulamalara geçilmiştir. Bu aşamada anneler haftada bir saat olmak üzere toplam 14 hafta eğitim programına katılmış ve bu program sonunda annelerden çocuklarını ev ortamında gözlemleyerek “Sözel İletişim Becerileri Değerlendirme Gözlem Formu”nu doldurmaları istenilmiştir. Uygulamanın son aşamasında gözlemciler tarafından anne-çocuk oyunu tekrar gözlemlenmiştir. Bu aşamada annenin çocuğuna “Temel Becerileri ve Sözel İletişim Becerilerini Kazandırma Davranışları” değerlendirilmiş ve uyuşan veriler “Sözel İletişim Becerilerini Geliştirme Gözlem Formu”na aktarılmıştır. Araştırmanın sonucunda annelerin, erken eğitim programından bilgi edinme konusunda yararlandıkları, bu program sonunda çocuklarının da sözel iletişim becerilerinin geliştiiği bildirilmiştir.

Başka bir çalışmada Kargın (2001, s. 49-60), kırsal bölgede yaşayan işitme engelli çocuklara yönelik geliştirilen bireyselleştirilmiş aile eğitimi programının etkililiğini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın katılımcıları Ankara’nın Elmadağ ilçesinde

ve köylerinde yaşayan 0-4 yaş arasındaki 12 çocuk ve ailesidir. Katılımcıların daha öncede eğitim almadığı, çok ileri ve ileri derecede işitme kayıplı oldukları, işitme cihazı kullandıkları, ek bir engelinin olmadığı belirtilmiştir. Araştırma grubunu oluşturan 12 çocuk ve ailesi 6 deney, 6 kontrol grubu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Araştırmada yöntemi öntest-sontest kontrol gruplu deneysel modeldir. On haftalık uygulama çalışması öncesi ve sonrasında veriler toplanmıştır. Deney ve kontrol grubundaki çocuklar araştırmacı tarafından geliştirilen “Sözel İletişim Değerlendirme Gözlem Formu” ile değerlendirilirken, anne babalar uygulama öncesi ve sonrasında “Aile Gereksinimleri Belirleme Aracı” ile değerlendirilmiştir. Anne- baba ve çocuklar değerlendirildikten sonra deney grubunda yer alan çocuklar için sözel iletişime ilişkin hedefler belirlenmiş, her aile için belirlenen bilgi gereksinim alanlarına göre “Bireyselleştirilmiş Aile Eğitim Programı” hazırlanmış ve uygulanmıştır. Veriler, 10 haftada toplanmıştır. Araştırma sonucunda Aile Gereksinimleri Belirleme Listesi ile deney grubu anne babalarına uygulanan bilgilendirme programının etkili olduğunu göstermektedir. Sözel İletişim Değerlendirme Formu ile toplanan veriler, deney grubu çocuklarına uygulanan sözel iletişim geliştirme programının etkili olduğunu göstermiştir. Özetle araştırmadan elde edilen bulgular kırsal bölgede yaşayan işitme engelli çocuklara yönelik geliştirilen erken eğitim programlarının, hem çocukların sözel iletişim becerilerinin gelişmesinde hem de anne- babaların bilgi düzeylerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Alan yazındaki diğer bir çalışmada, Turan (2010, s. 1697-1729) işitme kayıplı çocuklarda doğal işitsel-sözel yaklaşımla sürdürülen bir aile eğitimi çalışmasını incelemiştir. İşitme kayıplı bir çocuk ve ailesiyle sürdürülen aile eğitimi seanslarının, seans amaçlarını ve bu amaçların seans içinde nasıl gerçekleştiğini inceleyen bu araştırma vaka çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırmanın katılımcıları bir üniversite bünyesinde işitme kayıplı çocuklar eğitim ve uygulama merkezinde aile eğitimi almaya devam eden bir anne ve çocuğudur. Araştırma verileri, 6 seanstan elde edilen aile eğitimi seans videoları ve araştırmacı günlüklerinden oluşmaktadır. Aile eğitimleri, aile merkezli yaklaşım ile yürütülmüştür. Araştırmada aile eğitimi seans amaçlarının temaları belirlenmiştir. Araştırma sonuçları aile eğitimi seans amaçlarının; anne-çocuk etkileşimi, annenin oyun becerilerini geliştirebilme, çocuğun dinleme becerilerini geliştirebilme ve çocuğun disiplini konuları üzerine yoğunlaştığını göstermiştir.

Turan vd., (2012, s. 142-150) koklear implant ve işitme cihazı kullanan işitme kaybılı çocukların dil ve dinleme becerilerini değerlendirerek bunları etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Araştırmaya 18'i koklear implant, 7'si işitme cihazı kullanan 25 çocuk katılmıştır. Araştırma sonuçları işitme cihazı kullanan çocuklar ile koklear implant kullanan çocukların dil performansları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Ancak hem işitme cihazı hem de koklear implant kullanan çocuklar bireysel olarak incelendiğinde erken cihazlandırma ile birlikte aile eğitimine geç başlayanların dil ve işitsel ayırt etme puanlarının yaşlılarından geride olduğu görülmüştür. Ancak aile eğitimine erken başlayan çocukların dil performanslarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu araştırmanın sonucunda erken cihazlandırma ile birlikte aile eğitimi hizmetlerinin önemi vurgulanmıştır.

Ertürk Mustul (2015, s. 138-155) yüksek lisans tezi kapsamında çok ileri derecede işitme kaybılı çocuğu olan işiten bir annenin etkileşim davranışlarını aile eğitimi bağlamında incelemiştir. Araştırmanın katılımcıları bir üniversite bünyesinde işitme kaybılı çocuklar eğitim ve uygulama merkezinde aile eğitimi almaya devam eden bir anne ve çocuğudur. Araştırma eylem araştırması olarak desenlenmiştir. Veri toplama sürecinde 8 seans süre ile aile eğitimlerinin video kaydı alınmıştır. Aile eğitimi seansları içerisinde yer alan anne-çocuk etkileşimi bölümü tümevarım analizi uygulanarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda aile eğitimlerinin annenin etkileşim davranışlarında olumlu yönde değişimler yarattığı, annenin etkileşimini etkileyen olumsuz davranışlarının azaldığı ve etkileşimi destekleyen davranışlarının arttığı belirtilmiştir.

Ulusal alan yazındaki bu araştırmalardan elde edilen bilgiler değerlendirildiğinde de uluslararası alan yazında olduğu gibi erken teşhis ve erken cihazlandırmayla birlikte aile eğitimlerine başlayan işitme kaybılı çocukların dil ve diğer gelişim alanlarının olumlu yönde etkilendiği ve ailelerin de çocuklarıyla gerçekleştirdikleri etkileşimlerinde olumlu değişiklikler ortaya çıktığı görülmüştür.

1.13. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde işitme engelli çocuğu olan ailelerin eğitimi alanında kuramsal ve uygulamaya dönük çalışmaların oldukça az sayıda olduğu görülmektedir. Oysa artan sayıda işitme kaybılı çocuk erken dönemde tanılanarak cihazlanmakta ve bu özel alanda eğitime ihtiyaç duymaktadır. Bu dönemde sürdürülen

aile eğitimi çalışmalarının iyileştirilmesi ve kaliteli bir eğitim hizmeti sunulabilmesi için aile merkezli uygulamaların değişik yönlerden incelenerek sonuçlarının tartışılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada işitme kayıplı çocuğu olan bir ailenin aile eğitimi sürecinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, aile eğitimi uygulama sürecine destek sağlayacak olması ve aile eğitimi sürecinin tüm özelliklerini incelemeye olanak vermesi açısından önemli görülmektedir. Araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca ülkemizde yeni doğan işitme taraması ile erken tanılama olanağı artmıştır. İşitme kayıplı çocukların dili geliştirebilmesi için erken teşhis ve erken cihazlandırmaya ek olarak aile eğitimlerinin de erken dönemde başlaması gerektiği bilinmektedir. Ancak erken tanılanan işitme kayıplı çocuklar ve onların aileleriyle çalışabilecek aile eğitimcisi sayısı oldukça az olduğu bilinmektedir. Türkiye’de bulunan üniversiteler bünyesinde işitme engelli çocukların aile eğitimi alanında eğitimci yetiştirmeyi amaçlayan bir program bulunmamaktadır. Oysa küçük yaştaki işitme kayıplı çocuk ve aileleriyle çalışabilecek aile eğitimi uzmanına duyulan ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen bilgilerin, alanda çalışacak eğitimcilerin yetiştirilmesinde yararlı olabileceği düşünülmektedir.

1.14. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, işitme kayıplı çocuğu olan bir ailenin doğal işitsel-sözel yaklaşımla gerçekleşen aile eğitimi sürecinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1) Aile eğitimi süreci nasıl gerçekleşmiştir?
- 2) Aile eğitimi sürecinde karşılaşılan sorunlar nelerdir? Bu sorunlar nasıl çözümlenmiştir?
- 3) Eğitimci, annenin gelişimini desteklemek için neler yapmıştır?
- 4) Aile eğitimi sürecinde annede hangi değişimler gerçekleşmiştir?
- 5) Aile eğitimi sürecinde eğitimcide hangi değişimler gerçekleşmiştir?
- 6) Anne, aile eğitimi sürecine ilişkin neler düşünmektedir?
- 7) Aile eğitimi sürecine ilişkin eğitimcinin düşünceleri nelerdir?

2. YÖNTEM

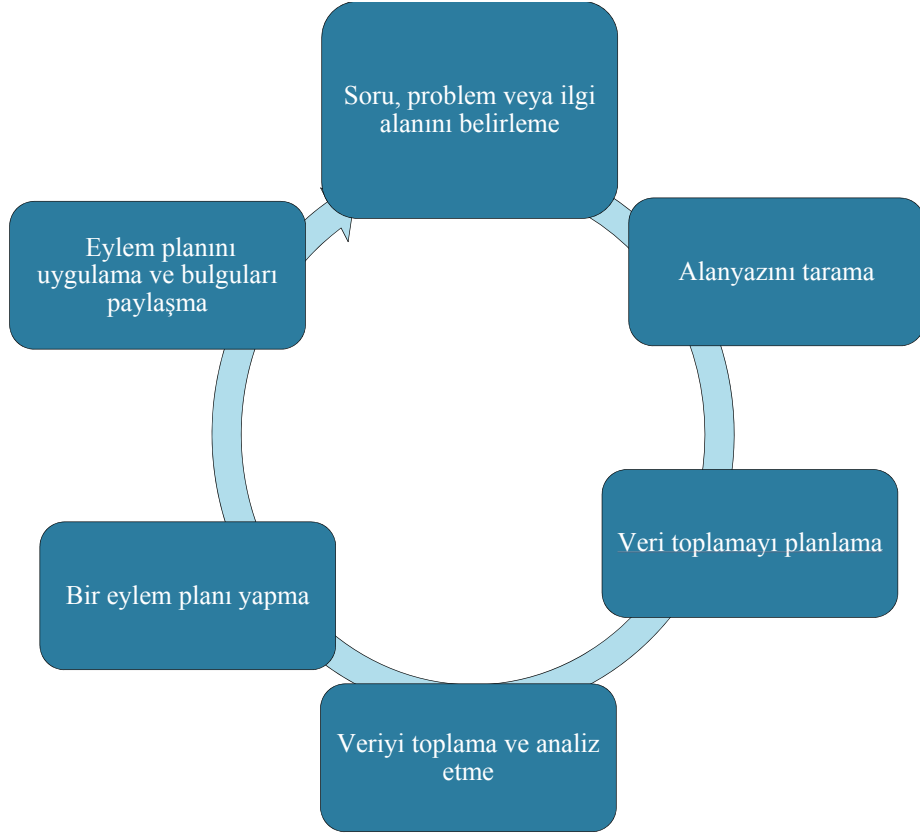
Araştırmanın bu bölümünde; araştırma modeli, araştırmanın katılımcıları, araştırmanın gerçekleştirildiği ortam, verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreci anlatılmaktadır.

2.1. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada işitme kayıplı çocuğu olan bir ailenin aile eğitimi süreci incelenecektir. Araştırma eylem araştırması olarak desenlenmiştir. Eylem araştırması, araştırma ve uygulamayı bir araya getiren ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımıdır. Bu tip araştırmalarda, uygulamada ortaya çıkan sorunların anlaşılması ve çözülmesini sağlayabilmek amacıyla uygulamacıların tek başlarına veya bir araştırmacı ile işbirliği yaparak uygulama süreci çalışmaları incelenir. Dolayısıyla eylem araştırmaları, problem çözmeye yönelik ve süreklilik gösteren bir süreç olarak da görülebilir. Bu süreç problem belirleme, veri toplama, veri analizi, eylem planı belirleme, eylemi gerçekleştirme ve alternatif veya yeni bir eyleme karar verme aşamalarından oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 333).

Eylem araştırmalarında, araştırmaya konu olan sorun ile ilgili bilgi toplama, kaynak taraması yapma, sorunu çözebilecek eylemler planlayarak iyileşme veya gelişme sağlamak için döngüsel bir desen kurgulanmaktadır. Araştırma sürecinde bu basamakların sırası farklılık gösterebilir ya da tekrarlanabilir. Araştırma sürecinde yapılan sistematik toplantılarda sorunlar incelenerek çözüm odaklı yeni bir eylem planı hazırlanır (Creswell, 2003, s. 550; Uzuner, 2005, s. 6). Johnson (2014, s. 20) eylem araştırması döngüsünü gösteren bir şema oluşturmuştur. Bu şema Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1 Eylem Araştırması Döngüsü

Kaynak: Johnson, 2014, s. 20.

Eğitimde gerçekleşen eylem araştırmaları öğretmen araştırmaları olarak da adlandırılmaktadır (Uzuner, 2005, s. 2). Elliot (1991) Eğitimde alanında gerçekleşen eylem araştırmalarının öğretim ve öğretmenin mesleki gelişimini, program geliştirme ve değerlendirmeyi, araştırma ve düşünmeyi bir araya getirerek eğitimdeki uygulamalara (Aktaran; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 344; Johnson, 2014, s. 25), mesleğindeki yetkinliğini arttırmaya önemli katkılar sağladığını belirtmiştir. Uzuner (2005, s. 11), eğitim alanında gerçekleştirilen eylem araştırmalarının kuram ve uygulama arasındaki boşluğu doldurmaya katkı sağladığını, öğretmenleri aktif katılımıyla onları daha yetkili kıldığını, öğretmenin pedagojik bilgisini arttırdığını, öğretmenleri yeni bilgiler öğrenmeye ve yeni fikirlere açık olma yolunda desteklediğini, profesyonel anlamda büyüme ve gelişmelerine imkan verdiğini bildirmiştir.

Eylem araştırmaları gerçekleştirilirken veri toplama aşamasında verilerin sistematik olarak toplanması en belirgin özelliğdir. Veriler toplanırken araştırmacı notlarından, öğrenci yazılarından, günlüklerden, görüşmelerden, gözlem, anket ve

dokümanlardan yararlanılabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 338-340; Johnson, 2014 s. 81-105).

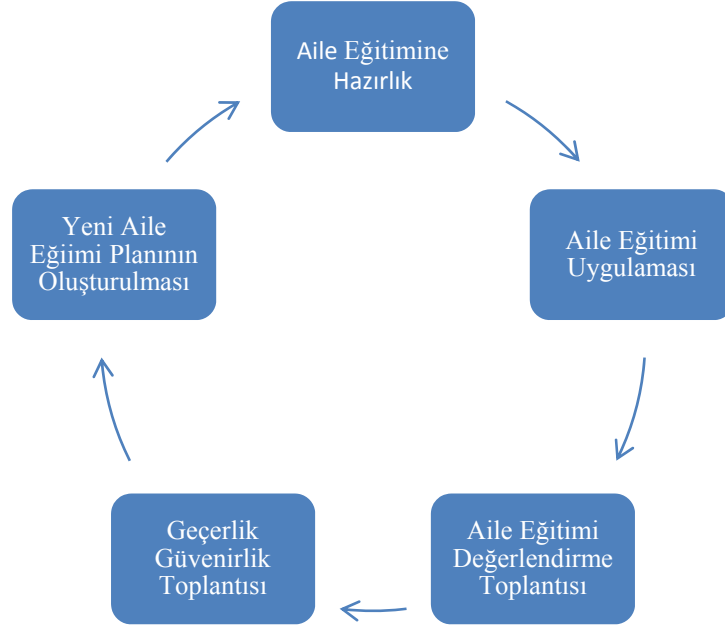
Eylem araştırması olarak desenlenen bu çalışmada da hem eğitim sürecindeki bir annenin hem de bu süreçte aile eğitimlerini sürdüren eğitimcinin gelişimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Veriler eğitimlerin video kayıtları, aile görüşmesi, eğitim dosyaları, eğitimcinin gelişimine yönelik danışman-eğitimci görüşmelerinin ve geçerlik güvenilirlik komitesi toplantılarının ses kayıtları yoluyla sistematik olarak toplanmıştır. Bunun yanı sıra araştırma süreci işitme engelliler öğretmenliği alanında yüksek lisans öğrencisi bir öğretmen ve üniversite öğretim elemanlarının işbirliği içerisinde bir takım çalışması olarak gerçekleştirildiği için de eylem araştırması uygun bir desen olarak görülmektedir (Uzuner, 2005, s. 3).

2.2. Araştırmanın Uygulama Döngüsü

Ekim 2014-Mart 2015 tarihleri arasında 6 ay süre ile uygulama yapılmıştır. Araştırmacı/eğitimci tarafından iki haftada bir aile eğitimleri yapılmıştır. Uygulanan her aile eğitimi video kamera ile kayıt edilmiştir. Her aile eğitiminin kaydı araştırmacı/eğitimci tarafından izlenmiş ve dökümü yapılmıştır. Bu video kaydını araştırmacı/eğitimci ve tez danışmanı tekrar izlemiş, danışman bu eğitimde ortaya çıkan sorunları çözmeye yönelik çözüm yollarını açıklayarak, araştırmacı/eğitimciyi geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmuştur. Video kaydının dökümü geçerlik ve güvenilirlik komitesi ile bir kez daha değerlendirilmiştir. Video değerlendirmelerinden sonra geçerlik güvenilirlik komitesi tarafından eğitimciye öneriler verilmiş ve bir sonraki aile eğitimi programı yapılmıştır. Bu program ve öneriler doğrultusunda eğitimci yeni aile eğitimi planını yaparak, aile eğitimi planında yer alan amaçlara hizmet edecek etkinlikleri ve etkinleri uygulayabileceği malzemeleri hazırlamıştır. Daha sonra eğitimci aile eğitimi odasını hazırlayarak eğitimleri uygulamış ve her eğitimi kamera ile kayıt altına almıştır.

Araştırmanın uygulama süreci, eylem araştırmalarının döngüsel yapısına uygun olarak gerçekleştirilmiş ve Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2 Araştırmanın Uygulama Döngüsü

2.3. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, bir yaşında işitme kayıplı kızı olan anne, kızı ve aynı zamanda araştırmayı sürdüren araştırmacıdır. Araştırma etiği nedeniyle araştırmaya katılan ailenin ve çocuğun ismi değiştirilmiştir.

2.3.1. Katılımcı ailenin belirlenmesi

Araştırmanın katılımcısı olan anne ve çocuğu 2014- 2015 yılında İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde (İÇEM) aile eğitimi programına devam eden ve araştırmacı tarafından aile eğitimi çalışmaları sürdürülen on altı aile arasından belirlenmiştir. Araştırmacının aile eğitimi sürdürdüğü on altı aileden on dördü çeşitli nedenlerle araştırma dışında bırakılmıştır. Araştırma dışında bırakılan dört ailede ebeveynler de işitme kayıplıdır. Bir aile kendi içinde sorunlar yaşamaktadır. İki ailenin çocuğunun işitme kaybı türü işitsel nöropatidir. Bir aile eğitimlere düzenli devam etmemektedir. Bir ailenin çocuğu üç yaşından büyüktür ve başka bir şehirde okula başlamıştır. Beş aile ise şehir dışından aile eğitimlerine katılmakta ve eğitim merkezine gelmekte zorlanmaktadır. Bu nedenle aileler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Geriye kalan iki aileye araştırmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Her iki aile de araştırmaya katılmak istemiştir. Bu iki ailenin dosyaları incelendiğinde, ailelerden birisinin araştırmanın başladığı tarihten önce İÇEM'de aile

eğitimi başladığı ve bir süredir aile eğitimlerine devam ettiği görülmüş ve bu nedenle de çalışma dışı bırakılmıştır. Çalışma için gönüllü olan ikinci aile ise araştırmanın başladığı tarihe kadar bu konuda hiçbir kurumdan eğitim almamıştır. Bu nedenle aile eğitimlerine yeni başlayan ailenin, sadece bu araştırma sürecindeki aile eğitimlerinin etkilerini yansıtacağı dşnlmş ve aile araştırmaya dahil edilmiştir.

2.3.2. Katılımcı anne

Araştırma sırasında çocukla birlikte aile eğitimlerine devam eden anne 42 yaşında ve ev hanımıdır. Tüm gün çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumludur. Annenin bir yaşında işitme kayıplı bir kız çocuğu, 20 ve 8 yaşlarında normal işiten iki erkek çocuğu bulunmaktadır. Aile bireyleri içerisinde başka işitme kayıplı birey yoktur. Araştırma verilerinin toplanması aşamasında tüm aile eğitimlerine sadece anne katılmıştır.

2.3.3. Ece

Katılımcı ailenin çocuğu olan Ece 04.07.2013 doğumlu bir kız çocuğudur. Aile 21.03.2014 tarihinde Ece 8 aylıkken İÇEM'e başvurmuştur. İÇEM odyoloji kliniğinde yapılan işitme testleri sonucunda orta derecede sensorineural tip işitme kaybı tanısı konulmuştur. Odyoloji kliniği tarafından işitme cihazı önerilmiştir. Ailesi, Ece 10 aylıkken cihazlarını alabilmiştir. Araştırma başladığında Ece sağ kulakta kulak arkası cihaz kullanmaktadır. Sol kulak kanalı girişinde bulunan et benleri (skin tag) nedeniyle işitme cihazının kalıbı tam oturmadığından işitme cihazı tmektedir. Bu nedenle araştırma başladığında sol kulakta işitme cihazı kullanmamıştır. Ancak daha sonra çocuğun kulağı büyümüş ve et benleri klmştir. Bu değişiklerden sonra sol kulakta da işitme cihazı kullanabileceğine karar verilmiş ve ikinci cihaz takılmıştır.

Ece işitme cihazını kullanmaya başlamadan önce i ayarları odyoloji kliniği tarafından ayarlanmış ve aile, aile eğitimi hizmetlerine yönlendirilmiştir. Ancak aile eğitimi birimindeki yoğunluk ve okulun yaz tatiline girmesi nedeniyle eğitim hizmetlerine ulaşması gecikmiştir. Ece bir yaş iki aylık iken aile eğitimi hizmetlerinden yararlanmaya başlamıştır.

Ece okulun uzman psikoloğu tarafından gelişimsel olarak değerlendirilmiştir. Tüm gelişim alanlarında yaşına uygun bir gelişim gösterdiği, işitme kaybı dışında gelişimsel bir gecikme göstermediği bildirilmiştir. Sağ gözünde göz kayması vardır. Bu

nedenle doktor tarafından gözlük kullanılması önerilmiştir. Çalışmanın başladığı tarihte Ece'nin kronolojik yaşı; bir yaş iki aydır.

2.3.4. Araştırmacı

Araştırmacı, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İşitme Engelliler Öğretmenliği Lisans Program'ından 2001 yılında mezun olmuştur. 2001-2002 yılında özel bir rehabilitasyon merkezinde farklı yaş gruplarında çocuklarla çalışan araştırmacı, 2002- 2004 yılları arasında Kastamonu Halime Çavuş İşitme Engelliler Okulu'nda öğretmen olarak görev yapmıştır. 2004 yılında İÇEM'de öğretmenliğe başlayan araştırmacı, 2008 yılından bu yana işitme engelli çocuğu olan ailelerle aile eğitimi çalışmalarını sürdürmektedir. Araştırmacı aile eğitimi çalışmalarına katıldığı birinci yılda, aile eğitimlerine bir uzman eşliğinde yardımcı öğretmen veya gözlemci olarak katılmıştır. Araştırmacı-eğitimci 2009-2010 eğitim ve öğretim yılında tez danışmanı ile birlikte aile eğitimi konusunda çalışmıştır. Bu süreçte eğitimcinin aile eğitimlerini planlama, uygulama, değerlendirme bölümlerindeki sorumluluğu giderek artmıştır. Bu sürede araştırmacı-eğitimci yaptığı aile eğitimlerini haftada bir kez videoteyp ile kayıt etmiş ve danışman bu konuda değerlendirme yaparak araştırmacının-eğitimcinin gelişimini desteklemiştir. Araştırmacı-eğitimci aile eğitimi alanında çalıştığı üçüncü yılda da yaptığı aile eğitimlerini ayda bir kez kayıt ederek danışmanın dönütlerini almıştır. Araştırmacının-eğitimcinin, araştırmaya başladığı zamana kadar aile eğitimcisi olarak gelişimi bu şekilde desteklenmiştir.

İşitme Engelliler Öğretmenliği alanında 2012 yılında yüksek lisans eğitimi almaya başlayan araştırmacı; yüksek lisans eğitimi süresince araştırmaya katkı sağlayacak sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, nitel araştırmalar, işitme engelli ve normal gelişim gösteren çocuklarda dil gelişimi ve kuramları, işitme engelli çocuklarda sözlü dilin geliştirilmesi, işitme engelli çocuklar için öğrenme modelleri ve öğretme stratejileri, odyoloji ve işitme engellilerde aile eğitiminde çağdaş yaklaşımlar derslerini almıştır.

İÇEM'de işitme engelliler öğretmeni olarak çalışan araştırmacı bu çalışmada uygulamacı rolünü üstlenmiştir. Çalışma sırasında araştırmacı ailenin ihtiyaç duyduğu desteği sağlayabilmek amacıyla çocuğun bireysel gelişimi ve farklılıklarını, ailenin

ihtiyaçlarını göz önüne alarak aile eēitimi seans planları ve planlanan etkinlikleri destekleyecek malzemeleri hazırlamıştır.

2.4. Geçerlik ve güvenirlik komitesi

Bu araştırmanın geçerlik ve güvenirlik komitesi tez danışmanı ve alan uzmanından oluşan bir araştırma ekibinden oluşmaktadır. Verilerin toplanması ve analiz edilmesi sürecinde uygulamacı tarafından toplanan veriler, aile eēitimi konusunda uzman olan danışman ve alan uzmanından oluşan bir araştırma ekibi tarafından deēerlendirme toplantıları ile takip edilmiştir. Bu toplantılar; verilerin toplanması, uygulama sırasında yaşanan sorunların belirlenmesi, sorunları zelmeye yardımcı olabilecek zm yollarının bulanması ve verilerin deēerlendirilmesinde etkili olmuştur.

Bu tezin danışmanı, yirmi dokuz yıldır işitme kayıplı çocuklarla çalışmaktadır. İşitme kayıplı çocukların dil gelişimi, dinleme becerilerinin gelişimi, koklear implant, aile eēitimi ve odyoloji alanında yayınları bulunan danışman, bu alanlarda lisans ve lisansüstü düzeylerde çeşitli dersleri de yürütmektedir. Danışman, aile eēitimleri süresince eēitimciyle birlikte çalışmış, deēerlendirme toplantılarıyla her aile eēitiminden sonra eēitimcinin uygulamasını izleyerek deēerlendirmiř, aile eēitimlerinin planlanması ve uygulanması konusunda eēitimciye yol göstererek eēitimcinin gelişimini desteklemiştir.

Geçerlik güvenirlik ekibinin diēer yesi olan alan uzmanının, işitme kayıplı ērencilerin okuma becerileri, dil ve iletişim becerileri, eēitimleri, nitel araştırma yöntemleri, eylem araştırması, lme ve deēerlendirme konularına yönelik yayınları bulunmaktadır. Ayrıca bu konulara ilişkin lisans ve lisansüstü düzeylerde çeşitli dersler yürütmektedir. Alan uzmanı, araştırma desenine uygun şekilde verilerin sistematik ve döngüsel olarak toplanması ve analiz edilmesi süreçlerini izleme toplantıları ile denetleyerek eylem araştırmasının sistematik ve döngüsel yapısına uygun şekilde sürdürülmesini saēlamıřtır.

2.5. Araştırma Ortamı

Bu bölümde araştırmanın gerekleřtiēi İşitme Engelli ocuklar Eēitim Araştırma ve Uygulama Merkezi (İÇEM) ve aile eēitimi uygulamalarının gerekleřtiēi ortama ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.5.1. İşitme Engelli Çocuklar Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi (İÇEM)

Anadolu Üniversitesi bünyesinde 1979 yılında kurulan İÇEM, işitme kayıplı çocuklara işitsel-sözel yaklaşımla çağdaş bir eğitim programı uygulayan bir araştırma merkezidir. Kurulduğu günden bu yana İÇEM’de, odyolojik değerlendirme ve odyoloji kontrolleri, işitme cihazı ve koklear implant değerlendirme, programlama ve kontrolleri, aile eğitim programları, okulöncesi eğitim, ilköğretim ve lise kademelerinde eğitim olmak üzere çeşitli faaliyetler sürdürülmektedir.

2.5.1.1. Kurumun fiziksel özellikleri

İÇEM yaklaşık 1000 metrekarelik alana sahiptir. Binanın alt katında eğitim ve öğretim uygulamalarının yapıldığı sınıflar ve idare bulunmaktadır. İkinci katta işitme testlerinin yapıldığı iki oda, aile eğitimi odası, kulak kalıp laboratuvarı, işitme cihazları bakım birimi, tuvaletler, işitme kayıplı çocukların eğitim gördüğü üç sınıf, psikolog ve odyologlara ait odalar bulunmaktadır. 2014 yılında İÇEM’e ek bina eklenmiştir. Ek binada yuva sınıfları, aile eğitimi odası ve aile bekleme odası bulunmaktadır.

2.5.1.2. Aile eğitimi odalarının fiziksel özellikleri

İÇEM’de aile eğitimleri aile eğitimi odalarında, odyoloji kliniğinde ve sınıflarda sürdürülmektedir. Aile eğitimlerinin yapıldığı tüm odalarda camlarda tül ve perde vardır. Yerler halı ve duvarların bir kısmı yumuşak malzeme döşelidir. Bu şekilde yankılanmayı önleyecek akustik koşullar sağlanmıştır. Aile eğitimi odalarının ışıklandırması uygun şekilde sağlanmıştır ve aydınlıktır. Aile eğitimleri bazen örtü üzerinde minderlere oturularak yerde, bazen de mama koltuğu kullanılarak masada gerçekleştirilmektedir

Bu çalışmadaki aile eğitimleri, ek binada bulunan aile eğitimi odasında (Bkz. Fotoğraf 2.1.), ana binada bulunan aile eğitimi odasında (Bkz. Fotoğraf 2.2.), odyoloji kliniğinde (Bkz. Fotoğraf 2.3.) ve Yuva 2. sınıfta (Bkz. Fotoğraf 2.4.) gerçekleştirilmiştir.

Fotoğraf 2.1. *Aile Eğitimi Odası (Ek bina)*

Fotoğraf 2.2. *Aile Eğitimi Odası(Ana bina)*

Fotoğraf 2.3. *Odyoloji Kliniği*

Fotoğraf 2.4. *Yuva 2. Sınıf*

2.5.1.3. İÇEM’de sürdürülen aile eğitimi programı

İÇEM’de Türkiye'nin çeşitli yörelerinden gelen, işitme kayıplı çocuklara ve ailelerine aile eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Aile eğitim hizmetleri, aile eğitimi alanında hizmet içi eğitimlerle yetiştirilen işitme engelliler öğretmenleri tarafından sürdürülmektedir. Aile eğitim hizmetleri sıklığı 0-2 yaş aralığındaki işitme kayıplı çocuklar için ayda iki defa, 2-3 yaş aralığındaki işitme kayıplı çocuklar için ayda bir defadır. Aile eğitim hizmetleri süresi 45-60 dakika arasında değişmektedir.

Her aile eğitimi öncesinde, çocukların işitme cihazları odyoloji kliniğinde kontrol edilmektedir. Aile eğitimlerine devam eden işitme kayıplı çocukların işitme testleri, uzman odyologlar tarafından rutin olarak yapılmaktadır. Odyoloji kliniğinde koklear implant ve işitme cihazlarının ayarları, bakımları ve kulak kalıpları yapılmaktadır.

2.5.1.4. İÇEM’de uygulanan aile eğitiminin özellikleri

Aile eğitimleri doğal işitsel-sözel yaklaşım ilkeleri benimsenerek uygulanmıştır. Clark’ın (2007, s. 54-61) belirttiği gibi tüm eğitimler; hazırlık, uygulama ve değerlendirme bölümlerinden oluşur.

2.5.1.4.1. Aile eğitimine hazırlık

Aileler eğitimlere önceden verilen randevu tarihlerinde gelmektedirler. Her eğitimden önce eğitimci, aile eğitimi randevusu olan ailenin aile eğitimi dosyasını çıkarır. Eğer aile, eğitimlere ilk kez gelecekse çocuğun odyoloji kliniğinde bulunan dosyasını alır. Bu dosyayı inceleyerek aile ve çocukla ilgili gerekli bilgileri edinir. Bu bilgiler ışığında eğitimin amaçlarını belirler ve eğitim planını yazar. Eğitim amaçlarını gerçekleştirebileceği etkinlikleri planlar. Bu etkinliklere uygun materyalleri ve aile eğitimi odasını hazırlar. Aile daha önceden aile eğitimlerine katılmışsa eğitimci aile eğitimi dosyasını inceleyerek önceki eğitimlerde hangi etkinliklerin yapıldığını ve bu eğitim için planlanan etkinlikleri inceler. Eğitimci eğitim için planını, eğitim için planlanan etkinliklere uygun materyalleri ve aile eğitimi odasını hazırlar.

Eğitimci, plan hazırlarken, çocuğun bireysel gelişimini ve farklılarını, ailenin özelliklerini göz önüne alarak her çocuk ve ailesi için bir eğitim planı hazırlamaya dikkat eder. Eğitimin en verimli bir şekilde sürmesini, ailenin ve çocuğun eğitimden en üst düzeyde yararlanmasını sağlayabilmek için eğitime hazırlık aşamasına önem verir.

Aile, eğitimciyle birlikte belirledikleri gün ve saatte çocuğuyla birlikte İÇEM'e gelir. Eğitim öncesinde çocuğun işitme cihazlarını odyoloji kliniğinde kontrol ettirir.

2.5.1.4.2. Aile eğitimi uygulaması

Bu aşamada eğitimci işitme kayıplı çocuk ve ailesini aile eğitimi odasına kabul eder. İşitme kayıplı çocuk ve ailesi eğitimlere ayrı ayrı değil, birlikte katılmaktadır. Eğitimlerin yaklaşık 45-60 dk arasında sürmektedir.

İÇEM'de sürdürülen aile eğitimleri doğal işitsel-sözel yaklaşım felsefesiyle uygulanır. Eğitimlerde aile, çocuğuyla doğal etkileşim kurmaya teşvik edilir. Çocuğun dil gelişimini destekleyebilecekleri zengin dil yaşantılarını sağlamak için çocuklarıyla etkileşim kurmaları amaçlanır. Aile eğitimleri ile aileler çocuklarının işitmesi hakkında, işitme cihazı ve kullanımı, davranış eğitimi konusunda bilgilendirilir. Bilgilendirmenin katkısıyla çocuklarıyla ilgili gerçekçi beklentiler edinmeleri sağlanmaya çalışılır. Eğitim sırasında planlanan etkinlikler aracılığıyla ailenin oyun becerilerinin geliştirilmesi ve bu etkinlikler sırasında çocuğun dil becerilerinin gelişimini destekleyecek teknikleri kullanmayı öğrenmeleri hedeflenir. Eğitimci, aile eğitimleri sırasında çocukta gözlemlediği değişimleri ve gelişmeleri aileyle paylaşır. Ailenin bu değişimleri ve gelişmeleri fark etmesini sağlar. İÇEM'de uygulanan bir aile eğitimi seansı şu akış içinde gerçekleşir;

- Aileden Bilgi Alma
- Ailenin Çocuğu İle Oynaması
- Ailenin Çocuğu İle Oynadıkları Oyun Hakkında Konuşma
- Eğitimci-Çocuk ve Ailenin Birlikte Oynaması
- Eğitimci-Çocuk ve Ailenin Birlikte Dinleme Oyunu Oynaması
- Eğitimin Özetlenmesi ve Öneriler

Bu bölümler her eğitimde uygulanmaktadır. Ancak bu akış her zaman aynı sıra içinde uygulanmayabilir. Etkinliklerin özelliklerine göre bölümlerin yerlerinde değişiklikler olabilir. Eğitimin sonunda aile ve eğitimci mutlaka bir sonraki aile eğitimin zamanını belirler. Aileler bir sonraki aile eğitiminin randevusunu alarak İÇEM'den ayrılırlar.

Bu araştırmanın uygulama sürecinde araştırmacı/eğitimci, aile eğitimlerini İÇEM’ de uygulandığı şekliyle doğal işitsel-sözel yaklaşımla sürdürmüştür.

2.5.1.4.3. Aile eğitiminin değerlendirilmesi

Aile eğitim ortamından ayrıldıktan hemen sonra eğitimci o seanstaki gözlemlerine dayanarak aileyi ve çocuğu değerlendiren bir rapor hazırlar. Bu raporda eğitimci ailenin oyun davranışlarını, ailede gözlenen olumlu özellikleri ve geliştirilmesi gereken yönleri, çocuğun dil, dinleme becerilerini ve genel gelişimini değerlendirir.

Eğitimci bu değerlendirmeler ışığında ailenin ve çocuğun ihtiyaçlarını göz önüne alarak gelecek eğitimin amaçlarını ve bu amaçları gerçekleştirebilecek etkinlikleri planlar.

2.6. Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada, aile eğitimi video kayıtları, araştırmacı günlükleri, çocuğun aile eğitimi dosyası, odyoloji dosyası, çocuğun odyogramı, uzman psikolog tarafından hazırlanmış raporların incelenmesi, anne ile yapılan görüşmeler, annenin mektubu ve kaynak taraması veri toplama amacıyla kullanılmıştır. Veri toplama araçları eylem araştırmasının veri toplama özelliklerine uygundur. Veri çeşitliliği ile veri toplama sürecinde geçerliğin artırılması sağlanmıştır. Veri toplama çizelgesi Tablo 2.1.’de sunulmuştur.

Tablo 2.1. Veri Toplama Çizelgesi

Veri Türü	Tarih	Katılımcılar	Veri İçeriği	Veri Toplama Araçları	Süre
İzleme Toplantısı	14.07.2014	Eğitimci Danışman	Tezin adı ve giriş bölümünün konu başlıkları belirlendi.	Ses kaydı	10:00- 11:03 63 dk.
İzleme Toplantısı	18.07.2014	Eğitimci Danışman	Tezin giriş bölümü gözden geçirildi. Veri toplama teknikleri belirlendi.	Ses kaydı	10:00- 10:33 33 dk.
İzleme Toplantısı	30.09.2014	Eğitimci Danışman Alan uzmanı	Tezin giriş bölümü ve araştırma soruları konuşuldu. Araştırma deseni belirlendi.	Ses kaydı	15:30- 16:01 31 dk.
Belge İnceleme	01.10.2014	Eğitimci	Odyoloji dosyası incelendi.	Yazılı belge	
Belge İnceleme	01.10.2014	Eğitimci	Aile eğitimi dosyası incelendi.	Yazılı belge	
Aile Eğitimi Planlama	17.10.2014	Eğitimci	1. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30- 16:00 30 dk.
Anneyle İlk Görüşme	17.10.2014	Anne Eğitimci	Anneyle görüşme	Videoteyp kaydı	16:00- 16:11 11 dk.
1. Aile Eğitimi	17.10.2014	Eğitimci Anne Ece	1. aile eğitimi uygulaması	Videoteyp kaydı	16:12- 16:57 45 dk.
1. Aile Eğitimi	17.10.2014- 18.10.2014	Eğitimci	1. aile eğitimi video dökümü yapıldı.		3 saat
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı	19.10.2014	Eğitimci Danışman	1. aile eğitimi uygulaması değerlendirildi.	Ses kaydı	10:30- 11:30 60 dk.
Geçerlik Güvenirlik Toplantısı	04.11.2014	Eğitimci Danışman Alan uzmanı	1. aile eğitimi uygulaması izlendi.	Ses kaydı	15:30- 16:12 42 dk.

Tablo 2.1. (Devam) Veri Toplama Çizelgesi

Aile Eğitimi Planlama	04.11.2014	Eğitimci	2. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	11:50-12:15 25 dk.
2. Aile Eğitimi	04.11.2014	Eğitimci Anne Ece	2. aile eğitimi uygulaması	Videoteyp kaydı	13:20-14:15 55 dk.
2. Aile Eğitimi	07.11.2014-08.11.2014	Eğitimci	2. aile eğitimi video dökümü yapıldı.		4 saat
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı	09.11.2014	Eğitimci Danışman	2. aile eğitimi uygulaması değerlendirildi.	Ses kaydı	11:00-12:10 70 dk.
Geçerlik Güvenirlilik Toplantısı	11.11.2014	Eğitimci Danışman Alan Uzmanı	2. aile eğitimi uygulaması izlendi.	Ses kaydı	15:30-16:35 65 dk.
Aile Eğitimi Planlama	18.11.2014	Eğitimci	3. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30-16:00 30 dk.
3. Aile Eğitimi	19.11.2014	Eğitimci Anne Ece	3. aile eğitimi uygulaması	Videoteyp kaydı	13:20-14:13 53 dk.
3. Aile Eğitimi	22.11.2014	Eğitimci	3. aile eğitimi video dökümü yapıldı.		3 saat
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı	24.11.2014	Eğitimci Danışman	3. aile eğitimi uygulaması değerlendirildi.	Ses kaydı	15:30-16:40 70 dk.
Geçerlik Güvenirlilik Toplantısı	25.11.2014	Eğitimci Danışman Alan Uzmanı	3. aile eğitimi uygulaması izlendi.	Ses kaydı	15:30-16:05 35 dk.
Aile Eğitimi Planlama	05.12.2014	Eğitimci	4. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30-16:00 30 dk.
4. Aile Eğitimi	08.12.2014	Eğitimci Anne Ece	4. aile eğitimi uygulaması.	Videoteyp kaydı	13:20-14:18 58 dk.

Tablo 2.1. (Devam) Veri Toplama Çizelgesi

4. Aile Eğitimi	11.12.2014	Eğitimci	4. aile eğitimi video dökümü yapıldı.		4 saat
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı	15.12.2014	Eğitimci Danışman	4. aile eğitimi uygulaması değerlendirildi.	Ses kaydı	15:15-15:50 35 dk.
Geçerlik-Güvenirlilik Komitesi	16.12.2014	Eğitimci Danışman Alan Uzmanı	4. aile eğitimi uygulaması izlendi.	Ses kaydı	15:30-16:30 60 dk.
Aile Eğitimini Planlama	22.12.2014	Eğitimci	5. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30-16:00 30 dk.
5. Aile Eğitimi	23.12.2014	Eğitimci Anne Ece	5. aile eğitimi uygulaması.	Videoteyp kaydı	13:20-14:11 51 dk.
5. Aile Eğitimi	25.12.2014 26.12.2014	Eğitimci	5. aile eğitimi video dökümü yapıldı.		4 saat
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı	28.12.2014	Eğitimci Danışman	5. aile eğitimi uygulaması değerlendirildi.	Ses kaydı	11:15-12:30 75 dk.
Aile Eğitimini Planlama	05.01.2015	Eğitimci	6. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30-16:00 30 dk.
6. Aile Eğitimi	06.01.2015	Eğitimci Anne Ece	6. aile eğitimi uygulaması	Videoteyp kaydı	13:20-14:14 54 dk.
Geçerlik-Güvenirlilik Komitesi	06.01.2015	Eğitimci Danışman Alan Uzmanı	5. aile eğitimi uygulaması izlendi.	Ses kaydı	15:30-16:30 60 dk.
6. Aile Eğitimi	09.01.2015 10.01.2015	Eğitimci	6. aile eğitimi video dökümü		3 saat
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı	15.01.2015	Eğitimci Danışman	6. aile eğitimi uygulaması değerlendirildi.	Ses kaydı	15:30-16:45 75 dk.

Tablo 2.1. (Devam) Veri Toplama Çizelgesi

Aile Eğitimi Planlama	16.01.2015	Eğitimci	7. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30-15:50 20 dk.
7. Aile Eğitimi	19.01.2015	Eğitimci Anne Ece	7. aile eğitimi uygulaması	Videoteyp kaydı	13:20-14:24 64 dk.
7. Aile Eğitimi	19.01.2015	Eğitimci	7. aile eğitimi video dökümü		2 saat
Geçerlik-Güvenirlilik Komitesi	20.01.2015	Eğitimci Danışman Alan Uzmanı	6. aile eğitimi uygulaması izlendi.	Ses kaydı	15:30-16:45 75 dk.
Aile Eğitimi Planlama	02.02.2015	Eğitimci	8. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30-15:50 20 dk.
8. Aile Eğitimi	03.02.2015	Eğitimci Anne Ece	8. aile eğitimi uygulaması	Videoteyp kaydı	13:20-14:19 59 dk.
8. Aile Eğitimi	06.03.2015	Eğitimci	8. aile eğitimi video dökümü		2 saat
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı	10.02.2015	Eğitimci Danışman	8. aile eğitimi değerlendirmesi	Ses kaydı	15:30-16:45 75 dk.
Aile Eğitimi Planlama	16.02.2015	Eğitimci	9. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30-15:50 20 dk.
9. Aile Eğitimi	17.02.2015	Eğitimci Anne Ece	9. aile eğitimi uygulaması	Videoteyp kaydı	13:20-14:19 59 dk.
9. Aile Eğitimi	20-21.02.2015	Eğitimci	9. aile eğitimi video dökümü		2 saat
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı ve Geçerlik-Güvenirlilik Komitesi	26.02.2015	Eğitimci Danışman Alan Uzmanı	9. aile eğitimi değerlendirmesi ve izlenmesi	Ses kaydı	16:00-17:45 105 dk.

Tablo 2.1. (Devam) Veri Toplama Çizelgesi

Aile Eğitimi Planlama	02.03.2015	Eğitimci	10. aile eğitiminin planı hazırlandı.	Yazılı belge	15:30-15:50 20 dk.
10. Aile Eğitimi	03.03.2015	Eğitimci Anne Ece	10. aile eğitimi uygulaması	Videoteyp kaydı	13:20-14:21 61 dk.
10. Aile Eğitimi	07.03.2015	Eğitimci	10. aile eğitimi video dökümü		2 saat
Anneyle Son Görüşme	10.03.2015	Anne Eğitimci	Anneyle son görüşme	Videoteyp kaydı	13:30-13:48 18 dk.
Aile Eğitimi Değerlendirme Toplantısı ve Geçerlik-Güvenirlilik Komitesi	12.03.2015	Eğitimci Danışman Alan Uzmanı	10. aile eğitimi değerlendirmesi ve izlenmesi	Ses kaydı	16:00-17:45 105 dk.
Geçerlik-Güvenirlilik Komitesi	21.04.2016	Eğitimci Danışman Alan Uzmanı	Tezin giriş, yöntem ve bulgular bölümleri incelendi.	Ses kaydı	12:30-13:19 49 dk.
Günlükler	30.09.2014-12.03.2015	Eğitimci	Yansıtmalı günlükler yazıldı.	Yazılı belge	

2.6.1. Gözlemler

Gözlem nitel araştırmalarda yaygın şekilde kullanılan bir veri toplama yöntemidir. Herhangi bir davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bu yöntem araştırmacıların verilere ilk elden ulaşmasını sağlamaktadır. Gözlem sadece normal durumlarda sık rastlanmayan davranışları ortaya çıkarmak için kullanılmamaktadır. Herhangi bir ortamda oluşan bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir resim elde etmek amacıyla da gözlem yöntemi kullanılmaktadır. Gözleme dayalı araştırmalarda video kayıt cihazları kullanarak veri kaydetme sıklıkla kullanılan bir teknolojidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 340).

Bu araştırmada aile eğitimi s¼reci, eğitimcini aile eğitimi bağlamındaki uygulama g¼zlemleri aile eğitimi sırasında videotıyp ile kayıt edilmiştir. Videotıyp kayıtları aile eğitimi seanslarının uygulama şekli ve eğitimcinin aile eğitimi bağlamında uygulama becerileri hakkında bilgi sağlayarak araştırmanın başlıca sorularına yanıt vermektedir. Ayrıca aile eğitimlerinde oynanan oyunlar, eğitimlerde kullanılan malzemeler ve oyuncaklar, eğitimlerin s¼resi ve eğitim ortamlarına ilişkin bilgileri de barındırmaktadır. Aile eğitimi video kayıtları, eğitimci ve araştırmanın danışmanının katıldığı toplantılarda ve ge¼erlik g¼venirlik komitesi toplantılarında izlenmiştir. Bu kayıtlar aracılığıyla eğitimcinin aile eğitimi uygulama becerileri ve aile eğitimi seansının uygulanma şekli incelenmiştir.

Video kayıtları 10 aile eğitimi seansından elde edilmiştir. Aile eğitimlerinin s¼resi 45 dakika ile 64 dakika arasında değişmektedir. 10 seanstan elde edilen aile eğitimi video kayıt s¼resi yaklaşık 10 saattir. Kayıtların tamamı araştırmayı s¼rd¼ren eğitimci tarafından yapılmıştır. Kayıt sırasında g¼r¼ř a¼ısından kaynaklanabilecek sorunları ¼nlemek amacıyla video kayıt işlemi tripod kullanılarak ger¼ekleřtirilmiřtir. Kayıtlar harici belleğe ve cd ye kopyalanarak saklanmıştır.

2.6.2. G¼r¼řme verileri

G¼r¼řme, s¼zli iletişim yoluyla yapılan nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama tekniğidir (Karasar, 2012, s. 165). Stewart ve Cash (1985) g¼r¼řmeyi; ¼nceden belirlenmiş ve ciddi bir ama¼ için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim s¼reci olarak tanımlamıştır (Aktaran; Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 147-148). G¼r¼řmenin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, g¼r¼řlerine, řik¼yetlerine, duygularına ve inan¼larına ilişkin bilgi elde etmede kullanılabilecek etkili bir y¼ntem olduğunu belirtilmektedir. Aile eğitimi ¼alıřmalarında, ailelerle yapılacak g¼r¼řmeler yoluyla ailenin eğitime ilişkin d¼ř¼ncelerine başvurmak, ailelerin ihtiya¼larını belirleyebilmek ve eğitimlerin etkililiğini arttırmak a¼ısından ¼nemlidir.

Bu araştırma s¼recinde aile ile y¼z y¼ze iki g¼r¼řme yapılmıştır. Bu g¼r¼řmeler yarı yapılandırılmış g¼r¼řmelerdir. 17.10.2014 tarihinde birinci aile eğitiminden hemen ¼nce anne ile ilk g¼r¼řme yapılmıştır. Bu g¼r¼řmeden ¼nce anne ve ¼ocuk işitme cihazı kontrol¼ i¼in merkeze gelmiş ve araştırmacı aileyle tanışmıştır. Bu tanışma g¼r¼řmesine

araştırmacı anneye aile eğitimi s¼reci hakkında kısa bir bilgi vermiş ve araştırmadan bahsetmiştir. Annenin araştırmaya katılmaya g¼n¼ll¼ olduğunu bildirmesi ¼zerine eğitimci ve anne ilk aile eğitimini yapmak ¼zere ortak bir tarih belirlemiştir. Eğitimci belirlenen bu tarihte aile eğitimine başlamadan hemen ¼nce anneye g¼r¼řme yapmıştır. G¼r¼řmenin başında eğitimci anneye, araştırmanın amacı, araştırma s¼reci ve aile eğitimlerinin video kayıt cihazı ile kayıt edileceği konusunda bilgi verilmiştir. Bilgilendirmenin ardından annenin ¼ocuđuyla birlikte araştırma s¼recindeki aile eğitimlerine katılması i¼in yazılı izin alınmıştır. İlk g¼r¼řmenin amacı anneden ¼ocuđuyla ilgili bilgi almak ve aile eğitimlerine ilişkin beklentilerini ¼đrenmektir.

10 seans aile eğitimi uygulamasından sonra anne ile yapılan ikinci g¼r¼řme 10.03.2015 tarihinde yapılmıştır. Bu g¼r¼řmenin amacı annenin aile eğitimi s¼recine ilişkin d¼ř¼ncelerini ¼đrenmektir. Her iki g¼r¼řme araştırmacı tarafından ger¼ekleřtirilmiř olup videoteyp ile kayıt edilmiştir.

2.6.3. Ses kayıtları

2.6.3.1. Değerlendirme toplantıları ve izleme toplantıları ses kayıtları

Araştırmacı ve tez danışmanı haftada bir d¼zenli olarak toplantı yapmışlardır. Bu toplantılarda aile eğitimi uygulamaları değerlendirilmiştir. Değerlendirme toplantıları ses kayıtlarında, aile eğitiminin planlanması, uygulanması, danışmanın eğitimcinin uygulamasına y¼nelik yaptığı değerlendirmeler, annenin oyun ve etkileşim davranışlarını iyileştirmeye d¼n¼k verilecek ¼neriler, bir sonraki eğitimin planlanmasıyla ilgili bilgiler mevcuttur.

İzleme toplantıları ses kayıtlarında tez konusu, araştırma soruları, veri toplama teknikleri, verilerin analizi ve yorumuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu toplantılar danışmanın İÇEM binasındaki odasında ger¼ekleřtirilmiřtir. Toplam 12 izleme ve değerlendirme toplantısı ger¼ekleřtirilmiřtir.

2.6.3.2. Ge¼erlik g¼venirlik komitesi toplantıları ses kayıtları

Tezin danışmanı ve araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme toplantıları sonrasında, sekiz ge¼erlik g¼venirlik komitesi toplantısı ger¼ekleřtirilmiřtir. Yedinci ve sekizinci aile eğitiminden sonra eğitimci ve danışmanın aile eğitimi değerlendirmeleri yeterli bulunduğu i¼in bu eğitimler sonrasında ge¼erlik g¼venirlik toplantıları

yapılmamıştır. Bu nedenle Tablo 2.1. de on aile eğitimi uygulaması sonrasında sekiz geçerlik güvenilirlik toplantısı görülmektedir.

Araştırmanın inandırıcılığını sağlamlaştırmak amacıyla yapılan bu toplantılarda aile eğitimi video kayıtları incelenerek eğitimci ve annenin davranışları değerlendirilmiştir. Geçerlik güvenilirlik komitesi ses kayıtları, araştırmacının yaptığı aile eğitimi video kayıt dökümlerinin incelenmesi, verilerin tutarlılığının doğrulanması ve yeni bir eylem planlamaya yönelik bilgileri içermektedir.

2.6.4. Belge inceleme

Belgeler, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmalarda belge incelemesi tek başına veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir(Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Bu araştırmada da çocuğun odyoloji kliniğinde bulunan dosyası, aile eğitimi dosyası incelenerek veri toplanmıştır.

2.6.4.1. Odyoloji kliniği dosyası

Bu araştırmada çocuğun odyoloji kliniğinde bulunan dosyası incelenerek çocuğa ve aileye ilişkin bilgilere ulaşılmıştır. Çocuğun ait bilgilerde doğum tarihi, işitme kaybının teşhis tarihi, ilk işitme cihazı takma tarihine ilişkin bilgiler edinilmiştir. Aileye ilişkin bilgilerde anne babanın yaşı, eğitim durumu, çocuk sayısı ve çocukların işitme durumuna ilişkin bilgiler edinilmiştir.

Odyoloji kliniğinde bulunan dosyadaki işitme testinin sonuçlarını gösteren odyogram (Ek 1), odyolojik değerlendirme raporu (Ek 2) ve uzman psikolog tarafından hazırlanmış raporlar (Ek 3) belge olarak toplanmıştır.

2.6.4.2. Aile eğitimi dosyası

Aile eğitimi dosyası araştırma sürecinin ürünüdür. Bu dosyada eğitimcinin hazırladığı aile eğitimi planları (Ek 4), eğitim sonrasında doldurulan değerlendirme raporları (Ek 5), anne tarafından eğitime gelmeden önce doldurulan gözlem formu ve annenin mektubu (Ek 6) bulunmaktadır. Dosyada bulunan bu belgeler veri olarak toplanmıştır.

Aile eğitimleri seansları, aile eğitimlerinin amaçlarına ulaşmasını sağlamak için iyi planlanmalıdır (Estabrooks, 2006, s. 133-135; Turan, 2014, s. 148). Aile eğitimi

dosyasında bulunan aile eğitimi planları, eğitimcinin her seans öncesinde hazırladığı belgelerdir. Bu araştırmada eğitimci, aile eğitimi değerlendirme toplantılarında ve geçerlik güvenirlik toplantılarında alınan kararlar doğrultusunda kararlaştırılan eylem planına göre her eğitim öncesinde aile eğitimi planı hazırlamıştır. Bu belgelerde eğitimin amaçları ve amaçları gerçekleştirecek oyunlar ve bu oyunlarda kullanılacak materyaller yer almaktadır.

Clark (2007, s. 61) eğitimcinin her seans sonrasında aile, eğitim yerinden ayrıldıktan sonra rapor tutması gerektiğini belirtmiştir. Bu raporda eğitimcinin eğitimi genel olarak değerlendirmesi ve gelecek eğitimin planlanması gerektiğini vurgulamıştır. Eğitimci, İÇEM’de aile eğitimlerinden sonra doldurulan standart bir form olan aile eğitimi raporlarını doldurmuştur. Bu raporda aile eğitimini tarihi, eğitimde hangi oyunların uygulandığı, hangi materyallerin kullanıldığı, anneden çocukla ilgili alınan bilgiler, anneye yapılan öneriler, çocuk ve ebeveyn iletişim davranışları gözlem çizelgesi ve gelecek eğitim planına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Dosyada bulunan aile eğitimi raporları aile eğitimleri sırasında doldurulmaya başlanmış ve eğitimin hemen ardından eğitimci tarafından el yazısıyla doldurularak tamamlanmıştır (Ek 5).

2.6.5. Araştırmacı günlükleri

Araştırmacı günlüğü, araştırmanın tüm bölümleriyle ilişkili gözlemlerin ve düşüncelerin kayıt edildiği bir defterdir (Johnson, 2014, s. 81). Araştırma boyunca araştırmacının kendi davranışlarını ve hislerini yansıttığı öz yaşam öyküsel notların toplandığı bir veri türüdür (Glesne, 2013, s. 104).

Araştırmacı, aile eğitimlerinin öncesinde yapılan hazırlıkları, aile eğitimi değerlendirme toplantılarına ilişkin düşüncelerini ve bu toplantılarda alınan kararların uygulama aşamasını, aile eğitiminin ardından yapılan kayıt tutma sürecini, aile eğitimi uygulamasına ilişkin bireysel değerlendirmeleri içeren verileri günlüklerine kayıt etmiştir. Araştırmacı günlükleri, aile eğitimlerinin gerçekleşme sıklığı, aile eğitimlerinin planlanması, eğitim ortamının hazırlanma süreci, araştırma sürecinde karşılaşılan sorunlar, aile eğitimleri değerlendirmeleri, annenin oyun ve iletişim davranışlarında, çocukta ve araştırmacının kendi uygulamalarında gerçekleşen değişimler ve gelişimler hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu araştırmayla ilgili bilgilerin toplanmasına 14.07.2014 tarihinde başlanmıştır. Ancak aile eğitimi uygulama süreci bir sonraki eğitim öğretim

yılında başladığı için araştırmacı günlüğünün ilk yazılma tarihi bir sonraki eğitim dönemi başında 30.09.2016 tarihinde kayıt edilmiştir. Araştırma süresince araştırmacı 15 günlük kaydı tutulmuştur. Word programında 1,5 satır aralığı ile 12 puntoda kayıt edilen araştırmacı günlükleri toplam 16 sayfadan oluşmaktadır.

2.6.6. Annenin mektubu

Araştırmanın katılımcısı olan annenin son görüşmenin yapıldığı sırada ve araştırma bitimindeki hislerini yazdığı mektup belge olarak toplanmıştır. Annenin el yazısı ile yazdığı bu mektup (Ek 6) aile eğitimi çalışmalarına ilişkin ailenin görüşleri ve hisleri konusunda verdiği bilgilerle araştırmaya katkı sağlamaktadır.

2.7. Verilerin Analizi

Bu araştırmanın verileri, tümevarım yoluyla analiz edilmiştir. Tümevarımsal analiz, bir alanı veya bir grup veriyi inceleyerek gruplar içinde gözlemlenen verileri düzenleme ya da bir düzen oluşturmaya çaba sarf etmektir (Jhonson, 2014, s. 112). Tümevarım ilkesinin hakim olduğu nitel araştırmalarda araştırmacı, topladığı tanımlayıcı ve ayrıntılı verileri anlamlı bir yapıya kavuşturma amacı içindedir. Araştırma sürecinde ana temalar önceden belirlenebildiği gibi, bu temalar sürekli değişime açık olduğundan bir esneklik bulunmaktadır. Veri toplama ve kuram oluşturmanın aynı zamanda gerçekleştiği nitel araştırmalarda araştırmacı, veri toplama sürecinde verileri açıklığa kavuşturma, eksik verilere yönelme ve belirlenmiş temalar var ise bu temaları teyit etme yolunda destek sağlayacak veriler toplamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 47).

Eğitimci/araştırmacı tarafından bu araştırmada toplanan veriler; gözlemler, görüşmeler, ses kayıtları, araştırmacı günlükleri ve çeşitli belgeler yoluyla toplanmıştır. Bu çalışmada da tümevarımsal bir analiz yapabilmek için her aile eğitimi uygulamasının video kaydı incelenerek genel bir döküm yapılmıştır. Bu dökümlerin içeriğinde eğitimin akışı, oynanan oyunlar, eğitim sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler, eğitimci, anne ve çocuğun sözel ve sözel olmayan davranışları betimlenerek kayıt edilmiştir. Aile eğitimi değerlendirme toplantılarında alınan ses kayıtlarının dökümü yapılmıştır. Aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümlerinin içeriğinde danışmanın eğitimciye verdiği öneriler ve anneye tavsiye edilmesini önerdiği konular ilişkin bilgiler kayıt edilmiştir.

Veriler değerlendirme toplantıları, görüşmeler, günlükler ve çeşitli belgeler yoluyla toplanan diğer verilerle desteklenmiştir.

Geçerlik-güvenirlik komitesi toplantısında dökümü yapılan veriler incelenerek temalar belirlenmiştir. Bu temaların eğitimciye verilen öneriler ve anneye verilen öneriler olarak iki başlık altında toplanmasına karar verilmiştir. Eğitimciye verilen önerilerin; oyunu düzenleme, eğitim akışı düzenleme ve annenin katılımını arttırmaya yönelik öneriler üzerinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Eğitimcinin anneye verdiği önerilerin; çocuğun dinleme becerilerini geliştirme, davranış kontrolünü sağlayabilme, annenin oyun davranışlarını destekleme ve dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirme konuları üzerinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Eğitimciye verilen öneriler ve anneye verilen öneriler başlıkları altında yoğunlaşan bu konuların alt temalar olmasına karar verilmiştir.

2.8. Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları

Bilimsel araştırmalar sonuçlarının inandırıcılığı en önemli ölçütlerden biri olarak görülmektedir. Geçerlik ve güvenilirlik, araştırmalarda inandırıcılığı sağlama açısından yaygın şekilde kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 289). Geçerlik, bir şeyin ölçmek istediğini ne derece ölçtüğüyle ilgilidir. Güvenirlik ise araştırmanın tekrar edilebilirliğiyle ilgilidir (Jhonson, 2014, s. 111-112).

Nitel araştırmalarda geçerliğin sağlanabilmesi için inandırıcılık ve aktarılabirlik, güvenilirliğin sağlanabilmesi için tutarlık ve teyit edilebilirlik ölçütlerinin sağlanması gerektiği kabul edilmektedir. İnandırıcılık, araştırma sürecinin ve sonuçlarının açık, tutarlı ve başka araştırmacılar tarafından teyit edilebilir olması anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 304-306). Eylem araştırmalarında çeşitleme yoluyla, farklı türde veri toplama, farklı veri kaynaklarını kullanma, verileri değişik zamanlarda toplama ve diğer kişilerin bulguları doğrulaması (uzman incelemesi) ve düzeltmesi için tekrar gözden geçirme inandırıcılığı sağlamlaştırmaktadır (Jhonson, 2014, s. 111). Aktarılabirlik (transfere edilebilirlik), araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda uygulanabilirliğiyle ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 303).

Nitel araştırma desenlerinden biri olan eylem araştırması modeli uygulanan bu çalışmada, aile eğitimi süreci incelenmiş, bu süreçte karşılaşılan problemlere çözüm yolları bulunarak yeni eylem planları uygulanmıştır. Tezin danışmanı, alan uzmanı ve

araştırmacının katıldığı geçerlik ve güvenirlik toplantılarında bu eylem planları gözden geçirilerek teyit edilmiştir. Araştırma sürecinde farklı veri toplama teknikleri kullanılarak veri çeşitliliği sağlanmış, uzmanlar tarafından veriler gözden geçirilerek teyit edilmiş, veriler ayrıntılı olarak betimlenmiş, verilerin toplanması ve analizi tutarlı bir şekilde gerçekleşmiştir.

2.9. Araştırma Etiği

“İnsanların dahil olduğu her tür araştırmada izlenmesi gereken bazı kurallar ve ihlal edilmemesi gereken bazı etik ilkeler vardır.” (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 121). Bu ilkelerin *bilinçli onay*, *gizlilik* ve *verilere sadık kalma* olduğu belirtilmiştir (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 121).

Bilinçli onay, araştırmaya katılacak olan bireylerin araştırmaya başlamadan önce araştırma hakkında bilgilendirilmeleri ve kendi rızalarıyla gönüllü olarak araştırmaya katılmalarını onaylamalarıdır (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 122). Araştırmaya başlamadan önce anneye, araştırmanın amacı, içeriği ve veri toplama teknikleri hakkında bilgi verilmiş ve anneden yazılı olarak izin alınmıştır (Ek 7). Araştırma sürecinde uygulanması gereken diğer bir ilke gizliliktir. Doğal, sosyal ve kültürel ortamda sürdürülen araştırmalarda insanların tanımlayıcı bilgileri doğrudan veya dolaylı bir şekilde deşifre edilmemelidir (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 122). Bu nedenle araştırmanın katılımcısı olan anne ve çocuğun isimleri gizlilik ilkesi gereği değiştirilmiştir. Nitel araştırmalarda, verilere sadık kalma önemli bir etik kural olarak belirlenmiştir. Verilerin arpıtılmadan ve uydurulmadan, bazı verilerin bilerek veya bilmeyerek kapsam dışı bırakılmaması gerekmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 123-124). Bu araştırma sürecinde elde edilen verilere sadık kalınarak verilerin doğru şekilde yansıtılmasına dikkat edilmiştir.

3. BULGULAR ve YORUM

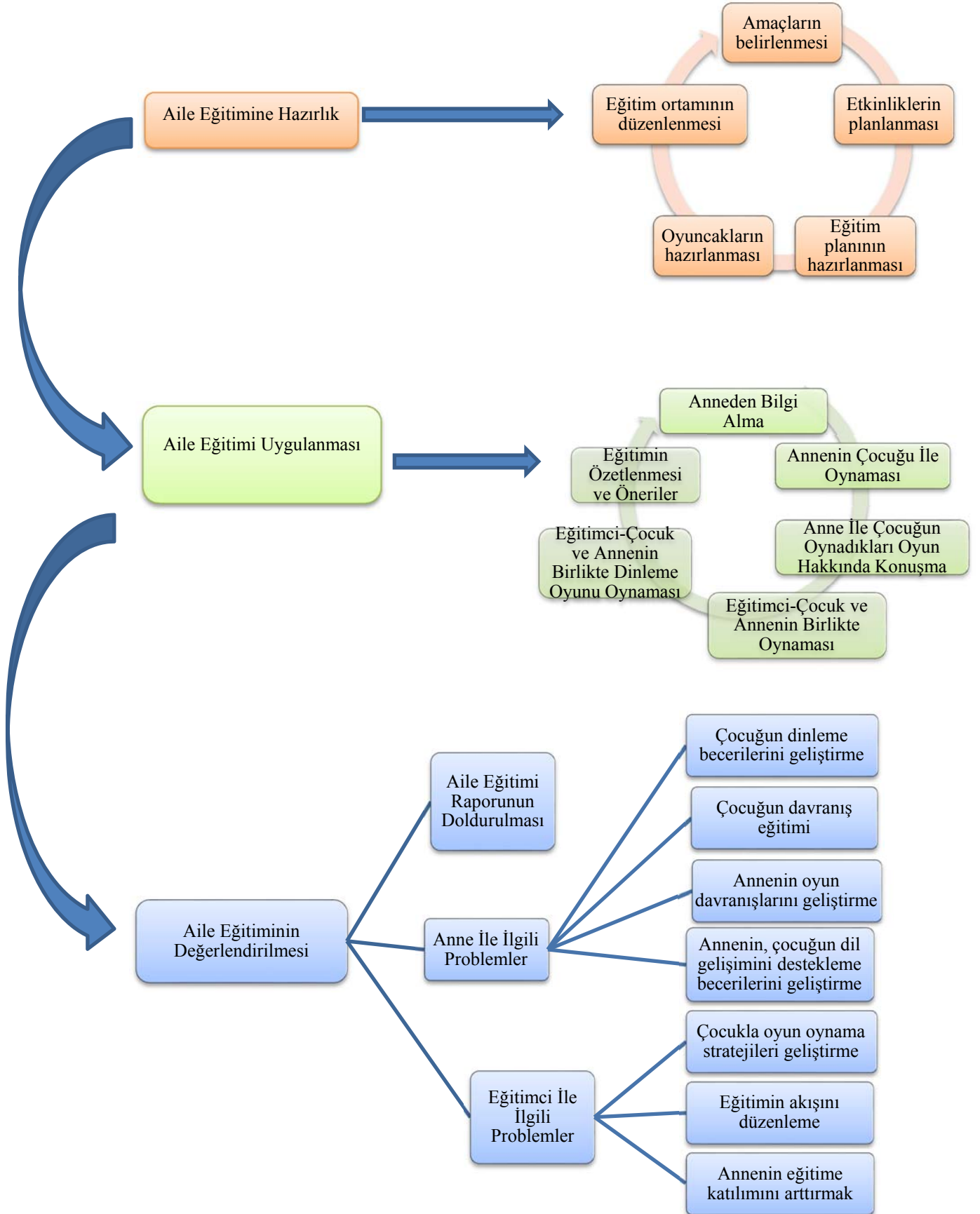
Bu bölümde aile eğitimi uygulamaları, anne ile yapılan görüşmeler, aile eğitimlerinin değerlendirilmesi ile ortaya çıkan temalar ve eylem planları yer almaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı işitme kayıplı çocuğu olan bir ailenin doğal işitsel-sözel yaklaşımla gerçekleşen aile eğitimi sürecinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aile eğitiminin gerçekleşme süreci, süreçte karşılaşılan sorunlar ve çözümlenmesi, eğitim sürecinde anne ve eğitimcide ortaya çıkan değişimler ve bunlara ilişkin görüşleri detaylı olarak incelenmiş ve aşağıdaki bölümlerde araştırma sorularına bağlı olarak sunulmuştur.

3.1. Aile Eğitimi Uygulama Süreci

Araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimleri video kayıtları incelenerek araştırmanın ilk sorusu yanıtlanmıştır. Veriler, eğitimcinin uyguladığı aile eğitimi sürecinin; aile eğitimine hazırlık, aile eğitimi uygulaması ve aile eğitimini değerlendirme basamakları takip edilerek gerçekleştiğini göstermiştir. Aile eğitimi uygulama süreci Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3: Aile Eğitimi Uygulama Döngüsü

3.1.1. Aile eğitimine hazırlık

Araştırma sürecinde uygulanan 10 aile eğitimi seansı incelendiğinde, eğitimcinin her eğitim öncesinde aile eğitimi amaçlarını belirlediği, aile eğitimi için belirlenen amaçları gerçekleştirecek etkinlikleri seçtiği, eğitim planını hazırladığı ve planladığı etkinliklerde kullanacağı oyuncakları hazırladığı ve eğitim ortamını düzenlediği görülmüştür. Eğitimcinin hazırladığı aile eğitimi plan örneği Ek 4’de gösterilmiştir.

3.1.2. Aile eğitimi uygulaması

Aile eğitimi video kayıtları incelendiğinde eğitim sürelerinin 45 dakika ile 64 dakika arasında olduğu gözlenmiştir. Veriler incelendiğinde tüm aile eğitimi uygulamalarının aşamalardan oluştuğu görülmüştür. Araştırma sürecindeki tüm aile eğitimi uygulamaları eylem araştırmasının döngüsel yapısına uygun şekilde gerçekleşmiştir.

1. Aşama: Aileden Bilgi Alma

Eğitimcinin tüm aile eğitimlerinin başında anneden çocuğa ilişkin gözlemleri ve evde geçirdikleri zamana ilişkin bilgi aldığı gözlenmiştir. Eğitimci, anneden çocuğun evde işitme cihazını kullanma durumu, seslere tepkisi, söylediği kelimeler/cümleler veya çıkardığı sesler, evde oynadıkları oyunlar ve önceki eğitimden bugüne kadar çocukta gözlenen değişimler hakkında bilgi aldığı, bu bilgileri kayıt ettiği görülmüştür. İlk aile eğitimi uygulaması dışındaki tüm aile eğitimlerinde bilgi alma aşaması yaklaşık 5-10 dakika sürmüştür.

2. Aşama: Annenin Çocuğu İle Oynaması

Aile eğitimlerinde anne-çocuk oyunu oynandığı, bazı eğitimlerde anne-çocuk oyununda annenin evden getirdiği oyunların oynandığı, bazı eğitimlerde ise eğitimcinin anne-çocuk oyunu için hazırladığı oyunun oynandığı gözlenmiştir. Beşinci eğitimden itibaren eğitimcinin anne-çocuk oyunu için fırsat verdiği ve bu oyunu gözlemlediği görülmüştür. Beşinci aile eğitiminden sonraki tüm eğitimlerde annenin çocuğu ile oynadığı oyun yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür.

3. Aşama: Anne İle Oynadıkları Oyun Hakkında Konuşma

Eğitimci aile eğitimlerinde anne-çocuk oyununa ilişkin gözlemlerini anneye paylaşmıştır. Eğitimci gözlemlerine ilişkin önerileri anneye paylaşırken

öncelikle oyun etkileşiminde gösterdiği olumlu yönler üzerinde durarak annenin oyunda gösterdiği olumlu davranışları güçlendirmeye çalışmıştır. Eğitimci anne ile olumlu yönleri paylaştıktan sonra oyunda gözlemlendiği ve annede desteklenmesi gereken konulara ilişkin önerilerde bulunmuştur. Eğitimcinin anneye oynadığı oyun hakkında konuştuğu bu aşama yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür.

4. Aşama: Eğitimci-Çocuk ve Annenin Birlikte Oynaması

Eğitimci her aile eğitimi seansı için eğitimci, çocuk ve annenin birlikte oynayabileceği bir oyun hazırlamıştır. Bu aşamada oyuna başlamadan önce eğitimci anneye oyunun hangi amaçla ve nasıl oynanacağı konusunda bilgi vermiştir. Oyun sırasında eğitimci anneye model olarak oyuna katılmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu aşama yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

5. Aşama: Eğitimci-Çocuk ve Annenin Birlikte Dinleme Oyunu Oynaması

Birinci eğitimden sonraki tüm eğitimlerde eğitimci, hem çocuğun dinleme becerilerini desteklemek için hem de anneye evde oynayabileceği dinleme oyunları hakkında fikir verebilmek için bir dinleme oyunu planlamıştır. Eğitimci, çocuk ve annenin oynadığı dinleme oyunu aşaması yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

6. Aşama: Eğitimin Özetlenmesi ve Öneriler

Eğitimcinin her aile eğitiminin sonunda, aile eğitiminde oynanan oyunları özetleyerek önerileri anneye hatırlattığı gözlenmiştir. Eğitimcinin, sonraki aile eğitimine kadar evde yapabilecekleri etkinlikler hakkında anneye konuştuğu bu aşamanın yaklaşık 10 dakika sürdüğü görülmüştür.

Aile eğitimi video kayıtlarından elde edilen veriler 10 seanslık aile eğitimi uygulamasının içeriği, eğitimlerin uygulanma sıklığı ve süresi hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu bilgiler Tablo 3.1.'de verilmektedir.

Tablo 3.1. Aile Eğitimlerinin İçeriği

Eğitimin Sırası	Tarih	Eğitim Etkinlikleri	Eğitim Süresi
1.Aile Eğitimi	17.10. 2014	Küpleri dizme- devirme “Kedi” hikâyesine bakma Anne-çocuk oyunu: Renkli kovalar ve resimli kartlar	16:12- 16:57 45 dakika
2.Aile Eğitimi	04.11.2014	Sürpriz kutular Çanta karıştırma Anne-çocuk oyunu: Hikâye kitabına bakma Dinleme oyunu: Müzikle hayvanları dans ettirme	13:20- 14:15 55 dakika
3.Aile Eğitimi	19.11.2014	Su oyunu Deodorant şişelerini dizme-devirme Anne-çocuk oyunu: Kamyonla hayvanları gezdirme Dinleme oyunu: Parmak oyunu (Başparmağım, Parmaklar)	13:20- 14:13 53 dakika
4.Aile Eğitimi	08.12.2014	Kuklalarla lobut devirme Anne-çocuk oyunu: Bebek besleme-uyutma Dinleme oyunu: Şarkı söyleme (Şaklat, Sar makara)	13:20- 14:18 58 dakika
5.Aile Eğitimi	23.12.2014	Hayvanları kaydırma Anne-çocuk oyunu: Mutfak oyuncakları ve hamur oyunu Dinleme oyunu: Müzikle paket açma	13:20- 14:11 51 dakika
6.Aile Eğitimi	06.01.2015	“Kedi ve Balık” hikâye kitabına bakma Balona yüz çizme Anne-çocuk oyunu: Bebek giysilerini ütüleme, giydirme Dinleme oyunu: Müzikle kuklaları dans ettirme	13:20- 14:14 54 dakika
7.Aile Eğitimi	19.01.2015	Top havuzunda oyuncak bulma Çamaşır yıkama ve asma Anne-çocuk oyunu: Hikâye kitabına bakma Dinleme oyunu: Ritim çalışması ve parmak oyunu	13:20- 14:24 64 dakika
8.Aile Eğitimi	03.02.2015	Puding yapma Doktorculuk oyunu Anne-çocuk oyunu: Bebeğe mama yedirme Dinleme oyunu: Şarkı söyleme	13:20- 14:19 59 dakika
9.Aile Eğitimi	17.02.2015	“Doktor Arı” hikâye kitabına bakma Bebeklerle çay partisi Anne-çocuk oyunu: Meyve salatası yapma Dinleme oyunu: Ront “Büyük saat /Kutu kutu pense/ Ellerini vur vur”	13:20- 14:19 59 dakika
10.Aile Eğitimi	03.03.2015	Tek kart resim bakma-ördek yıkama Çoraba oyuncak saklama-bulma Anne-çocuk oyunu: Bebekler Dinleme oyunu: Şarkı söyleme ve parmak oyunu	13:20- 14:21 61 dakika

3.1.3. Aile eğitiminin değerlendirilmesi

Aile eğitimi dosyası incelendiğinde eğitimcinin her aile eğitimi sonrasında annede geliştirilmesi gereken yönlerin belirlendiği, annenin ve çocuğun oyun davranışlarının ayrı ayrı değerlendirildiği ve çocuğun dinleme becerilerinin değerlendirildiği bir raporu doldurduğu görülmüştür. Bu raporun bir örneği Ek 5'te yer almaktadır. Ayrıca eğitimcinin her eğitim sonunda gelecek aile eğitiminin amaçlarını ve oyunlarını planladığı gözlenmiştir.

Aile eğitimi video kayıt dökümleri, aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümleri ve geçerlik güvenirlik toplantıları kayıtlarından elde edilen veriler incelenerek "Aile eğitimi sürecinde karşılaşılan sorunlar nelerdir? Bu sorunlar nasıl çözümlenmiştir?", "Eğitimci, annenin gelişimini desteklemek için neler yapmıştır?", "Aile eğitimi sürecinde annede hangi değişimler gerçekleşmiştir?" ve "Aile eğitimi sürecinde eğitimcide hangi değişimler gerçekleşmiştir?" araştırma sorularına yanıtlanmıştır.

Veriler incelendiğinde aile eğitimi sürecinde her eğitimde eğitimciden kaynaklanan ve anneden kaynaklanan problemler yaşandığı görülmüştür. Anneden kaynaklanan problemlerin, aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği önerilerle çözülmeye çalışıldığı gözlenmiştir. Geçerlik güvenirlik toplantısında, eğitimcinin aile eğitimi sırasında anneye verdiği önerilerin 4 tema altında incelenmesine karar verilmiştir. Bu temalar; "**Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek**", "**Çocuğun davranış eğitimi**", "**Annenin oyun davranışlarını geliştirmek**" ve "**Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek**" olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmada aile eğitimi sürecinde, anneden kaynaklanan problemlerin yanında eğitimciden kaynaklanan problemlerde görülmüştür. Danışman bu sorunların çözümlenmesi için aile eğitimi değerlendirme toplantısında danışmanın eğitimciye öneriler verdiği görülmüştür. Aile eğitimi kayıtları incelenirken eğitimcinin anneye verdiği öneriler de incelenmiş bu önerilere ek olarak verilebilecek öneriler belirlendiyse bunlarda eğitimciyle paylaşılmıştır. Ancak bazı aile eğitimlerinde eğitimcinin anneye verdiği öneriler yeterli bulunmuş ek öneri verilmemiştir. Geçerlik güvenirlik toplantısında, danışmanın eğitimciye verdiği önerilerin 3 tema altında incelenmesine karar verilmiştir. Bu temalar; "**Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek**",

“Eğitimin akışını düzenlemek” ve “Annenin eğitime katılımını arttırmak” olarak belirlenmiştir.

İzleyen bölümde her bir aile eğitiminde gözlenen değişimler ve yaşanan problemleri çözüme kavuşturmak için verilen öneriler sunulmuştur.

3.2. Birinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Araştırma sürecindeki ilk aile eğitimi 17. 10. 2014 tarihinde yapılmıştır. Eğitimi çocuğun yaşını ve anneyi oyuna katabileceği bir oyun kurmak amacıyla bu eğitim için küpleri dizme- devirme oyununu hazırlamıştır. Ayrıca eğitmeni anneye evde yapabilecekleri etkinlikler hakkında fikir sağlayabilmek ve hikaye kitabı bakarak çocuğun dil gelişimini destekleme konusunda anneye model olmak amacıyla hikaye bakma etkinliğini hazırlamıştır. Çocuğun ilgisinin dağılmasını önlemek ve oyuncakları seans planına uygun sırada oynayabilmek için oyuncakların üzerini bir örtüyle örtmüştür. Oyunlar bittiğinde oyuncaklar toplanarak sonraki oyun için hazırlanan oyuncaklar çıkarılmıştır. Bu sayede çocuğun ilgisinin dağılmasını engellemek hedeflenmiştir. Anne-çocuk etkileşimini değerlendirmek için annenin evden getirdiği oyuncaklarla kullanılmıştır.

Bu ilk eğitimde, annenin çocuğuyla doğal bir etkileşim içinde olduğu ve çocuğun iletişim girişimlerine duyarlı davrandığı gözlenmiştir.

Bu eğitimin değerlendirilmesi sonucunda eğitmeninin aileye ve çocuğa uygun etkinlikleri planladığı ve oyuncakları hazırladığı, aile eğitimi sırasında anneye model olduğu (24. ve 27. dakika), dinleme fırsatlarını değerlendirdiği (22. ve 26. dakika), oyunu genişletmeye çalıştığı (22. ve 46. dakika), çocuğun ilgisini takip ederek oyunu sürdürmeye çalıştığı (38. dakika) görülmüştür.

Bununla birlikte hem annede hem de eğitimcide geliştirilmesi gereken bazı konular olduğu görülmektedir.

3.2.1. Birinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Annenin;

- Çocuğun dinleme becerilerini geliştirecek fırsatları kaçırdığı ve olası dinleme fırsatlarını değerlendiremediği (22. , 27. ve 32. dakika),

- Oyun sırasında çocuğun ilgisini izlemediği (33. e 46. dakika) gözlenmiştir.
- Eğitim sırasında çocuğun eğitim odası içinde gezindiği, annenin çocuğu bu anlamda kontrol edemediği ve bu nedenle anne ve eğitimcinin çocukla oyun oynamakta zorlandığı görülmüştür.

Eğitimci aile eğitimi sırasında anneye bu problemleri çözmeye yönelik önerilerde bulunmuştur.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirme

Eğitimci-çocuk- anne küpleri dizme-devirme oyunu oynarken eğitimci anneye, evde ses çıkaran oyuncakların sesini dinlemenin yanı sıra müzik dinleyerek sesin varlığını ve yokluğunu hissettirmesini, bunu dinleme oyunu şeklinde oynamasını (26. dakika) önermiştir.

Anne ve çocuk evden getirdikleri oyuncak hayvanlarla oynarken eğitimci, annenin çocuğun dinleme becerilerinin gelişmesini desteklemek için oyunlar sırasında oyuncakları çocuğa göstermeden önce sesini dinletmesini (32. dakika) önermiştir.

Çocuğun davranış eğitimi

Eğitimci bu aile eğitimi sırasında çocuğun sürekli olarak eğitim odasında gezindiğini ve annenin çocuğun davranışlarını kontrol etmekte zorlandığını gözlemlemiştir. Ancak eğitimci, eğitim sırasındaki diğer gözlemlere dayanarak annenin öncelikli olarak, çocuğun dinleme becerilerini geliştirme, oyun davranışlarını geliştirme ve çocuğun dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirme konularında desteklenmesi uygun bulmuştur. Bu nedenle bu aile eğitiminde çocuğun davranış eğitimine ilişkin herhangi bir öneride bulunmamış, gelecek aile eğitiminde çocuğun davranışlarının tekrar gözlenerek öneride bulunmasına karar vermiştir.

Annenin oyun davranışlarını geliştirme

Bu eğitimde annenin çocuğun ilgisini takip etmekte zorlandığı ve bu konuda desteklenmesi gerektiği görülmüştür. Örneğin; anne aile eğitimine gelirken yanında getirdiği oyuncak hayvanlarla çocuğuyla birlikte oynamıştır. Bu oyun sırasında annenin oyuncak hayvanlar hakkında konuştuğu, ancak çocuğun annenin elindeki poşet ile ilgilendiği, oyunla ilgilenmediği gözlenmiştir. Eğitimci, anneye oyun sırasında çocuğun

o an ilgilendiği konu hakkında konuşarak çocuğun ilgisini izlemeyi önermiştir (33. dakika).

Annenin çocuğun dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirme

Eğitimci, çocuk ve anne birlikte hikaye kitabına baktıktan sonra eğitimci anneye evde hikaye kitabı bakmasını ve kitabı gerçek malzemelerle (oyuncaklarla) desteklenerek bakmasını önermiştir (48. dakika). Eğitimci kitaba kendisi bakarak anneye model olmuştur.

Birinci aile eğitiminde eğitimcinin anneye verdiği öneriler Tablo 3.2.'de özetlenmiştir.

Tablo 3.2. *Birinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler*

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">• Evde müzik dinleyerek sesin varlığını ve yokluğunu hissettirmesi.• Dinleme oyunu oynaması.• Oyuncakları çıkarmadan önce çocuğa bu oyuncakların sesini dinletmesi.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">• Oyun sırasında çocuğun ilgisini izlemesi, çocuğun ilgilendiği konu hakkında konuşması.	<ul style="list-style-type: none">• Evde birlikte hikâye kitabı bakması. Hikâye kitaplarını gerçek malzemelerle (oyuncaklarla) destekleyerek bakması.

3.2.2. Birinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu seansta eğitimcinin anne-çocuk oyunu sırasında sık sık oyuna müdahale ettiği, eğitimci, çocuk ve annenin oyunu sırasında çocukla ağırlıklı olarak kendisinin oynadığı, anneye yeteri kadar oyun oynama fırsatı vermediği, çocuğun oynanan oyuna katılmasını sağlamak için ısrarcı davrandığı ve bu yüzden oyunun akışının bozulduğu, çocuğun oyundaki davranışları taklit etmesi için çok ısrarcı davrandığı gözlemlenmiştir.

Bu değerlendirmelere dayanarak eğitimciye aşağıdaki öneriler verilmiştir.

Çocukla oyun oynama stratejileri geliştirme

Eğitimci, çocuk ve anne oyun oynarken çocuk odada gezinmiş ve oyuncaklarla arada bir ilgilenmiştir. Aile eğitimi değerlendirme toplantısında danışman, çocuğun oyun ile ilgilenmemesi durumunda eğitimcinin anne ile oynamaya devam etmesini önermiştir.

Hikâye kitabına bakma etkinliğinde eğitimci, oyuncak kediye süt verme oyunu oynamış ve çocuğun davranışı tekrar etmesi için ısrarcı davranmıştır. Danışman eğitimciye, oyunlar sırasında çocuğun kendisine gösterilen oyun davranışlarını taklit etmesi için beklemesini ve fırsat vermesini ancak katılımı sağlayamadığı zamanlarda ısrarcı olmadan oyununa devam etmesini önermiştir.

Eğitimin akışını düzenleme

Birinci aile eğitiminde anne eğitim sırasında çocuğuyla oynamak için evden oyuncaklar getirmiştir. Eğitim akışı içerisinde anne-çocuk oyunu bölümünde anne ve çocuk bu oyuncaklarla oynamıştır. Bu oyun sırasında eğitimcinin sık sık oyuna dahil olduğu görülmüştür. Örneğin anne, çocuğuyla oyuncak hayvanlarla oynarken torbadaki oyuncakların hepsini birden yere dökmüştür. Eğitimci bu sırada oyuncakları tekrar poşete koyarak sırayla çıkarmış ve oyuncakların sesini taklit ederek çocuk oyuna dahil olmuş ve anne-çocuk oyunu eğitimci-anne-çocuk oyunu şeklinde oynanmıştır (33. dakika). Danışman değerlendirme toplantısında eğitim akışı içerisinde anne- çocuk oyunu bölümünün olması gerektiğini, eğitimcinin anne- çocuk oyununa müdahale etmeden sadece izlemesini çocuğun bakması veya annenin bir şey sorması durumunda yanıt vermesi gerektiğini, ancak oyuna çok karışmadan annenin oyundaki problemlerle nasıl başa çıktığını, çocuğu nasıl oyuna kattığını gözlemlemesini önermiştir. Danışman, annenin problemlerle başa çıkamaması durumunda eğitimcinin o anda anneye öneride bulunmasını önermiştir.

Annenin eğitime katılımını arttırmak

Danışman, bu aile eğitimi değerlendirmesinde; eğitimcinin annenin katılımını sağlamasına ilişkin herhangi bir sorun gözlememiştir. Bu nedenle eğitimciye, annenin katılımını arttırmaya yönelik herhangi bir öneride bulunmamıştır. Eğitimciye verilen öneriler Tablo 3.3.'te özetlenmiştir.

Tablo 3. 3. Birinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none">• Çocuğun oyun ile ilgilenmemesi durumunda eğitimcinin anne ile oynamaya devam etmesi.• Oyun sırasında çocuğun davranışları taklit etmesi için çok ısrarcı olmaması.• Çocuğun davranışları taklit etmesi için beklenmesi ancak taklit etmemesi durumunda ısrarcı olmadan oyuna devam etmesi.• Çocuğun ilgisinin dağılmasını önlemek için sonraki eğitimin masada yapılması.	<ul style="list-style-type: none">• Eğitim akışı içerisinde anne çocuk oyunu bölümünün olması.• Eğitimcinin anne-çocuk oyununa müdahale etmeden sadece izlemesi.	<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.

3.3. İkinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

İkinci aile eğitimi 04.11.2014 tarihinde yapılmıştır. Birinci eğitimde çocuğun aile eğitimi odası içinde sürekli gezinmesi nedeniyle ilgisini toplamakta zorlanılmıştı. Bu nedenle ikinci eğitim çocuk masanın yanına konulmuş bebek sandalyesine oturtulmuştur. Böylece çocuğun odada gezinerek ilgisinin dağılmaması amaçlanmıştır. Eğitimci ve anne de sandalyelere oturarak etkinliklere katılmıştır. Eğitimci bu eğitim için sürpriz kutular, çanta karıştırma, müzikle hayvanları dans ettirme etkinliklerini hazırlamıştır. Anne-çocuk etkileşimini değerlendirmek için annenin evden getirdiği hikâye kitabı ve resimli kartlar kullanılmıştır.

Bu eğitim süresince çocuğun mama koltuğuna oturarak eğitimi sürdürdüğü, bu oturma düzeninin çocuğun ilgisini sağlamakta başarılı olduğu görülmüştür. Ancak bu eğitimde çocuğun iştme cihazını sık sık çıkardığı gözlenmiştir.

İlk eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de annenin, çocuğuyla doğal bir etkileşim kurduğu, oynadığı oyun veya oyuncak ile ilgili konuşarak çocuğa anlamlı dil girdisi sağladığı (8. , 13. ve 38. dakika) gözlenmiştir.

Bu eğitimde eğitimcinin oyun kurmada ve oyunu genişletmede anneye model olduğu (18. , 11. dakika), oyun sırasında ortaya çıkan dinleme fırsatlarından yararlandığı ve çocuğu dinlemeye teşvik ettiği (24. dakika), çocuğun ilgisini izlediği (21. dakika), annenin olumlu oyun davranışlarını onayladığı, eğitimin sonunda annenin hatırlamasını sağlamak için o eğitimde yapılan etkinlikler ve önerilerle (54. dakika) ile ilgili kısa bir özetleme yaptığı görülmüştür (İkinci aile eğitimi dökümü).

İkinci eğitimde gözlenen olumlu davranışların yanı sıra hem annede hem de eğitimcide geliştirilmesi gereken yönlerin de olduğu görülmüştür.

3.3.1. İkinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu eğitim süresince annenin;

- Oyuncakları çocuğun dil gelişimini destekleme aracı olarak kullanmakta sorunlar yaşadığı,
- Oyunları kurgulamada zorlandığı,
- Çocuğun davranışlarını kontrol etmekte zorlandığı görülmüştür.

Eğitimci aile eğitimi sırasında anneye bu problemleri çözmeye yönelik önerilerde bulunmuştur.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Önceki eğitimde eğitimci, çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek yönünde anneye önerilerde bulunmuştur. Bu eğitimde annenin oyun davranışlarını geliştirme ve dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirme konularında desteklenmesini öncelikli bulmuştur. Bu nedenle eğitimci, anneye çocuğun dinleme becerilerini geliştirme konusunda öneride bulunmamıştır.

Çocuğun davranış eğitimi

Bu eğitimde çocuğun sıklıkla ağlayarak isteklerini yaptırdığı gözlenmiştir. Örneğin çocuğun mama koltuğunda oturmamak için huysuzlandığı ve ağladığı, annenin hemen koltuğun kemerini çözdüğü görülmüştür (42. dakika). Eğitimci çocuğun her ağladığında isteklerini yerine getirmenin davranış sorunlarına yol açabileceğini anneye paylaşmıştır. Anneye çocuğun yapılması olanaksız ya da tehlikeli istekleri olduğunda ve bu istekleri ağlayarak yaptırmak istediğinde ilgisini başka yöne çekmesi önerilmiştir.

Ayrıca çocuğun kurallara uymadığı durumlarda annenin “hayır” sözcüğünü kullanarak disiplini sağlamada kararlı davranması önerilmiştir.

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Eğitimde, anne çocuğuyla birlikte hikâye kitabı ve taşlıları tanıtan bilgi verici kartlara bakmıştır. Anne hikâyeye ve resimli kartlara bakarken olayları oyunlaştırabilecek destekleyebilecek malzemeler (oyuncaklar) kullanmamıştır. Eğitimci birinci eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de anneye hikâyeye bakarken hikâyedeki kahramanlarla ve olaylarla ilgili destekleyici malzemeler (oyuncaklar) kullanmasını, bu malzemelerle olayları canlandırarak çocukla paylaşmasını önermiştir (11. dakika). Hikâyedeki olaylar ve karakterler malzemelerle (oyuncaklarla) desteklenerek bakıldığında çocuğun ilgisinin daha uzun sürebileceği ve zengin bir dil girdisi sağlanabileceği anneye anlatılmıştır. Bu yaştaki çocuklarla resimli kartlara da bakılabileceğini, ancak kartları bilgi vermek amacıyla kullanmak yerine gerçek oyuncaklarla destekleyerek oyun oynamak amacıyla kullanmasını önermiştir.

Bu eğitimde annenin çocuğuyla oynarken genellikle oyuncakların hepsini çocuğun önüne koyduğu ve çocuğun ilgisinin kısa sürede dağıldığı gözlenmiştir (16. ve 30. dakika). Eğitimci çocuğun ilgisinin dağılmasını önlemek için anneye kartları tek tek çıkartmasını önermiştir.

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Annenin oyuncakları toplarken veya çıkartırken çocukla konuşmadığı gözlenmiştir. Eğitimci, oyuncakları çıkartırken ve anneye “gel gel” diyerek çocuğun oyuncakları çağırmasını sağlamasını, oyun bittiğinde ise “bay bay” gibi rutinlerle oyuncakları toplamalarını önermiştir (18. dakika). Eğitimci bu rutinler sayesinde annenin çocuğa tekrarlı ve anlamlı bir dil girdisi sağlamasını desteklemiştir.

Tablo 3.4.’te ikinci aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler özetlenmiştir.

Tablo 3.4. İkinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">Çocuğun disiplin problemleri için tedbir alması.	<ul style="list-style-type: none">Hikaye kitaplarının gerçek malzemelerle desteklemesi.Oyuncakları sırayla çıkarması.	<ul style="list-style-type: none">Oyun sırasında “gel gel”, “bay bay” gibi rutinler kurarak oynaması.

3. 3. 2. İkinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Birinci eğitimde olduğu gibi eğitimcinin bu eğitimde de anne-çocuk oyununa sık sık müdahale ettiği (13. ve 14. dakika) anneden bilgi aldığı bölümün uzun sürdüğü (1.-8. dakikalar arası) ve bu sürede çocuğun oynayabileceği bir oyuncak olmadığı için sıkıldığı, yeni bir oyuna başlamadan önce biten oyunun oyuncaklarını bir kısmını kaldırmadığı, bazı dinleme fırsatlarını kaçırdığı gözlenmiştir. Değerlendirme toplantısında danışman, ikinci aile eğitimine ilişkin eğitimciye önerilerde bulunmuştur.

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek

Eğitimcinin sürpriz kutular oyunu sırasında oyuncakların tamamını kaldırmadan yeni oyuna başladığı ve her iki oyunun oyuncaklarının karıştığı, bu nedenle çocuğun ilgisinin dağıldığı gözlenmiştir. Danışman yeni bir oyuna başlamadan önceki oyun bitince oyuncakların tamamının toplanması gerektiğini, böylelikle çocuğun yeni oyuna katılımının sağlanabileceğini önermiştir.

Eğitimci-çocuk-anne oyuncak çaydanlıkla bardaklara çay dökerek oyun oynamıştır. Danışman, eğitimciye çay dökerken “şıkır şıkır”, içerken “lıkır lıkır” gibi sesletimlerle ortaya çıkan dinleme fırsatlarından yararlanmasını önermiştir.

Eğitimin akışını düzenlemek

Önceki eğitimde olduğu gibi bu eğitim akışı içerisinde anne-çocuk oyunu bölümünün olmadığı, eğitimcinin anne-çocuk oyununa müdahale ettiği gözlenmiştir. Örneğin, anne ve çocuk birlikte evden getirdikleri hikaye kitabına bakarken eğitimcinin

oyuna müdahale ettiği, oyuna katılmak için anne-çocuk etkileşimini sınırladığı gözlenmiştir. (13. ve 14. dakika). Danışman, eğitimcinin anne-çocuk oyununa müdahale ettiğini gözlemleyerek, eğitim akışı içerisinde anne-çocuk oyunu bölümünün olması gerektiğini, eğitimcinin müdahale etmeden anne-çocuk etkileşimini izlemesini ve oyunun sonunda anneye önerilerde bulunmasını önermiştir (İkinci aile eğitimi değerlendirme toplantısı).

İkinci eğitimde eğitimin akışını bozan diğer bir etken anneden çocuğuyla ilgili bilgi alma aşamasında yaşanmıştır. Eğitimcinin anneden bilgi aldığı bölümün uzun sürdüğü ve çocuğun bu sürede sıkıldığı gözlenmiştir. Danışman bilgi alma aşamasının daha kısa sürede tamamlanmasını ve bu sürede çocuğun önüne oynayabileceği bir oyuncağın koyulmasını, böylelikle çocuğun sıkılmasının önüne geçilebileceğini önermiştir (İkinci aile eğitimi değerlendirme toplantısı).

Annenin eğitime katılımını arttırmak

İkinci aile eğitimi değerlendirme toplantısında danışman, annede problemler gözlemiştir. Danışman annenin oyunu etkili oynayamadığı, örneğin çocuğa “köpeği sev” dediği, ancak çocuğun henüz bu söylemleri anlamadığı, annenin oyun sırasında “çay çay” gibi söylemlerle kelime öğretmeye çalıştığı, annenin evden getirdiği etkinliklerin kitap ve kartlardan oluştuğu, bu etkinlikleri yaparken öğretme amacıyla gösterdiği, annenin cihazları takma konusunda ısrarcı davranmadığı, çocuğun disiplin sorunlarının olduğu gözlemiştir.

Bu problemleri çözmeye ve aile eğitimlerine annenin katılımını arttırmaya yönelik eğitimcinin anneye söyleyebileceği önerilerde bulunmuştur. Danışman eğitimcinin, anneye söylediği şeyi yaparak göstermesi, kelime öğretimine girmeden oyun içerisinde anlamlı bir dil girdisi sağlaması, yapılandırılmış, doğrudan öğretime yönelik aktiviteler yerine oyuncaklarla oynaması, cihaz kullanmanın gerekliliği, çocukla ilgili disiplin problemleri ve çözüm yolları konularında anneye önerilerde bulunmasını önermiştir (İkinci aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü) İkinci aile eğitimi sonrasında eğitimciye verilen öneriler Tablo 3.5.’te özetlenmektedir.

Tablo 3.5. İkinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none">• Anneyle konuşurken çocuğun önüne mutlaka oyalanabileceği bir oyuncak konulması.• Yeni oyuna başlamadan bir önceki oyunun oyuncakları masadan kaldırılması.• Oyun sırasında ortaya çıkan dinleme fırsatlarından yararlanılması.	<ul style="list-style-type: none">• Eğitim akışı içerisinde anne-çocuk oyunu bölümünün olması.• Eğitimcinin anne-çocuk oyununa müdahale etmeden sadece izlemesi.• Aile eğitiminde eğitimcinin bilgi aldığı aşamanın uzun sürmemesi.	<ul style="list-style-type: none">• Çocukta görülen olumlu değişikliklere annenin dikkatini çekmesi.• İşitme cihazı kullanmanın önemini anlatması.• Çocuğun disiplin problemlerini fark ettirmesi.• Evde daha çok oyuncaklarla oynamasını önermesi.• Söylediği şeyi yaparak göstermesini önermesi.• Kelime öğretimine girmeden oyun içerisinde dil girdisi sağlaması.

3.4. Üçüncü Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Üçüncü aile eğitimi 19.11.2014 tarihinde yapılmıştır. Eğitimci bu eğitim için su oyunu, kamyonla hayvanları gezdirme, deodorant şişelerini dizme-devirme, parmak oyunu oynama etkinliklerini planlamıştır.

İkinci eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de çocuğun, mama koltuğunda oturarak oyunlara katıldığı, aile eğitimi bitene kadar mama koltuğunda oturduğu, böylece ilgisinin dağılmadığı, eğitim süresince işitme cihazını daha az çıkardığı, oyun sırasında daha fazla ses çıkardığı, oyunları takip ettiği ve aktif şekilde oyunlara katıldığı görülmüştür (Üçüncü aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü).

Annenin geçen eğitimden bu eğitime kadar geçen sürede işitme cihazını kullanmaya daha çok dikkat ettiği, söylediği şeyi çocuğun anlamaması durumunda kendisinin yaptığı ve tekrar söylediği, anlamlı dil girdisi sağladığı gözlenmiştir.

Eğitimcinin, bu eğitimde anneden bilgi alma aşamasını daha kısa sürede gerçekleştirdiği ve böylece çocuk sıkılmadan oyunlara başlandığı, bilgi alma aşamasında çocuğun oynayabileceği oyuncaklar sunduğu, eğitimcinin biten oyunun

oyuncaklarını tamamen kaldırmadan yeni oyuna başlamadığı, böylece çocuğun ilgisini yeni oyun üzerinde topladığı ve daha etkili bir oyun ortamı oluştuğu, anne ve çocuğun oyun oynamasına daha fazla fırsat verdiği, dinleme fırsatlarından yararlandığı, annenin olumlu davranışlarını vurgulayarak desteklediği, eğitim sonunda eğitimdeki etkinlikler ve öneriler ile ilgili özetleme yaparak annenin hatırlamasını sağladığı görülmüştür. Ayrıca eğitimci, danışmanın ikinci eğitim sonrasında anneye yönelik önerilerini eğitim sırasında fırsat bulduğunda paylaşmıştır.

Ancak bu olumlu gelişmelerin yanı sıra hem annede hem de eğitimcide geliştirilmesi gereken bazı konular olduğu görülmektedir.

3.4.1. Üçüncü aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu eğitim süresince annenin;

- Oyuncakları, çocuğun dinleme becerilerini destekleme amacıyla kullanmakta,
- Çocukla oyun oynamakta (oyunu kurma ve genişletmede) zorlandığını gözlemlemiştir.

Eğitimci aile eğitimi sırasında anneye bu problemleri çözmeye yönelik önerilerde bulunmuştur. Ayrıca eğitimci, ikinci aile eğitiminden sonra danışmanın anneye yönelik yaptığı önerileri bu eğitim sırasında fırsat buldukça söylemiştir.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Eğitimcinin eğitimin başında işitme cihazını evde kullanıp kullanmadıkları konusunda anneden bilgi almıştır. Çocuğun gün içindeki bütün işitsel uyarılardan yararlanmasını sağlamak için işitme cihazının çocuğun uyanık olduğu tüm saatlerde kullanmasını önermiştir (2. dakika).

Bu eğitimde annenin, çocuğun dinleme becerilerini geliştirmesine destek olmak için eğitimci olası dinleme fırsatlarından yararlanmaya çalışmıştır. Örneğin; eğitimci, çocuk ve anne su oyunu oynadıkları sırada eğitimci suyu dökerken çıkan sese çocuğun dikkatini çekmiştir. Ardından su kabını anneye vermiş ve annede suyun sesine çocuğun dikkatini çekmiştir (19. dakika). Bu etkileşimde eğitimcinin, çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek için anneye model olduğu, anneye fırsat verildiğinde annenin de dinlemeye dikkat çektiği gözlenmiştir.

Çocuğun davranış eğitimi

Eğitimin sonunda eğitimci ve anne çocuğun ağlayarak isteklerini yaptırmakta direnmesi konusunda konuşmuştur. Anne, çocuğun bu davranışları babasına daha çok gösterdiğini, babanın taviz verdiğini, babanın çocukla ile önceden ilgilenmediğini, yeni yeni diyalog kurduklarını anlatmıştır (47. dakika). Eğitimci evde belli kuralların koyulmasını ve ebeveynlerin disiplin konusunda fikir birliği içinde olmasını önermiştir.

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Eğitimci ve anne evde oynadıkları oyunlar hakkında konuşmuşlardır. Anne evde hikâye kitabı baktığını, oyuncakları minderden yaptıkları kaydıraktan kaydırıklarını ve bu oyun sırasında oyuncakların renklerini konuştuklarını söylemiştir (34. dakika). Annenin evde öğretim amaçlı oyunlar oynadığı görülmüştür. Eğitimci kaydırma oyununun çocuğun ilgisini çekebileceğini ancak renkleri öğretmek için henüz erken olduğunu, renkleri öğretmek yerine oyuncakların isimlerini söylemesini, “gel gel” gibi rutinlerle, veya saklama oyunları ile oyunu zenginleştirmesini önermiştir. Ayrıca bu yaş grubundaki çocukların hikâye kitabına bakma etkinliğinden hoşlanabileceği, bunun yanında eğitimde oynanan su oyunlarını da oynamaktan hoşlandığını ve evde su oyunları oynamalarını önermiştir. Eğitimci bu oyunu önerirken ses çıkaran oyuncaklar kullanmıştır. Anne evde bu türde ses çıkaran oyuncaklarının olmadığını söylemiştir. Eğitimci aileye uygun bir çözüm yolu sunarak annenin daha önce evden getirdiği kovaları su oyununda kullanmasını önermiştir.

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Bu eğitimde annenin oyunlarında oyuncakları “gel gel” rutinlerini kurarak çağırdığı ancak çocuğun bu konuşmaları anlamadığı ve oyuna katılmadığı görülmüştür. Eğitimci, anneye söylediği şeyi hemen yapmasını önererek söyle-yap önerisinde bulunmuştur. Örneğin; “gel gel” söylemiyle birlikte eliyle oyuncu çağıрма hareketi yapmasını önermiştir (5. dakika).

Eğitimci oyunlar sırasında sık sık çocuğun düzeyine uygun şarkılar söylemiş, anne bu şarkılar söylenirken eşlik etmemiş ve çocuk şarkılarını bilmediğini dile getirmiştir (18. dakika). Eğitimci, bu eğitimin son etkinliği olarak “Başparmağım” şarkısını söylemek için parmaklarına gülen yüz çizmiş ve çocuğun dikkatini çekmiştir (42. dakika). Eğitimci şarkıyı bir kez söyledikten sonra annenin de şarkıya katılımını

sağlamıştır. Eğitimci bu etkinlikle annenin şarkı öğrenmesine destek olmuş ve evde şarkı söylemesini önermiştir.

Tablo 3.6.'da üçüncü aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler özetlenmiştir.

Tablo 3.6. Üçüncü Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">• İşitme cihazının düzenli kullanımı konusunda ısrarcı davranması.• Basit çocuk şarkıları söylemesi.	<ul style="list-style-type: none">• Evde belli kuralların olması.• Ebeveynlerin kuralları uygulamada fikir birliği içinde olmaları.	<ul style="list-style-type: none">• Evde oyuncak kovaları su ile doldurma boşaltma ve suyun sesini dinleterek su oyunu oynamaları.	<ul style="list-style-type: none">• Söyle-yap önerisi.

3.4.2. Üçüncü aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu eğitimde eğitim akışı içinde anne çocuk oyunu bölümünün olmadığı, eğitimcinin anne-çocuk oyununa müdahale ettiği (11. dakika), eğitimin genelinde annenin oyunlara ve dinleme çalışmalarına aktif katılımını sağlayamadığı gözlenmiştir. Danışman değerlendirme toplantısında üçüncü aile eğitimi uygulamasına ilişkin eğitimciye önerilerde bulunmuştur (Üçüncü aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü).

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek

Bu aile eğitiminde eğitimcinin çocukla oyun oynama stratejilerine yönelik konularda gelişim gösterdiği gözlenmiştir. Danışman bu aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda; öncelikle eğitimcinin eğitimin akışını düzenleme ve annenin katılımını artırma konularında desteklenmesini uygun bulmuştur. Bu nedenle danışman üçüncü aile eğitiminde eğitimciye çocukla oynama stratejilerini konusunda öneride bulunmamıştır.

Eğitimin akışını düzenlemek

İlk iki eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de eğitiminin, anne-çocuk oyun oynarken sık sık araya girdiği görülmüştür. Örneğin; eğitimci anne ve çocuğun birlikte oynayabileceği kamyonla hayvanları gezdirme oyununu başlatmış ve anneye model olmuştur. Eğitimci oyuncak torbasını anneye vererek oyuna devam etmesi için fırsat vermiştir. Anne ve çocuk oyuncağa mama yedirme ve uyutma oyunu oynarken eğitimci oyunu gözlemiştir. Ancak annenin oyuncakların özellikleri hakkında uzun süre konuştuğu ve bir süre sonra çocuğun oyundan sıkıldığı, eğitiminin de oyunu genişletmek için oyuna müdahale ettiği gözlenmiştir. (11. -17. dakikalar arası). Danışman eğitime anne-çocuk oyununa fırsat vermesini ve gözlemlemesini önermiştir (Üçüncü aile eğitimi değerlendirme toplantısı).

Annenin eğitime katılımını arttırmak

Danışman, eğitiminin oyunun genelinde ağırlıklı olarak çocukla kendisinin oynadığını, annenin oyunlara aktif katılımını sağlamak için oyunları başlatmasını ve sonra oynaması için daha çok fırsat vermesini, anne- çocuk oyunu bitiminde de oynanan oyuna ilişkin önerilerde bulunmasını, oyun içinde dinleme fırsatlarından yararlanırken anneyi de katmasını önermiştir (ikinci aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü).

Üçüncü aile eğitimi değerlendirme toplantısında danışman annede gözlediği sorunları eğitimciyle paylaşmıştır. Danışman annenin oyun sırasında çocuğun dikkatini çekmek için ya da kendisine bakmasını sağlayabilmek için çocuğa ismiyle seslenmek yerine eliyle dokunduğunu, oyun sırasında ses taklitlerini yapmadığı bunun yerine oyuncakların ve hayvanların isimlerini söylediği, oyun sırasında çocuğun kelimeleri ve davranışları taklit etmesi için çok ısrar ettiğini (7. dakika) gözlemiştir.

Danışman annede gözlediği sorunları çözmeye ve aile eğitimlerine annenin katılımını arttırmaya yönelik eğitiminin tavsiyede bulunabileceği önerilerde bulunmuştur. Danışman eğitiminin, anneye oyun sırasında çocuğun kendisine bakmasını istediğinde dokunmadan sadece ismini söyleyip beklemesini önermesini böylece çocuğun dinleme becerilerinin gelişimini destekleyebileceği bilgisini vermesini önermiştir. Eğitiminin anneye, oyuncakların veya hayvanların sadece ismini seslenmek yerine seslerini taklit etmeyi önermesini, bunun küçük yaş grubundaki çocuklar için daha anlamlı dil girdisi sağlayabileceğini anlatmasını önermiştir. Ayrıca danışman,

eğitimcinin anneye oyuncakları çağırırken “gel gel” diye çağırarak çocuğa model olduktan sonra çocuğun yapması için çok ısrar etmemesini, tekrar etmesi için fırsat vermesi gerektiğini ancak çok ısrarcı olmamasını önermiştir (Üçüncü aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü). Üçüncü aile eğitimi sonrasında eğitime verilen öneriler Tablo 3.7.’de özetlenmektedir.

Tablo 3.7. Üçüncü Aile Eğitimi Sonrasında Eğitime Verilen Öneriler

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none"> • Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim akışı içerisinde anne-çocuk oyunu bölümünün olması. • Eğitimcinin anne- çocuk oyununa müdahale etmeden sadece izlemesi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oyunlara anneyi daha çok katması. • Dinleme oyunlarına annenin katılımını sağlaması. • Ses taklitleri yapmasını önermesi. • Çocuğa dokunmak yerine ismiyle çağırmasını önermesi. • Çocuğun tekrar etmesi için çok ısrarcı olmamasını önermesi.

3.5. Dördüncü Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Dördüncü aile eğitimi 08.12.2014 tarihinde yapılmıştır. Bu eğitim için eğitimci; kuklalarla lobut devirme, bebek besleme-uyutma, şarkı söyleme etkinliklerini planlamıştır. Bebek besleme-uyutma oyununda anne-çocuk etkileşimini gözlenmiştir. İkinci ve üçüncü eğitimde çocuk mama sandalyesinde oturarak oyunlara katılmıştır. Ancak son iki eğitimde çocuğun oturarak etkinliklere katılmayı öğrendiği düşünüldüğünden danışman ve eğitimci bu eğitimde oyunları yerde oturarak oynama kararı almıştır (Günlük 6). Bu nedenle bu eğitimde eğitimci- anne ve çocuk yerde oturarak planlanan oyunları oynamıştır.

Eğitim sırasında çocuğun sesletimlerinin arttığı, oyunlar sırasında birçok ses çıkardığı gözlenmiştir. Ancak çocuğun işitme cihazını sık sık çıkardığı, yürümeye

başladığı için sürekli ayağa kalkarak odada gezinmek istediği, anne ve eğitimcinin çocuğu bu nedenle oyunlara katmakta zorlandığı görülmüştür.

nceki eğitimde anneye, söylediği cümleyi çocuğun anlamaması durumunda göstererek yapması önerilmişti. Annenin bu eğitimde söylediklerini çocuğa gösterdiği ve çocuğun konuşulan dili anlamasını desteklemeye çalıştığı (9. ve 11. dakika), anlamlı dil girdisi sağladığı gözlenmiştir.

Eğitimcinin artık anneden bilgi alma aşamasını daha kısa sürede tamamladığı ve hemen planlanan oyunlara geçtiği, annenin ihtiyaçlarına yönelik oyunlar planladığı (rneğin şarkı söyleme etkinliği), oyuncakları oyun sırasına göre çıkartıp, oyun bitince tamamen kaldırdığı ve yeni oyuna başladığı, dinleme fırsatlarından yararlandığı (7., 16. ve 29.dakika) annenin olumlu etkileşim davranışlarını desteklediği (9. dakika), eğitim sonunda eğitimdeki etkinlikler ve öneriler ile ilgili özetleme yaparak annenin hatırlamasını sağladığı görülmüştür.

Annede ve eğitimcide gözlenen olumlu gelişmelerin yanı sıra geliştirilmesi gereken bazı konuların olduğu görülmüştür.

3.5.1. Dördüncü aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm nerileri

Bu eğitim süresince annenin;

- Çocuğun dinleme becerilerini desteklemede,
- Çocuğun dil gelişimini desteklemede zorlandığını gözlenmiştir.

Eğitimci, aile eğitimi sırasında anneye hem bu problemleri çözmeye yönelik ve hem de evde oynayabilecekleri oyun eşitleri hakkında fikir vermek amacıyla da önerilerde bulunmuştur. Ayrıca eğitimci, üçüncü aile eğitiminden sonra danışmanın anneye yönelik yaptığı nerileri bu eğitim sırasında fırsat buldukça söylemiştir.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Her eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de eğitimci anneden evde işitme cihazının kullanımıyla ilgili bilgi almıştır. Anne çocuğun işitme cihazın düzenli takmasını sağlayamadığını, bir günde yaklaşık iki üç saat takabildiklerini, işitme cihazını ttğu için çocuğun takmak istemediğini belirtmiştir. Eğitimci, anneye işitme cihazının gün boyunca takılmasının çocuğun tüm işitsel uyarılardan yararlanmasını sağlayacağını

belirterek çocuğun uyanık olduğu tüm saatlerde işitme cihazını takmasını önermiştir (1. dakika). Eğitim çıkışında odyoloji bölümünden işitme testi için randevu alınmıştır (Günlük 7).

Bu eğitimde annenin, çocuğun dinleme becerilerini geliştirmesine destek olmasını sağlamak için eğitimci seslere dikkat çekmeyi önermiştir (7. ve 29. Dakika). Örneğin eğitimci-anne-çocuk lobut devirme oyunu oynarken oyuncaklardan çıkan seslere eğitimci “tak tak” diyerek çocuğun dikkatini çekmiş ve annenin de duyduğu sesi taklit etmesini istemiştir. Eğitimci, anneye evde oyun oynarken çocuğun oyuncakların seslerini dinlemesi için seslere dikkat çekmesini önermiştir.

Çocuğun davranış eğitimi

Eğitimci ikinci ve üçüncü aile eğitiminde Tablo 3.4. ve Tablo 3.6.’da görüldüğü gibi anneye çocuğun davranış sorunlarını düzenlemeye yönelik önerilerde bulunmuştur. Bu aile eğitiminde eğitimci, bu konuda öneri vermek yerine annenin çocuğun davranış sorunlarını nasıl çözümlediğini gözlemlemiştir.

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Eğitimci, bu aile eğitiminde annenin oyun davranışlarını gözlemlemiş ve bu konuda her hangi bir sorun gözlemlenmemiştir. Bu nedenle eğitimde anneye oyun davranışlarını geliştirme konusunda öneride bulunulmamıştır.

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Bu eğitimde annenin yaptığı eylemleri sözel olarak ifade etmesi, anlamlı dil girdisi sağlamasını desteklemek için eğitimci anneye söyle-yap önerisinde bulunmuştur. Örneğin; eğitimci, çocuk ve anne lobut devirme oyunu bitince oyuncakları toplamaya başlamıştır. Anne ve çocuğun oyuncakları kutunun içine attığı, bu sırada annenin çocukla hiç konuşmadığı gözlenmiştir (19. dakika). Eğitimci oyuncağı kutunun içine atarken “attık” diyerek anneye model olarak ve anneye yaptığı eylemi sözel olarak ifade etmesini önermiştir.

Eğitimci, çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek, dil gelişimini desteklemek, annenin çocuğa uygun şarkıları öğrenmesini sağlamak için bu eğitimde şarkı söyleme etkinliği planlamıştır. Eğitimci ve anne bir önceki eğitimde söyledikleri şarkıyı bu eğitimde de tekrar etmiş ve yeni bir şarkı ve rontlarla anneyi bu konuda desteklemiştir.

(30. dakika). Eğitimci, annenin evde de bu şarkıları söylemesi ve rontları oynaması önermiştir. Ayrıca eğitimci, annenin bu şarkıları hatırlaması için şarkı ve rontların sözlerini yazarak anneye vermiştir.

Önceki eğitimin değerlendirildiği toplantıda, annenin çocuğun dil gelişimini destekleyecek ses taklitlerini yapmadığı gözlenmiş ve danışman, anneye ses taklitleri yapması için eğitimcinin öneride bulunmasını tavsiye etmiştir. Bu eğitimde eğitimci, oyuncak balığı yüzdürürken “şıp şıp” diyerek ses taklidi yapmış (18. dakika) ve anneye ses taklitleri yapmasını önermiştir. Bu öneriler Tablo 3.8.’de özetlenmektedir.

Tablo 3.8. Dördüncü Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">• İşitme cihazının düzenli kullanımı konusunda ısrarcı davranması.• Çocuğun tüm gün işitme cihazını takmasını sağlaması.• Sesleri dinlemeye dikkat çekmesi.• Çocuğa dokunmak yerine ismiyle çağırması.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">• Söyle-yap önerisi.• Evde şarkı söylemesi ve rontları oynaması.• Ses taklitleri yapması.

3.5.2. Dördüncü aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Eğitim akışı içerisinde anne-çocuk oyunu bölümü olmadığı, eğitimcinin anne-çocuk oyununa müdahale ettiği, anne çocuğu ile oynarken anneye önerilerde bulunduğu görülmüştür. Danışman değerlendirme toplantısında bu aile eğitimine ilişkin eğitimciye önerilerde bulunmuştur (Dördüncü aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü).

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek

Bu aile eğitiminde eğitimcinin çocukla oyun oynama stratejilerine yönelik konularda gelişiminin sürdüğü gözlenmiştir. İlk üç eğitimde olduğu gibi bu aile eğitiminde de eğitimcinin anne ve çocuğun oynamasına fırsat vermediğini, eğitimlerde anne ve çocuğun oyun oynadığı bir bölümün olmadığı gözlenmiştir. Danışman bu aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda; eğitimcinin öncelikle eğitimin akışını düzenleme konusunda desteklenmesini uygun bulmuştur. Bu nedenle danışman eğitimciye çocukla oynama stratejilerini konusunda öneride bulunmamıştır.

Eğitimin akışını düzenlemek

Bu eğitimin kayıtları incelendiğinde eğitim akışı içinde bu eğitimde de anne-çocuk oyunu bölümünün olmadığı gözlenmiştir. Örneğin bebek besleme-uyutma oyununda eğitimcinin oyuncakları genel olarak tanıtarak oyunu başlattığı, anneye oynaması için fırsat verdiği, ancak kısa süre sonra oyuna müdahale ettiği görülmüştür (13. dakika). Eğitimcinin oyuna yeni fikirler getirmek, anneye önerilerde bulunmak için anne-çocuk oyununu böldüğü gözlenmiştir. Danışman, eğitimcinin anneye çocuğun oynaması için kısa bir süre verdiğini, eğitim akışı içinde bu sürenin yaklaşık 10 dakika olmasını önermiştir. Ayrıca danışman, eğitimcinin anne-çocuk oyununu müdahale etmeden gözlemlemesini, oyunun sonunda anneye önce oyundaki olumlu davranışlarını söylemesini, sonra geliştirilmesi gereken davranışlar ile ilgili önerilerde bulunmasını önermiştir (Dördüncü aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü). Bu aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda danışman, eğitimciye model göstermek amacıyla başka bir aile eğitimi video kaydı üzerinden anne ve çocuğun oyun oynadığı eğitimcinin gözlemlediği bölümü göstermiştir. Örnek gösterilen aile eğitimi video kaydı ile eğitimcinin aile eğitimi kaydında gözlenen anne-çocuk oyunu bölümü karşılaştırılmıştır. Danışman bu inceleme sırasında eğitim akışını düzenlemeye yönelik önerilerini yinelemiştir.

Annenin eğitime katılımını arttırmak

Bu aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda danışman, eğitimcinin aile eğitiminde annenin katılımını arttırdığını gözlemiş ve bu eğitimdeki uygulamasını yeterli bulmuştur. Bu nedenle eğitimciye, annenin eğitime katılımını artırma konusunda öneride bulunmamıştır. Tablo 3.9.'da aile eğitimi sonrasında eğitimciye verilen öneriler özetlenmiştir.

Tablo 3.9. Dördüncü Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Eğitim akışı içerisinde anne-çocuk oyunu bölümünün olması.• Eğitiminin anne- çocuk oyununa müdahale etmeden sadece izlemesi.• Anne-çocuk oyunu bitiminde anneye oyundaki olumlu davranışları ve geliştirilmesi gereken davranışları söylemesi.	<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.

3.6. Beşinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Beşinci aile eğitimi 23.12.2014 tarihinde yapılmıştır. Bu eğitim için eğitimci, mutfak oyuncakları ve hamur oyunu, hayvanları kaydırma ve müzikle paket açma oyunlarını ve malzemelerini hazırlamıştır. Mutfak oyuncakları ve hamur oyunu etkinliğinde anne-çocuk etkileşimini gözlemlemiştir. Aile eğitiminden sonra işitme testi sonuçları anneye paylaşılmış ve anneye çocuğun hangi sesleri duyduğu, hangi sesleri duymadığı hakkında bilgi verilmiştir (Günlük 10). Önceki eğitim yerde oturma düzeninde gerçekleştirilmiş ancak bu oturma düzeninde çocuğun ilgisini toplama konusunda zorluk yaşanmıştır (Günlük 7). Bu nedenle bu eğitimde de çocuğun mama koltuğuna oturması sağlanarak oyunlar masada oynanmıştır. Annenin bu eğitime geldiğinde moralinin bozuk olduğu ve yaşadığı sıkıntıları eğitimciyle paylaşmak istediği gözlenmiştir.

Önceki eğitimlerin aksine bu eğitimde çocuğun işitme cihazını hiç çıkarmadığı, mama koltuğunda oturarak ilgisinin daha uzun sürdüğü, oyun sırasında sesini sık sık kullandığı ve “ham ham” gibi ses taklitleri yaptığı (36. dakika) gözlenmiştir.

Annenin artık işitme cihazını kullanma konusunda daha hassas davrandığı, anne-çocuk oyununu oynarken son üç eğitimde kendisine önerilen söyle-yap önerisini bu eğitimde sık sık uyguladığı, ses taklitleri yaptığı, çocuğun dinleme becerilerinin

gelişimini desteklediği (14. dakika), bu eğitimin genelinde çocukla anlamlı bir etkileşim gerçekleştirdiği, bu etkileşimler sırasında çocuğun ilgisini izlediği, basit sorular sorduğu ve oyunda çocuğun hoşlandığı şarkılar söylediği (27. dakika) gözlenmiştir. Anne-çocuk oyununda, ilk dört eğitimde anneye verilen önerilerin birçoğunun gerçekleştiği görülmektedir.

Eğitimcinin bu eğitimde anne ve çocuğun oynamasına fırsat verdiği ve oyununa müdahale etmediği, eğitim akışı içerisinde anne-çocuk oyunu bölümünün gözlemlendiği görülmüştür (14. dakika). Ayrıca eğitim sırasında anne; aile eğitimlerine katılma, hastane işlemleri gibi birçok konuda çocuğun tüm sorumluluğunu kendisinin taşıdığını, babanın bu sorumluluğu paylaşmadığını, bundan dolayı sıkıntı yaşadığını eğitimci ile paylaşmıştır. Annenin bu duygularını anlatırken ağladığı, eğitimcinin ise anneyi sakinleşene kadar beklediği ve tarafsız olarak dinlediği görülmüştür (1. dakika). Eğitimcinin anneye destek olması, aile eğitimi değerlendirme toplantısında olumlu bir davranış olarak değerlendirilmiştir. Bu olumlu gelişmelere ek olarak aile eğitiminde eğitimcinin, annenin olumlu davranışlarını onayladığı ve evde yapabilecekleri etkinlikler konusunda anneye fikir vererek destek sağladığı (49. dakika) gözlenmiştir.

Bununla birlikte hem annede hem de eğitimcide geliştirilmesi gereken konular olduğu görülmüştür.

3.6.1. Beşinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu eğitim sırasında annenin daha önceki aile eğitimlerinde verilen önerilerin büyük bir bölümünü gerçekleştirdiği ancak,

- Evde çocuğun işitme cihazını kullanmasını sağlama,
- Çocuğun dinleme becerilerini geliştirebilecek etkinlikleri uygulama konularında zorlandığı gözlemlenmiştir.

Eğitimci, aile eğitimi sırasında anneye bu problemleri çözmeye yönelik önerilerde bulunmuştur.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Bu eğitim sırasında eğitimci anneden işitme cihazının evde ne kadar süre kullanıldığı hakkında bilgi almıştır. Anne, çocuğun işitme cihazını uykudan uyanır uyanmaz takmaya çalıştığını, çocuğun işitme cihazını çıkardığını, bir süre bekledikten

sonra taktıklarını, bu sürenin bazen uzun sürdüğünü belirtmiştir. Eğitimci, anneye işitme cihazının düzenli kullanımı konusunda ısrarcı davranmasını, gün içinde de cihaz kullanımında süreklilik sağlanmasını önermiştir (3. dakika).

Eğitimin sonunda eğitimci aile eğitiminde verdiği önerileri ve yapılan etkinlikleri özetlemiştir. Eğitimci aile eğitiminde uygulanan etkinlikleri ve önerileri özetlerken dinleme fırsatlarından yararlanarak sesleri dinlemeye dikkat çekildiğini ve böylelikle çocuğun işitme duyusunu kullanma yönünde teşvik edildiğini anlatmıştır. Eğitimci, annenin evde uygulayabileceği hayvanların seslerini dinleme, çağırma ve kaydırdan kaydırma oyunlarını dinleme becerilerini desteklemede kullanmasını önermiştir.

Eğitimci annenin çocuğun işitme cihazı kullanma konusunda önceki durumuna göre daha hassas davrandığı ancak yeterli derecede kararlı davranmadığını gözlemlemiştir. Bu eğitimde öncelikle çocuğun dinleme becerilerini gelişmesini sağlayabilmek için anneye işitme cihazının kullanımı ile ilgili önerilerde bulunmayı uygun bulmuştur.

Çocuğun davranış eğitimi

Eğitimci daha önceki eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de annenin çocuğun davranış sorunları ile nasıl başa çıktığını ve çocuğun davranış sorunlarını çözme konusunda verdiği önerileri nasıl uyguladığını gözlemlemiş ve önceki eğitimlere göre annenin çocuğun davranışlarını daha iyi kontrol edebildiğini görmüştür. Bu nedenle anneye çocuğun davranış eğitimi konusunda öneride bulunmamıştır.

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Annenin bu aile eğitiminde, kendisiyle ilk dört eğitimde paylaşılan oyun davranışlarını geliştirmeye yönelik birçok öneriyi gerçekleştirdiği gözlenmiştir. Eğitimci, annenin yeterli olduğunu gözlemlediği için bu konuda öneride bulunmamıştır.

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Eğitimci bu aile eğitimi sırasında annenin çocukla anlamlı bir etkileşim kurduğunu, çocuğun dil seviyesine ve yaşına uygun basit sorular sorduğu ve şarkılar söylediğini gözlemlemiş ve annenin bu konuda yeterli olduğunu düşünmüştür. Bu nedenle anneye bu konuda öneride bulunmamıştır. Tablo 3.10'da beşinci aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler özetlenmiştir.

Tablo 3.10. Beşinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">• İşitme cihazının düzenli kullanımı konusunda ısrarcı davranması.• Çocuğun tüm gün işitme cihazını takmasını sağlaması.• Dinleme oyunları oynaması.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.

3.6.2. Beşinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek

Danışman, eğitimcinin çocukla yetkin bir şekilde oynadığını gözlemlemiştir. Bu nedenle bu aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda danışman, eğitime bu konuda öneride bulunmamıştır.

Eğitimin akışını düzenlemek

İlk dört aile eğitimi uygulamasında eğitimcinin anne-çocuk oyununa fırsat vermediği, danışmanın bu konularda önerilerde bulunduğu görülmüştür. Bu aile eğitimine gelindiğinde eğitimcinin, anne ve çocuğun oyun oynamasına fırsat verdiği ve bu oyunu gözlediği görülmüştür. Bu nedenle danışman, eğitime eğitim akışını düzenlemeye yönelik öneride bulunmamıştır.

Annenin eğitime katılımını arttırmak

Beşinci aile eğitiminin incelendiği değerlendirme toplantısında danışman eğitimcide birçok olumlu gelişmelerin gözlemlendiğini bunun yanında annenin daha çok takdir edilmeye ihtiyaç duyduğunu, annenin olumlu davranışlarının onaylanmasını önermiştir. Danışman, eğitimcinin anneyi onaylamasının, annenin kendine olan güvenini arttıracaklarını ve çocuğun eğitimi konusunda daha fazla sorumluluk almak isteyebileceğini belirtmiştir (Beşinci aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü). Bu

aile eğitimi sonrasında danışmanın eğitimciye verdiği öneriler Tablo 3.11’de özetlenmiştir.

Tablo 3.11. Beşinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Annenin olumlu davranışlarının takdir edilmesi, onaylanması.

3.7. Altıncı Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Altıncı aile eğitimi 06.01.2015 tarihinde yapılmıştır. Bu eğitim için eğitimci hikâye bakma, balona yüz çizme, bebek giysilerini ütüleme ve giydirme, müzikle kuklaların dans ettirme oyunlarını planlamış ve oyunlar ile ilgili malzemeleri hazırlamıştır. Anne-çocuk etkileşimini bebek giysilerini ütüleme, giydirme oyununda gözlemlemiştir. Önceki eğitimde olduğu gibi bu eğitim de çocuk mama sandalyesinde oturmuş ve etkinlikler masada gerçekleştirilmiştir (Günlük 12).

Annenin ise çocuğun seviyesine uygun sorular sorduğu ve cevap vermesi için beklediği (28. dakika), oyun sırasında seslere dikkat çekerek dinleme becerilerini desteklediği görülmüştür. Bu eğitimde annenin oyun becerilerinin geliştiği, örneğin oyunun başlangıcında poşetin içine bakıp, şaşırdığı (18. dakika) ve böylece çocuğun dikkatini oyuna çekmeyi başardığı, basit çocuk şarkıları söylediği gözlenmiştir.

Eğitimcinin önceki eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de anne-çocuk oyununu müdahale etmeden izlediği (18. dakika) ve oyun sonrasında, önce anneye oyundaki olumlu yönleri daha sonra annede geliştirilmesi gereken konulara ilişkin önerilerde bulunduğu gözlenmiştir. Bunlara ek olarak eğitimcide ilk beş eğitimde gözlenen gelişmeler bu eğitimde de gözlenmiştir.

Tüm bu olumlu gelişmelerin yanı sıra annede ve eğitimcide geliştirilmesi gereken konular olduğu görülmüştür.

3.7.1. Altıncı aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu eğitim sırasında annenin,

- Oyunda çocuğun ilgisini izleme,
- Dinleme becerilerini destekleme,
- Oyunda ortaya çıkan doğal dil fırsatlarından yararlanma,
- Oyuncakları çocuğun dil gelişimini destekleme amacıyla kullanma konularında zorlandığı gözlenmiştir.

Eğitimci aile eğitimi sırasında anneye bu problemleri çözmeye yönelik önerilerde bulunmuştur.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Bu eğitimde eğitimci, annenin evde dinleme oyunlarını oynamasını sağlamak ve dinleme oyunları ilişkin yeni oyun fikirleri sunmak için dinleme oyunu planlamıştır. Eğitimci-çocuk-anne kuklaları dans ettirme oyununu oynarken müzik dinleyerek kuklaları dans ettirmiştir. Müzik bitince kuklaların dansı durmuştur. Bu oyun sırasında çocuğun sese tepki verdiği görülmüştür. Eğitimci, çocuğun müziğe tepki verdiğini söyleyerek annenin bu durumu fark etmesini sağlamıştır. Ayrıca evde de oyuncakları oynatma gibi basit dinleme oyunları oynamalarını önermiştir (51. dakika).

Çocuğun davranış eğitimi

Eğitim sırasında çocuğun davranış sorunlarına ilişkin her hangi bir problem gözlenmediği için eğitimci bu konuda anneye öneride bulunmamıştır.

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Eğitimci anne-çocuk oyununu gözlemlemek için hazırladığı bebek giysilerini ütüleme ve giydirme oyuncaklarını genel olarak anlatıp anneye vererek oyunu başlatmıştır (18. dakika). Eğitimci bu oyunda annenin doğal dil fırsatlarından yararlanma konusunda ve oyunu sürdürmekte güçlük yaşadığını gözlemiştir. Eğitimci anne-çocuk oyununun sonunda anneye önerilerde bulunmuştur. Annenin oyun sırasında ortaya çıkan doğal dil fırsatlarından yararlanmasını sağlamak için bebeği çıkartırken “çıkarttım”, biberonu açarken “açtım” gibi konuşmalarla çocuğun dil gelişimini desteklemesini önermiştir. Annenin bu oyun sırasında çocuğun ilgisini çekmek için sürekli uğraştığı ve oyunun akışının bozulduğu gözlenmiştir (32. dakika).

Eğitimci anneye çocuğun ilgisini çekemediği zaman oyunu değiştirmesini ya da çocuğun ilgisini takip ederek konu hakkında konuşmasını önermiştir.

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Bu eğitimde “Kedi ve Balık” hikâye kitabına, eğitimci-çocuk-anne etkinliğinde bakılmıştır. Eğitimci bu hikâyedeki olayları ve karakterleri destekleyecek malzemeleri (oyuncak kedi ve balık) hazırlamıştır. Hikâyeye kitabına bakarken bu malzemelerle olayları canlandırmıştır. Eğitimci ilk üç eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de anneye, evde hikâyeye kitaplarına bakmalarını önermiştir. Küçük yaştaki çocukların hikaye kitabına bakmayı sevdiklerini, ancak oyuncaklarla daha çok ilgilendiklerini bu nedenle evde hikaye kitabına bakarken oyuncaklar kullanmayı önermiştir (34. dakika). Tablo 3.12’de altıncı aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler özetlenmiştir.

Tablo 3.12. *Altıncı Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler*

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">Dinleme oyunları oynaması.	<ul style="list-style-type: none">Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">Oyun sırasında çocuğun ilgisini izlemesi, çocuğun ilgilendiği konu hakkında konuşması.Oyunda ortaya çıkan doğal dil fırsatlarından yararlanması.	<ul style="list-style-type: none">Evde birlikte hikaye kitabı bakması.Hikaye kitaplarını gerçek malzemelerle (oyuncaklarla) destekleyerek bakması.

3.7.2. Altıncı aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Altıncı aile eğitiminin incelendiği değerlendirme toplantısında danışman, annenin katılımını arttırmaya yönelik önerilerde bulunmuştur. Annenin günlük rutinleri kullanarak dil gelişimini destekleme, çocuğa sorumluluklar verme ve davranış kontrolünü sağlama konularında eğitimci tarafından desteklenmesini önermiştir. Danışman, bu eğitime ilişkin değerlendirmesinde eğitimcinin yeterli olduğunu

düşünmüş ve diğer konularda eğitimciye öneride bulunmamıştır (Altıncı aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü).

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek

Bu eğitimde de eğitimcinin, çocukla oyun oynama stratejileri konusunda yeterli olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle danışman aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda eğitimciye çocukla oynama stratejilerine ilişkin bir öneride bulunmamıştır.

Eğitimin akışını düzenlemek

Bu aile eğitiminde, eğitimcinin eğitimin akışına ilişkin uygulamasında bir sorun gözlenmediğinden danışman bu konuda eğitimciye herhangi bir öneride bulunmamıştır.

Annenin eğitime katılımını arttırmak

Bu eğitimin değerlendirildiği toplantıda danışman, çocuğun dil gelişiminin oyun, hikâye bakma gibi etkinliklerin yanı sıra günlük rutinlerdeki fırsatların değerlendirilmesi yoluyla desteklenmesini önermiştir. Anneye yemek yapma, banyo yapma gibi rutinlerin tekrarlı dil girdisi sağladığı ve çocuk için anlaşılması kolay bir dil içerdiği, günlük rutinlerin içerdiği kurallar ve işleyişindeki düzenlilik sayesinde çocuğun davranış eğitimine de yardımcı olacağı hakkında bilgi verilmesini önermiştir.

Danışman, annenin çocuğa ilişkin beklentisini arttırmak için evde günlük rutinler süresince çocuğa bezini çöpe atma, pijamalarını dolaba kaldırma gibi sorumluluklar vermesini, eğitimcinin bu konuda öneride bulunmasını belirtmiştir. Böylelikle annenin çocuğun neler yapabileceği konusunda tecrübe kazanabilmesini amaçlanmıştır.

Danışmanın anneye yönelik diğer önerisi, çocuğun ağlayarak isteklerini yaptırma gibi davranış sorunları ile baş edebilmesi için disiplin konusunda tedbir almasını önermiştir (Altıncı aile eğitimi değerlendirme toplantısı dökümü). Danışman bu önerilerin gelecek aile eğitiminde anneye paylaşılmasını önermiştir.

Bu eğitim sonrasında danışmanın eğitimciye verdiği öneriler Tablo 3.13.'te özetlenmiştir.

Tablo 3.13. *Altıncı Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler*

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Günlük rutinler kurmasını önermesi.• Rutinler içerisinde çocuğa sorumluluklar vermesini önermesi.• Disiplini sağlamasını önermesi.

3.8. Yedinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Yedinci aile eğitimi 19.01.2015 tarihinde yapılmıştır. Bu eğitim için eğitimci, top havuzundan oyuncak bulma, çamaşır yıkama ve asma, ritim çalışması ve parmak oyunu etkinliklerini hazırlamıştır. Önceki eğitimde eğitimci, anneden eğitime gelirken hikaye kitabı getirmesini istemiştir. Annenin getirdiği hikaye kitabı bakma etkinliğinde anne-çocuk etkileşimi gözlenmiştir. Eğitimci önceki eğitimde olduğu bu aile eğitiminde de çocuğun için mama koltuğunda oturduğu, etkinliklerin masada gerçekleştirildiği bir düzen sağlamıştır.

Annenin çocuğuyla oynarken oyunları çeşitlendirdiği, oyun sırasında çocuğa uygun bir dil kullandığı, anne ve çocuk arasında sıcak bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

Eğitimcinin beşinci ve altıncı eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de anne-çocuk oyunu için anneye fırsat verdiği, oyunu müdahale etmeden izlediği ve oyun sonrasında, önce anneye oyundaki olumlu yönleri sonrasında ise geliştirilmesi gereken yönleri söylediği gözlenmiştir (36. dakika). Eğitimcinin oyuna başlamadan önce oyunun amacını ve oynama şeklini anneye açıkladığı, böylece annenin oyun hakkında bilgi edinmesini sağladığı görülmüştür. Ayrıca eğitimcinin annenin ihtiyaçlarına yönelik oyunlar planladığı (örneğin günlük rutinlerin paylaşılacağı çamaşır yıkama ve asma oyunu), eğitim sonunda eğitimdeki etkinlikler ve öneriler ile ilgili özetleme yaparak annenin hatırlamasını sağladığı görülmüştür. Eğitimci altıncı eğitimi sonrasında danışmandan aldığı önerileri de anneye paylaşmıştır.

Eğitim sırasında gözlenen olumlu gelişmelerin yanında hem annede hem de eğitimcide geliştirilmesi gereken konular olduğu görülmüştür.

3.8.1. Yedinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu aile eğitimi sırasında annenin;

- Çocuğun ilgisini takip etme konusunda zorlandığı gözlenmiştir.

Eğitimci aile eğitimi sırasında, anneye bu problemleri çözmeye yönelik önerilerde bulunmuştur. Ayrıca eğitimci ikinci aile eğitiminden sonra danışmanın anneye yönelik yaptığı önerileri bu eğitim sırasında fırsat buldukça söylemiştir. Eğitimci aile eğitimi sırasında, hem bu problemi çözmeye yönelik önerilerde bulunmuş hem de önceki aile eğitiminde danışmanın anneye yönelik;

- Günlük rutinler kurma,
- Rutinler içerisinde çocuğa sorumluluklar verme,
- Disiplini sağlama, önerilerini anneyle paylaşmıştır.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Çocuğun dinleme becerilerinin gelişimini desteklemek için eğitimci bu aile eğitiminde ritim aletleriyle oyun planlamıştır. Eğitimci birbirinden farklı sesler çıkaran marakas, zil, tef gibi ritim aletlerinin sesini çocuğa dinletip, ritim tutarak şarkı söylemiştir. Annenin evde farklı dinleme fırsatlarını sağlamasını desteklemek için anneye evde fasulye, nohut gibi malzemeleri kutuya koyarak ses çıkaran oyuncaklar yapmasını ve seslerini dinlemelerini önermiştir (61. dakika).

Çocuğun davranış eğitimi

Bu aile eğitiminde eğitimci, anneden bilgi alma aşamasında evdeki nasıl zaman geçirdikleri hakkında konuşmuştur. Anne belirli bir rutinin olmadığını, boş vakit buldukça oynadıklarını ifade etmiştir. Bu paylaşımdan anne ve çocuğun evde belli bir düzen kurmadıkları, oyunun daha çok plansız gerçekleştiği düşünülmüştür. Eğitimci evdeki günlük işlerin belirli bir rutin içerisinde, ev düzeni bozulmadan sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu günlük rutinler içerisinde çocuk ile oyun oynamak için günde iki kez otuz dakikalık oyunlar planlanması gerektiğini anneyle paylaşmıştır (2. dakika). Eğitimci oyunların belli bir rutin içerisinde olması gerektiğini, her gün aynı saatte, aynı ortamda bir oyun örtüsü sererek oyun oynamalarını önermiştir. Ayrıca anneyle, çocukların bu rutinin içerisinde kuralları daha çabuk öğrendiği ve kurallara uyduğu hakkında bilgiyi paylaşmıştır (7. dakika).

Annenin çocuğa ilişkin beklentilerini arttırmasını sağlamak için eğitimci bu aile eğitiminde annenin çocuğa bezini çöpe atma, ayakkabısını rafa kaldırma gibi basit sorumluluklar vermesini önermiştir (50. dakika).

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Anne-çocuk etkinliğinde anne ve çocuk birlikte evden getirdikleri hikâye kitabına bakmışlardır. Annenin çocuğun yaşına uygun hikâye seçtiği ve destekleyici malzeme (oyuncaklar) kullandığı görülmektedir. Eğitimci; bu etkinlik sırasında annenin çocuğun ilgisini takip etmediği ve destekleyici malzemeleri (oyuncakları) kullanma konusunda desteklenmesi gerektiğini gözlemlemiştir. Bu etkileşimden sonra eğitimci, anneye çocuğun ilgisini izlemesini, hikâye bakarken hikâye ile ilgili daha çok destekleyici malzeme (oyuncak) kullanmasını önermiştir.

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Eğitimci bu eğitimde evdeki günlük rutinler yoluyla annenin çocuğun dil gelişimini desteklemesini sağlamak için çamaşır yıkama ve asma oyununu planlamıştır. Eğitimci, çocuk ve annenin oynadığı bu oyunda eğitimcinin anneye günlük rutinlerde dil fırsatları yaratma konusunda model olmuştur (39. dakika).

Tablo 3.14.'de yedinci aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler özetlenmiştir

Tablo 3.14. Yedinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">• Dinleme oyunları oynaması.	<ul style="list-style-type: none">• Günlük bir rutin oluşturması.• Disiplini sağlaması.• Evde çocuğa sorumluluk vermesi.	<ul style="list-style-type: none">• Oyun sırasında çocuğun ilgisini izlemesi.• Evde düzenli bir oyun saati olması.	<ul style="list-style-type: none">• Hikaye kitaplarını gerçek malzemelerle (oyuncaklarla) destekleyerek bakması.• Günlük rutinlerdeki dil fırsatlarından yararlanması.

3.8.2. Yedinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu eğitimin incelendiği değerlendirme toplantısında danışman eğitimcinin uygulamalarını ve önerilerini yeterli bulmuştur. Danışman anneye yönelik önerilerde bulunmuştur. Eğitimcinin annenin katılımını arttırmasını sağlamayı amaçlamıştır.

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek

Bu eğitimde de eğitimcinin, çocukla oyun oynama stratejileri konusunda yeterli olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle danışman aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda eğitimciye çocukla oynama stratejilerine ilişkin bir öneride bulunmamıştır.

Eğitimin akışını düzenlemek

Bu aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda; eğitimin akışına ilişkin bir sorun gözlenmemiştir. Bu nedenle danışman eğitimciye bu konuda öneride bulunmamıştır.

Annenin eğitime katılımını arttırmak

Yedinci aile eğitimi incelendiğinde, danışman ve eğitimci, annenin çocukla oyun oynarken çocuğun ilgisini çekmekte zorlandığını, çocuğun davranışlarını kontrol edip oyunu sürdürmekte güçlük yaşadığını, annenin davranış sorunlarıyla başa çıkamadığı gözlemlenmiştir. Annenin oyunları ilgi çekici hale getirme, çocuğun ilgisi dağıldığında bu durumla başa çıkabilme konusunda desteklenmesini önermiştir. Danışman, annede bu becerilerin gelişmesini sağlamak için eğitimcinin gelecek eğitimde eğitimci-çocuk oyunu planlamasını, annenin bu oyuna katılmadan sadece eğitimciyi ve çocuğu gözlemlemesini önermiştir. Eğitimci-çocuk oyunu bitiminde, eğitimci oyun sırasında çocuğun ilgisini çekmek için yaptıklarını, çocuğun davranış sorunlarıyla nasıl başa çıktığı konularında anneye konuşması planlanmıştır. Bu eğitim sonrasında danışmanın eğitimciye verdiği öneriler Tablo 3.15.'te özetlenmiştir.

Tablo 3.15. Yedinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Annenin oyun becerilerinin gelişmesini desteklemesi.• Disiplini sağlamasını önermesi.

3.9. Sekizinci Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Sekizinci aile eğitimi 03.02.2015 tarihinde yapılmıştır. Bu eğitim için eğitimci; puding yapma, doktorculuk oyunu, sar makara şarkısını söyleme etkinliklerini planlamıştır. Anne-çocuk etkileşimini bebeğe mama yedirme oyununda gözlemlemiştir. Eğitim aşamaları önceki eğitimlerde olduğu gibi gerçekleşmiştir. Bu eğitimdeki farklı bir uygulamaya gidilerek eğitimci-çocuk etkinliği planlanmıştır. Hazırlanan doktorculuk oyunu, annenin eğitimci-çocuk oyununu gözlemesine fırsat vermek amacıyla planlanmıştır. Doktorculuk oyununun oynandığı bu etkinliği anne sadece izlemiştir. Eğitimci bu etkinlik sırasında çocuğun ilgisini çekme ve ilgisini takip etme, davranış sorunlarıyla baş etme gibi konularda anneye model olmuştur.

Aile eğitiminde, çocuğun oyun sırasındaki etkileşimlerde “at, aç, hadi, miyav” gibi tek kelimeler kullandığı, etkileşimde sıra aldığı, oyun sırasında yetişkin davranışını taklit ettiği, oyunda ortak ilgi kurduğu ve bazen oyunu yönlendirdiği görülmüştür.

Bu eğitimde anne, eğitimciyle önceki eğitimden bu zamana kadar evde günlük rutinler oluşturmaya çalıştığını paylaşmıştır. Annenin oyun sırasında çocuğuyla anlamlı bir etkileşim içerisinde oynadığı ve çocuğun ilgisini izlediği, sık sık basit sorular sorduğu, çocuğun iletişime katkı sağlamasını beklediği, çocuğun iletişim davranışlarını anlamlandırdığı ve hemen yanıtladığı görülmüştür. Ayrıca annenin işitme cihazını takma konusunda daha ısrarcı davrandığı gözlenmiştir (Sekizinci aile eğitimi değerlendirme toplantısı).

Eğitimcinin, son üç eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de anne-çocuk oyunu için anneye fırsat verdiği, oyunu müdahale etmeden izlediği ve oyun sonrasında, anneye oyundaki olumlu yönleri sonrasında ise geliştirilmesi gereken yönleri söylediği gözlenmiştir. Ayrıca eğitimcinin önceki aile eğitiminde anneye paylaştığı günlük rutinler, disiplin, çocuğa basit sorumluluklar verme önerilerini hatırlattığı ve önerilerin nasıl uygulandığı ile ilgili anneden bilgi almıştır.

Sekizinci aile eğitiminde gözlenen bu olumlu gelişmelerin yanı sıra annede ve eğitimcide geliştirilmesi gereken bazı konuların olduğu görülmüştür.

3.9.1. Sekizinci aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu eğitimde annenin;

- Çocuğun evde işitme cihazını sürekli kullanmasını sağlayabilme konusunda zorlandığı gözlenmiştir.

Eğitimci bu problemi çözmeye yönelik öneride bulunmuştur.

Danışman önceki aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda annenin;

- Oyun becerilerini geliştirme,
- Oyundaki sorunlarla baş edebilme becerileri konusunda desteklenmesini önermiştir.

Önceki aile eğitiminde gözlenen bu problemlerin çözümlenmesi amacıyla, danışman ve eğitimci bu eğitim için eğitimci-çocuk etkinliği planlamıştır. Anne, eğitimci ve çocuğun oynadığı doktorculuk oyununu gözlemlemiştir. Eğitimci bu etkinlik sırasında çocuğun ilgisini çekme, davranış sorunlarıyla baş etme gibi konularda anneye model olmuştur.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Eğitimci aile eğitiminde bilgi alma aşamasında anneden evde işitme cihazı kullanımıyla ilgili bilgi almıştır. Annenin söylemlerinden çocuğun evde işitme cihazını taktığı ancak cihazı yaklaşık olarak günde üç dört saat kullandığı gözlenmiştir (4. dakika). Eğitimci daha önceki eğitimlerde olduğu gibi bu eğitimde de anneye işitme cihazının düzenli olarak kullanılmasını, çocuğun uyanık olduğu tüm zamanlarda işitme cihazını takması önerilmiştir. Çocuğun işitme cihazını düzenli olarak kullanmasının dil gelişimini destekleyeceği anlatılmıştır.

Çocuğun davranış eğitimi

Annenin bu eğitimin sonunda çocukla birlikte evde telefon ile çektikleri oyun videosunu eğitimciye gösterdiği, video bitince “bitti” diyerek telefonu kaldırmaya çalıştığı, ancak çocuk bağırdığı ve ayaklarını mama koltuğunun kenarlarına vurarak ses çıkarttığı, annenin kararsız kaldığı gözlenmiştir. Eğitimci anneye kararlı davranması gerektiğini önermiştir (56. dakika).

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Annenin oyun sırasında çocuğuyla anlamlı bir etkileşim içerisinde oynadığı ve çocuğun ilgisini izlediği gözlenmiştir. Annenin oyun davranışları konusunda gelişim gösterdiği düşünüldüğünden ve bu eğitim sırasında sorun gözlenmediğinden eğitimci, anneye bu konuda öneride bulunmamıştır.

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Bu eğitimde annenin çocuğa sorular sorduğu, çocuğun iletişime katkı sağlamasını beklediği, çocuğun iletişim davranışlarını anlamlandırıldığı ve hemen yanıtladığı görülmüştür. Annenin çocuğun dil gelişimini desteklemek için fırsatlardan yararlandığı gözlemlendiğinden bu eğitimde eğitimci bu konuda anneye öneri vermemiştir. Bu aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler Tablo 3.16.'da özetlenmiştir.

Tablo 3.16. Sekizinci Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">• İşitme cihazının düzenli kullanımı konusunda ısrarcı davranması.• Çocuğun tüm gün işitme cihazını takmasını sağlaması.	<ul style="list-style-type: none">• Disiplini sağlaması.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.

3.9.2. Sekizinci aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu aile eğitiminin incelendiği değerlendirme toplantısında danışman, annenin katılımını arttırmaya yönelik öneride bulunmuştur.

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek

Son eğitimlerde olduğu gibi bu eğitimde de eğitimcinin çocukla oyun oynama stratejileri konusunda yeterli olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle danışman bu konuda eğitimciye öneride bulunmamıştır.

Eğitimin akışını düzenlemek

Bu aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda; eğitim akışına ilişkin bir sorun gözlenmediğinden danışman bu konuda eğitimciye öneride bulunmamıştır.

Annenin eğitime katılımını arttırmak

Eğitimde annenin çocuğun dinleme becerilerini gelişmesini sağlaması için desteğe ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Danışman, eğitimciye annenin çocuğun dinleme becerilerini geliştirmesini sağlaması için desteklenmesini önermiştir. Gelecek eğitimde, eğitimcinin dinleme fırsatlarından yararlanırken annenin de bu fırsatları görmesini desteklemesi, dinleme rutinleri oluşturarak önce kendisi, sonra anne daha sonra çocuğun sesleri dinleyerek taklit etmelerini sağlaması önerilmiştir (Sekizinci aile eğitimi değerlendirme toplantısı). Sekizinci aile eğitimi sonrasında danışmanın eğitimciye verdiği öneriler Tablo 3.17.'de özetlenmiştir.

Tablo 3.17. Sekizinci Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Dinleme fırsatlarını değerlendirmesini önermesi.• Ses taklitleri yaparak anneye model olması.

3.10. Dokuzuncu Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Dokuzuncu aile eğitimi 17.02. 2015 tarihinde yapılmıştır. Bu aile eğitim için eğitimci; hikâye bakma, bebeklerle çay partisi, ront oyunları planlamıştır. Bu eğitimde eğitimci, anne-çocuk etkileşimini, annenin evden getirdiği meyve salatası yapma etkinliğinde gözlenmiştir. Önceki eğitimlerde olduğu gibi aynı aşamalar bu eğitimde de uygulanmıştır.

Çocuğun önceki eğitime göre bu aile eğitimi süresince işitme cihazını daha az çıkardığı, “al, çıktı, mama, tak, hav” gibi anlamlı kelimler kullandığı gözlenmiştir.

Annenin eğitim sırasında çocukla anlamlı ve doğal bir etkileşim kurduğu, sık sık basit sorular sorduğu, çocuğun cevap vermesi beklediği, oyunu çeşitlendirerek oynadığı, çocuğun yaşına uygun etkinlikler hazırladığı (37. dakika), oyunlar sırasında basit şarkılar söylediği (27. dakika) görülmüştür. Ayrıca annenin disiplin konusunda kararlı davrandığı, evdeki yaşantılarında günlük rutinleri oluşturmaya başladığı, çocuk işitme cihazını çıkardığında ısrarlı bir şekilde taktığı gözlenmiştir.

Eğitimcinin bu aile eğitiminde de anne-çocuk oyunu için anneye fırsat verdiği ve oyunu izlediği görülmüştür (38. dakika). Anne-çocuk oyununun ardından anneye oyundaki olumlu yönleri vurguladığı, geliştirilmesi gereken yönler hakkında önerilerde bulunduğu, son iki eğitimde anneye verdiği önerileri hatırlattığı gözlenmiştir (7. dakika).

Dokuzuncu aile eğitiminde gözlenen bu olumlu gelişmelerin yanında hem annede hem de eğitimcide geliştirilmesi gereken konular olduğu görülmüştür.

3.10.1. Dokuzuncu aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu eğitim sırasında annenin;

- Dinleme becerilerini destekleme,
- Oyunda çocuğun ilgisini izleme,
- Oyunda ortaya çıkan doğal dil fırsatlarından yararlanma,
- Çocuğun disiplini sağlayabilme konularında zorlandığı gözlemlenmiştir.

Eğitimci, bu problemleri çözmek amacıyla anneye önerilerde bulunmuştur.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Eğitimci, bilgi alma aşamasında evde işitme cihazının kullanımıyla ilgili anneden bilgi almıştır. Anne işitme cihazını günde 2-3 saat taktıklarını, sabah kalkar kalkmaz veya kahvaltıda her zaman düzenli takmadıklarını söylemiştir. Eğitimci, uykudan kalkar kalmaz ve uyanık olduğu tüm saatlerde çocuğa işitme cihazını takılmasını, annenin işitme cihazını takma konusunda ısrarcı davranmasını önermiştir (1. dakika).

Çocuğun davranış eğitimi

Eğitimci son iki eğitimde olduğu gibi dokuzuncu aile eğitiminde de çocuğun davranış eğitimi konusunda annenin desteklenmesi gerektiğini düşünmüştür. Bu nedenle

içeriğinde küçük çocukların disiplin konusunu işleyen bilgilendirici fasikülü annenin yararlanması için anneye vermiş ve okumasını önermiştir.

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Bu eğitimde hikâye bakma etkinliğinde, annenin çocuğun ilgisini izleme konusunda sorun yaşadığı gözlenmiştir. Eğitimci gözlemlediği bu etkileşim sırasında anneye, çocuğun ilgilendiği konu hakkında konuşmayı önermiştir. Eğitimci çocuğun ilgisini takip etme konusunda anneye model olmak amacıyla oyuncak arının iğnesine dokunmuş “ battı” diyerek ve arının iğnesi hakkında çocukla konuşmuştur (34. dakika).

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Önceki eğitimde olduğu gibi bu eğitimde de anne; çocuğa sorular sorarak, çocuğun cevap vermesi için bekleyerek, çocukla anlamlı ve doğal bir etkileşim kurarak dil gelişimin desteklemiştir. Anne bu konuda yeterli görülmüş ve bu nedenle aile eğitiminde anneye dil gelişimi destekleme becerilerini geliştirme konusunda öneri verilmemiştir.

Tablo 3.18’.de dokuzuncu aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler özetlenmiştir.

Tablo 3.18. Dokuzuncu Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">• İşitme cihazının düzenli kullanımı konusunda ısrarcı davranması.• Çocuğun tüm gün işitme cihazını takmasını sağlaması.	<ul style="list-style-type: none">• Çocuklarda disiplini konu alan bilgilendirici fasikülü okuması.	<ul style="list-style-type: none">• Oyun sırasında çocuğun ilgisini izlemesi, çocuğun ilgilendiği konu hakkında konuşması.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.

3.10.2. Dokuzuncu aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda danışman eğitimcinin oyun becerilerini geliştirmeye yönelik öneride bulunmuştur. Ayrıca danışman anneye yönelik de önerilerde bulunmuştur. Eğitimcinin annenin katılımını arttırmasını sağlamayı amaçlamıştır.

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek

Hikâye bakma etkinliğinde eğitimci-çocuk-anne “Doktor Arı” hikâyesine bakmıştır. Eğitimci hikâyedeki olayları destekleyebilmek amacıyla hikâyedeki kahramanlar ve olaylar ile ilgili destekleyici malzeme olarak oyuncak maymun, saat, elma, oyuncak doktor seti ve oyuncak arı kullanmıştır. Eğitimcinin hikâyedeki olayları ayrıntılı bir şekilde paylaştığı, etkinlik akışının yeterli hızda gerçekleşmediği ve bu yüzden çocuğun bir süre sonra sıkıldığı gözlenmiştir (35. dakika). Danışman etkinliklerde sürenin ve işlenişin çocuğun yaşına uygun olmasını gerektiğini önermiştir (Dokuzuncu aile eğitimi geçerlik güvenilirlik komitesi toplantısı dökümü).

Eğitimin akışını düzenlemek

Eğitimci; eğitimin akışına ilişkin düzenlemeleri bu eğitimde de uygun şekilde gerçekleştirmiştir. Bu nedenle danışman eğitimciye bu konuda öneride bulunmamıştır.

Annenin eğitime katılımını arttırmak

Danışman annenin evde oynayabileceği oyunların çeşitliliğini sağlamak amacıyla eğitimcinin gelecek eğitimde anneye “Dolu Dolu Bir Gün” ve “Günlüğüme Ek Aktiviteler” kitapçıkları vermesini ve annenin bu kaynakları incelemesini önermiştir (Dokuzuncu aile eğitimi geçerlik güvenilirlik komitesi toplantısı dökümü).

Dokuzuncu aile eğitimi sonrasında danışmanın eğitimciye verdiği öneriler Tablo 3.19.’da özetlenmiştir.

Tablo 3.19. Dokuzuncu Aile Eğitimi Sonrasında Eğitimciye Verilen Öneriler

Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek	Eğitimin akışını düzenlemek	Annenin eğitime katılımını arttırmak
<ul style="list-style-type: none">• Etkinliklerde sürenin ve işlenişin çocuğun yaşına uygun olması.	<ul style="list-style-type: none">• Danışman bu konuda öneride bulunmamıştır.	<ul style="list-style-type: none">• Oyunla ilgili kaynakları okumasını tavsiye etmesi.

3.11. Onuncu Aile Eğitimi Hazırlığı, Uygulaması ve Değerlendirmesi

Onuncu aile eğitimi 03.03.2015 tarihinde yapılmıştır. Eğitimci bu eğitim için; tek kart resim bakma-ördek yıkama, çoraba oyuncak saklama-bulma, şarkı söyleme-parmak oyunu etkinliklerini planlamıştır. Anne-çocuk etkileşimini annenin evde getirdiği oyuncak ile kurduğu oyun sırasında gözlenmiştir.

Çocuğun anlamlı sözcüklerinin arttığı, işitme cihazını daha uzun süre taktığı ve davranış sorunlarının azaldığı gözlenmiştir.

Bu eğitimde annenin seslere dikkat çektiği, çocukla doğal bir etkileşim kurduğu, basit sorular sorduğu, oyunda çocuğun ilgisini izlediği, oyun sırasında anlamlı dil girdisi sağladığı (37. dakika), disiplini sağlama konusunda daha kararlı davrandığı gözlenmiştir.

Eğitimcinin planladığı etkinliklerin işlenişini ve süresini çocuğun yaş özelliğini dikkate alarak uyguladığı, beşinci aile eğitiminden itibaren anne-çocuk oyununa fırsat verdiği, anne-çocuk oyununu müdahale etmeden izlediği, gözlemlediği olumlu yönleri ve geliştirilmesi gereken konuları anneye paylaştığı (37. Dakika), eğitimin sonunda yapılan etkinlikleri ve önerileri özetleyerek anneye hatırlattığı (59. dakika) görülmüştür.

3.11.1. Onuncu aile eğitiminde annede gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Bu aile eğitimi sırasında annenin;

- Çocuğun dil gelişimini destekleme zorlandığı gözlenmiştir.

Eğitimci, aile eğitimi sırasında anneye, hem bu problemleri çözmeye yönelik ve hem de evde oynayabilecekleri oyun çeşitleri hakkında fikir vermek amacıyla da önerilerde bulunmuştur.

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek

Bu eğitimde annenin, çocuğun işitme cihazını takması konusunda daha ısrarcı ve tutarlı davrandığı ve çocuğun işitme cihazını önceki eğitimlere göre daha uzun süre çıkarmadan taktığı gözlenmiştir. Bu nedenle eğitimci anneye bu konuda öneride bulunmamıştır.

Çocuğun davranış eğitimi

Eğitim sırasında çocuğun davranış sorunlarının azaldığı, çocuğun isteklerini ağlayarak yaptırmak istemesi durumunda annenin sakin davrandığı ve çocuğun dikkatini başka yöne çektiği gözlenmiştir. Annenin, çocuğun disiplinini sağlama konusunda gerekli tedbirleri aldığı gözlenmiştir. Bu nedenle eğitimci, anneye bu konuda öneride bulunmamıştır.

Annenin oyun davranışlarını geliştirmek

Eğitimci-çocuk-anne bu eğitimde tek kart resim bakarak ördek yıkama oyunu oynamıştır (25. dakika). Eğitimci etkinlik için ördek yıkama konulu tek kart resim ve bu resmi destekleyecek oyuncak ördek, su, leğen, şampuan ve havlu kullanmıştır. Eğitimci bu oyunda oyuncakları resimdeki olayları canlandırmak için oyuncaklardan yararlanmıştır. Oyunun sonunda eğitimci, anneye evde resimler bakıp onları oyuncaklarla olayları dramatize ederek oyunlar oynamalarını önermiştir.

Eğitimci, annenin evde oynayabileceği oyunlar hakkında fikir geliştirebilmesini sağlayabilmek amacıyla anneye “Günlüğüme Ek Aktiviteler” ve “Dolu Dolu Bir Gün” kitapçıklarını okumasını önermiştir.

Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek

Bu eğitimde çocuğun annesinin sorduğu sorulara anlamsız seslerle cevap verdiği gözlenmiştir. Örneğin; annenin elinde tuttuğu işitme cihazını çocuğa gösterdiği ve “cihazlarını takalım mı?” sorusunu sorup beklediği, çocuğun ise kulağını göstererek “da da da” seslerini kullanarak annesine cevap verdiği gözlenmiştir (4. dakika). Eğitimci bu etkileşim sırasında anneye çocuğun ‘tak’ demek istediğini, bu durumda çocuğun söylemek istediği kelimeyi yetişkinin söylemesini önermiştir.

Anne, eğitime evde çocuğun konuşmaları taklit etmeye çalıştığını ve bu durumda kelimeleri heceleyerek söyletmeye çalıştığını ifade etmiştir. Eğitimci çocukla

konusurken hecelemeden doğal ritminde konuşmasını önermiştir. Tablo 3.20.’de onuncu aile eğitimi sırasında eğitimcinin anneye verdiği öneriler özetlenmiştir.

Tablo 3.20. Onuncu Aile Eğitimi Sırasında Anneye Verilen Öneriler

Çocuğun dinleme becerilerini geliştirmek	Çocuğun davranış eğitimi	Annenin oyun davranışlarını geliştirmek	Annenin dil gelişimini destekleme becerilerini geliştirmek
<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">• Bu konuda öneride bulunulmadı.	<ul style="list-style-type: none">• Evde resimler kartlar bakmaları.• Resimli kartlardaki olayları oyuncaklarla canlandırarak oyunlar oynamaları.• Oyunla ilgili kaynakları incelemesi.	<ul style="list-style-type: none">• Çocuğun söylemek istediği ancak ifade edemediği kelimeleri/ cümleleri yetişkinin ifade etmesi.• Etkileşimde hecelemeden, doğal ritimde konuşması.

3.11.2. Onuncu aile eğitiminde eğitimcide gözlenen problemler ve çözüm önerileri

Onuncu aile eğitiminin değerlendirildiği geçerlik güvenirlik toplantısında danışman, bu aile eğitimi uygulamasında eğitimciyi; çocukla oyun oynama, eğitimin akışını düzenleme ve annenin katılımını sağlama konusunda yeterli bulmuştur. Bu nedenle danışman; “Çocukla oyun oynama stratejilerini geliştirmek”, “Eğitimin akışını düzenlemek” ve “Annenin eğitime katılımını arttırmak” konularında eğitimciye öneride bulunmamıştır.

3.12. Aile Eğitimi Sürecinde Annede Gözlenen Değişimler

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan on seans aile eğitimi sonucunda annede ve eğitimcide ortaya çıkan değişimler nelerdir sorusunun cevapları, seans ve değerlendirme toplantısı dökümleri ve araştırmacı günlüklerinden elde edilmiştir. Tablo 3.21. ve 3.22.’de bulgular özetlenmiştir.

Tablo 3.21. Aile Eğitimi Sürecinde Annede Gözlenen Değişimler

Eğitim Sayısı	Gözlenen Değişim
2. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Oynadığı oyun veya oyuncak ile ilgili konuşarak çocuğa anlamlı dil girdisi sağladı.
3. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Evde işitme cihazını kullanmaya daha çok dikkat etmeye başladı.• Söylediği kelimeleri/cümleleri/yönergeleri çocuğun anlamaması durumunda kendisi yaparak gösterdi ve tekrar söyledi.• Anlamlı dil girdisi sağladı.
4. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Söylediği kelimeleri/cümleleri/yönergeleri çocuğun anlamaması durumunda kendisi yaparak gösterdi ve tekrar söyledi.• Anlamlı dil girdisi sağladı.
5. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Ses taklitleri yaptı.• Seslere dikkat çekerek çocuğun dinleme becerilerini geliştirebilecek dinleme fırsatlarından yararlandı.• Çocukla anlamlı bir etkileşim gerçekleştirdi.• Etkileşimler sırasında çocuğun ilgisini izledi.• Çocuğun anlayabileceği basit sorular sordu.• Söylediği kelimeleri/cümleleri/yönergeleri çocuğun anlamaması durumunda kendisi yaparak gösterdi ve tekrar söyledi.• Oyun sırasında çocuğun hoşlandığı şarkılar söyledi.
6. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Oyun sırasında sık sık sorular sordu.• Çocuğun sorulara cevap vermesi için bekledi.• Oyun sırasında sesleri dinlemeye dikkat çekti.• Oyunu çocuğun dikkatini çekici bir şekilde başlattı.• Çocuğun ilgisini oyuna çekmeyi başardı.• Oyun sırasında oyun ile ilgili şarkılar söyledi.• Çocuğa seslenirken dokumadı, sadece ismiyle seslenerek çağırdı.
7. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Oyun oynarken oyunu çeşitlendirdi.• Oyun sırasında çocuğun anlayabileceği uygun bir dil kullandı.
8. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Oyun sırasında çocukla anlamlı bir etkileşim içerisinde oynadı.• Çocuğun ilgisini izledi.• Çocuğun anlayabileceği basit sorular sordu.• Çocuğun iletişime katkı sağlamasını bekledi.• Çocuğun iletişim girişimlerini hemen yanıtladı.• İşitme cihazını takma konusunda daha ısrarcı davrandı.

Tablo 3.21. (Devam) Aile Eğitimi Sürecinde Annede Gözlenen Değişimler

9. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Anlamli ve doğal bir etkileşim kurdu.• Çocuğun anlayabileceği basit sorular sordu.• Çocuğun sorulara cevap vermesi için bekledi.• Oyunu çeşitlendirerek oynadı.• Doğrudan öğretim amaçlı oyunlar yerine çocuğun yaşına uygun etkinlikler hazırladı.• Oyun sırasında çocuğun hoşlandığı şarkılar söyledi.• Çocuğun davranış kontrolünü sağlama konusunda kararlı davrandı.• Evdeki yaşantılarında günlük rutinleri oluşturmaya başladı.• Çocuk işitme cihazını çıkardığında ısrarlı bir şekilde taktı.
10. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Oyun sırasında sesleri dinlemeye dikkat çekti.• Çocukla doğal bir etkileşim kurdu.• Çocuğun anlayabileceği basit sorular sordu.• Çocuğun ilgisini izledi.• Oyun sırasında anlamlı bir dil girdisi sağladı.• Çocuğun disiplinini sağlama konusunda kararlı davrandı.

Tablo 3.21.'de görüldüğü gibi anne eğitimler süresince giderek artan biçimde çocuğun dil gelişimini destekleyecek fırsatları yakalamaya başlamış ve oyun becerilerini geliştirmiştir. Bununla birlikte disiplin ve cihaz kullanma konusunda hala sorun yaşadığı önceki bölümde belirtilmektedir.

Anne ile yapılan son görüşmeden elde edilen veriler annenin değişimine ilişkin bulguları desteklemektedir. Anne; *"Ben de evde evcilik oynardım ama tabi ki biraz daha farklı olurdu. Şimdi biraz daha farklı şey yapıyorum. Yani oyun, hani beş dakikalık oyun bize oldu on dakika. Öyle söyleyeyim. Sizin gösterdiğiniz şekilde, ben hani ne bileyim, bir kitabı "Aa! Bak şurada şu varmış." Ama hani benim aklıma gelmezdi oradaki bir objeyi de oradan çıkarıp canlandırmak, onu konuşurmak ya da ne bileyim oyuna dönüştürmek. Onlar aklıma gelmezdi. Mesela o kitaba ilgisini arttıran, zamanı uzatan bir yararı oldu."* ifadesiyle aile eğitimlerinin oyun becerisini geliştirme konusunda destek sağladığını anlatmıştır.

3.13. Aile Eğitimi Sürecinde Eğitimcide Gözlenen Değişimler

Tablo.3.22. *Aile Eğitimi Sürecinde Eğitimcide Gözlenen Değişimler*

Eğitim Sayısı	Gözlenen Değişim
2. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Oyun kurma ve oyunu genişletme konularında anneye model oldu.• Oyun sırasında seslere dikkat çekerek dinleme fırsatlarından yararlandı.• Oyun sırasında çocuğun ilgisini izledi.• Annenin olumlu oyun davranışlarını onayladı.• Eğitimin sonunda, eğitimde yapılan etkinlikler ve önerilerle ilgili kısa bir özetleme yaptı.
3. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Aileden bilgi alma aşamasını daha kısa sürede gerçekleştirdi.• Bu eğitimde eğitimci anne ve çocuğun oyun oynamasına daha fazla fırsat verdi.• Oyun sırasında seslere dikkat çekerek dinleme fırsatlarından yararlandı.• Oyuncakları oyun sırasına uygun şekilde çıkardı ve oyun bitiminde oyuncakları tamamını kaldırdıktan sonra yeni bir oyuna başladı.• Eğitimin sonunda, eğitimde yapılan etkinlikler ve önerilerle ilgili kısa bir özetleme yaptı.• Eğitim sonunda annedeki olumlu gelişmeleri vurguladı ve anneyi bu konuda destekledi.
4. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Aileden bilgi alma aşamasını olması gereken sürede (5-10 dakika) tamamladı.• Annenin oyunlara katılımını destekledi.• Annenin ihtiyaçlarına yönelik oyunlar planladı. (şarkı söyleme)• Oyuncakları oyun sırasına uygun şekilde çıkardı ve oyun bitiminde oyuncakları tamamını kaldırdıktan sonra yeni bir oyuna başladı.• Oyun sırasında seslere dikkat çekerek dinleme fırsatlarından yararlandı.• Annenin olumlu etkileşim davranışlarını onayladı.• Eğitimin sonunda, eğitimde yapılan etkinlikler ve önerilerle ilgili kısa bir özetleme yaptı.
5. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Anne ve çocuğun oynamasına fırsat verdi. Bu eğitimde anne ve çocuk oyunu bölümü gözlemlendi.• Annenin duygusal durumuna duyarlı davranarak etkin bir şekilde dinledi. Annenin duygularını anlatarak rahatlamasını sağladı.• Anne evde yaptığı etkinlikleri anlattığında eğitimci bu etkinlikleri dinledi, onayladı.• Eğitim sırasında annenin yaptığı olumlu davranışları sık sık onayladı.• Anneye evde yapabileceği etkinlikler konusunda önerilerde bulundu.

Tablo.3.22. (Devam) *Aile Eğitimi Sürecinde Eğitimcide Gözlenen Değişimler*

6. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Eğitim akışına dikkat etti. Bu eğitimde eğitim akışının artık rutin bir şekilde gerçekleşmeye başladığı gözlemlendi.• Anne ve çocuğun oyun oynamasına fırsat verdi.• Anne-çocuk oyununa müdahale etmeden oyunu izledi.• Oyun sonrasında, önce anneye oyundaki olumlu yönleri sonrasında ise geliştirilmesi gereken yönleri söyledi.
7. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Annenin ihtiyaçlarına uygun önerilerde bulundu.• Annenin bu önerileri anlamaması üzerine anlatımlarını eğitimin genelinde konuşmaya ve farklı örneklerle açmaya çalıştı.• Eğitim akışına dikkat etti. Bu eğitimde eğitim akışının artık rutin bir şekilde gerçekleşmeye başladığı gözlemlendi.• Anne ve çocuğun oyun oynamasına fırsat verdi.• Anne- çocuk oyununa müdahale etmeden oyunu izledi.• Oyun sonrasında, önce anneye oyundaki olumlu yönleri sonrasında ise geliştirilmesi gereken yönleri söyledi.• Eğitimci, yeni bir oyuna başlamadan önce oyunun kurallarını ve oynama şeklini anneye açıklayarak, annenin oyun öncesinde oynanacak oyuna ilişkin bilgi edinmesini sağladı.
8. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Anne ve çocuğun oyun oynamasına fırsat verdi.• Anne-çocuk oyununa müdahale etmeden oyunu izledi.• Oyun sonrasında, önce anneye oyundaki olumlu yönleri sonrasında ise geliştirilmesi gereken yönleri söyledi.• Planladığı bir oyunu çocukla oynadı ve anneye model oldu.• Önceki eğitimde anneye verdiği önerileri; günlük rutinler, disiplin, çocuğa basit sorumluluklar verme, cihaz kullanımı gibi konuları hatırlattı.
9. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Anne ve çocuğun oyun oynamasına fırsat verdi.• Anne- çocuk oyununa müdahale etmeden oyunu izledi.• Oyun sonrasında, önce anneye oyundaki olumlu yönleri sonrasında ise geliştirilmesi gereken yönleri söyledi.• Önceki eğitimlerde anneye verdiği önerileri hatırlattı.
10. Aile Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Planladığı etkinliklerin işlenişini çocuğun yaş özelliğini dikkate alarak uyguladı.• Anne ve çocuğun oyun oynamasına fırsat verdi.• Anne-çocuk oyununa müdahale etmeden oyunu izledi.• Oyun sonrasında, önce anneye oyundaki olumlu yönleri sonrasında ise geliştirilmesi gereken yönleri söyledi. Eğitimin sonunda, eğitimde yapılan etkinlikler ve önerilerle ilgili kısa bir özetleme yaptı.

Tablo 3.22’de görüldüğü gibi eğitimci eğitim akışında anne ve çocuğun oyun oynaması için daha fazla zaman ayırma, anne ve çocuğun oyunda daha çok gözlem yapma, anne ve çocukta ortaya çıkan olumlu özelliklere dikkat çekme, anneye verilen önerileri destekleme konularına daha fazla yer vermeye başlamıştır.

Eğitimcinin, bu araştırma sürecine ilişkin düşüncelerini yazdığı günlük eğitimcinin değişimi konusundaki bulguları desteklemektedir. Eğitimci, bu araştırmanın kendi gelişimi üzerindeki etkilerini anlatırken; “*Aile eğitimlerinde anne-çocuk oyununa fırsat verdiğimde, annenin çocuğuyla oynaması için yeterli süreyi tanıdığımda anne-çocuk etkileşimini daha fazla gözlemleme fırsatı buldum. Anne-çocuk etkileşimini yaklaşık 10 dakika gözlemlediğimde annenin oyun sırasında kullandığı dili, oyun davranışlarını, çocuğun gelişimini daha net gözlemleyebildim.*”(Günlük 15) sözleriyle eğitim akışında anne ve çocuğun oyun oynadığı bölümü düzenlemenin yarattığı olumlu etkiyi ifade etmiştir.

3.14. Katılımcı Annenin Eğitim Süreci Hakkındaki Görüşleri

3.14.1. Anne ile ilk görüşme

Anne ile ilk görüşme; anneden çocuğuyla ilgili bilgi almak ve aile eğitimlerine ilişkin beklentilerini öğrenmek amacıyla yapılmıştır. Bu görüşmeden elde edilen bulgular, çocuğun doğum sonrası tarama testinden geçtiğini, çocuğunun birçok sağlık sorunu yaşadığını, bir buçuk aylıkken de işitme kaybının tanındığını ve diğer sağlık sorunlarına eklenen işitme kaybının aileyi olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Görüşmedeki diğer bulgular, annenin daha önce hiçbir eğitim kurumundan bu konuda bir eğitim almadığını, tıp fakültesinin yönlendirmesi ile merkeze gelerek eğitim almaya başladığını göstermektedir.

Anneye aile eğitimi ile ilgili beklentileri sorulmuştur. Anne, eğitimcinin bu konuda daha tecrübeli olduğunu, aile eğitimlerinde kendisinde gördüğü eksik yönlerin gösterileceğini düşündüğünü söylemiştir. Anne, çocuğuna normal işiten bir çocuk gibi davrandığını ancak kendilerini nelerin beklediğini tam olarak bilmediğini, çocuğunun kulaklık taktığı için nasıl tepkiler vereceğini eğitimcilerin bildiğini, kendisinin bu eğitimlerde bir şeyler öğrenerek çocuğuna eğitim konusunda daha çok yardımcı olabileceğini belirtmiştir. Anne *”psikolojisi bozuk, ya çok öfkeli, ya içine kapanık bir çocuk yetiştirmektense sosyal hayata katılan, kendisiyle barışık, mutlu bir çocuk*

olmasını tercih ederim. Benim tek amacım o. “ sözleriyle eğitimlerde öğrendiklerinden yararlanarak çocuğunun gelişimini desteklemek istediğini anlatmıştır. Anne ile yapılan ilk görüşmenin soruları ve annenin verdiği cevaplar Ek-8’de gösterilmiştir.

3.14.2. Anne ile son görüşme

Anne ile son görüşme 10 seans süren aile eğitimi uygulamasından sonra 10.03.2015 tarihinde yapılmıştır. Anne ve çocuk araştırma merkezine gelmiş ve görüşme eğitimci tarafından gerçekleştirilmiştir. Son görüşmenin genel amacı annenin, aile eğitimi sürecine ilişkin düşüncelerine başvurmaktır. Anne *“Şimdi açıkçası ben buraya da yazdım da (mektubu gösteriyor) aile eğitimi deyince benim kafamda oluşan olgu, birkaç saatten oluşan, anneye babaya işitme engelli çocukların nasıl özelliklere sahip olduğunu belirten, onlara nasıl davranılmasını anlatan, işte gelecekte eğitimlerine nasıl bir yön verilecek bu tür bir... nasıl diyeyim, seminer gibi bilgilendirmek amaçlı bir şey düşünmüştüm... Sonra hani ilk gelipte oyun oynadığımızda şaşırmıştım.”* sözleriyle aile eğitimine ilişkin beklentilerinin ilk eğitimden sonra farklılaştığını ifade etmiştir.

Görüşmede annenin aile eğitimlerinde oynanan oyunlar hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Anne *“Burada birlikte oynadığımız oyunlarda benim uygulayamayacağım hiçbir şey yoktu ki. Birçoğu da zaten benim oynayabileceğim oyunlar ama sunuş tarzı farklıydı. Ben onları öğrenmiş oldum yani...”* sözleriyle aile eğitimlerinde oynanan oyunların evde de uygulanabilir olduğunu dile getirmiştir.

Anneye aile eğitimlerinin yararı hakkında düşünceleri sorulmuştur. Anne; *“Öbür çocuklarımı ve Ece’nin kendi yaşitlarını düşünüyorum, Ece en azından oturup oynayan bir çocuk oldu. Onunla oturup oynadığı zaman sakın, kural koyulduğu zaman kurallara uyabilen, yön verildiğinde o yöne doğru gidebilen bir çocuk.”* şeklinde ifade etmiştir. Bu görüşmeden elde edilen bulgu, aile eğitimlerinin annenin çocuğundaki değişim ve gelişimleri fark etmesini desteklediğini göstermektedir.

Anne aile eğitimleri hakkındaki düşüncelerine şunları da eklemiştir; *“sonra oyun oynadığımızda, tabii ki ben bazı şeyleri biliyor olmama rağmen, dediğim gibi sunuş tarzının farklı olması, onu ilgi çekecek şeylerin farklılaşması, yani burada oynarken onun ilgisini çekebilmek falan o tür şeylerde ben de onları öğrendim.”* Anne bu

sözleriyle aile eğitiminden oyun kurma, oyunu genişletme, oyunu ilgi çekici hale getirme konularında yarar sağladığını ifade etmiştir.

Aile merkezli uygulamalarda ailenin olumlu özelliklerine odaklanarak aileyi güçlendirme hedeflenmektedir. Bu görüşme verilerinden elde edilen diğer bulgu, araştırma kapsamında aile eğitimi sürecinde annenin bu konuda desteklendiğini göstermiştir. Anne *“Eğitimle her şeyin aşılabileceğine inanıyorum, o (eğitim) ona yön verecek. Belki ileride şey olmayacak, alim olmayacak ama biz birlikte bir şeyler paylaşacağız, birlikte bir şeyleri daha kolay halledebileceğiz yani... evet tabi, ben korkmuyorum, şimdi ben onunla birlikte olduktan sonra, ben ona yardımcı olduktan sonra, o benimle, biz onunla bir çok şeyi aşılabileceğimize inanıyorum”* sözleriyle kendini daha iyi hissettiğini ve güçlüklerle başa çıkabilme gücünü kendinde gördüğünü söylemiştir.

Özetle, bu görüşmeden elde edilen bulgular annenin aile eğitimi çalışmalarından oyun kurma, oyunu genişletme ve çocuğun davranış kontrolünü sağlama, çocuktaki değişim ve gelişimleri fark etme konularında yarar sağladığını göstermiştir.

Görüşme verilerinden elde edilen diğer bulgu, annenin eğitim sürecinde çocuğun kullandığı işitme cihazı ile ilgili sorunları giderme konusunda daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğu yönündedir. Anne ile yapılan son görüşmenin soruları ve annenin verdiği cevaplar Ek-9’da yer almaktadır.

3.14.3. Annenin mektubu

Araştırma sonunda, anneyle son görüşmenin yapıldığı gün anne eğitimciye kendi yazdığı mektubu vermiştir. Anne bu mektupta tanı, cihazlandırma ve aile eğitimi sürecinde yaşadıklarını yazılı olarak ifade etmiştir. Anne aile eğitimine ilk kez katıldığında yaşadığı duyguları *“ İlk aile eğitimine başladığımızda hayal kırıklığına uğradım. Biz gelmiş, yaklaşık bir saat oyun oynayıp geri dönüyorduk. Benim düşündüğüm ise başka ailelerle birlikte yapılacak toplantılar şeklinde idi. İçeriğini de şöyle düşünmüştüm; ne gibi sorunlarla karşılaşacağımız, çocuklarımıza nasıl davranmalıyız, eğitim için neler yapabiliriz idi.”* sözleriyle aile eğitimine ilişkin beklentileri ile uygulamanın farklı olduğunu ifade etmiştir.

Anne yazdığı mektupta *“Aslında aile eğitiminde, bilip de farkında olmadığımız detayları görüyoruz. Biz evde uygulamalara da devam ediyoruz. Onunla oyun oynadığımızda daha sakin bir çocuk oluyor. Paylaşmayı biliyor. Ona söylenenleri göstermeden anlıyor. Şu anda bize artısının çok olduğunu düşünüyorum.”* sözleriyle aile eğitimlerinden olumlu yönde yarar sağladığını ifade etmiştir.

Ayrıca anne bu mektubunda, eşinin de aile eğitimlerine katılmasını istediğini ancak eşinin iş yoğunluğunu gerekçe göstererek aile eğitimlerine gelmediğini anlatmıştır. Bu söylemlerden çocuğun sorumluluğunu alma konusunda annenin, eşinden destek görmek istediği düşünülmüştür.

Anne, bir yandan aile eğitimlerine devam ederken diğer yandan da işitme cihazı kullanımı, basit arızaları tespit etme ve çocuğun işitme kaybına ilişkin bilgi edinme gibi odyoloji alanındaki konularda da desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

3.15. Eğitimcinin Eğitim Süreci Hakkındaki Görüşleri

Araştırmacının/eğitimcinin araştırma sürecinde kayıt ettiği günlüklerden elde edilen veriler incelenerek *“Eğitim sürecine ilişkin eğitimcinin düşünceleri nelerdir?”* sorusu yanıtlanmıştır. Araştırmacı /eğitimci, bu çalışmaya başladığında işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle yaklaşık 5 yıldır aile eğitimi yapmakta olduğunu, ancak özellikle 0-2 yaş grubunda işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle çalışma deneyiminin yetersiz olduğu belirtmiştir. Eğitimci bu yaş grubunda olan işitme kayıplı çocuklar için hazırladığı oyunları genişletmekte güçlükler yaşadığını, ailelerin eğitim sürecine aktif katılımını sağlamakta zorlandığını, aile eğitimi hazırlığı ve aile eğitimi değerlendirmesi yapmada zaman sıkıntısı yaşadığını belirtmiştir (Günlük 1). Araştırmacının/eğitimcinin aile eğitimi sürecinde yaşadığı bu sorunlar bu araştırmaya başlama gerekçesini oluşturmuştur.

Eğitimci; *“Şimdiye kadar yaptığım aile eğitimlerinde birçok farklı oyun planlamış ve uygulamışım. Ancak bu araştırma kapsamında aile eğitimi değerlendirmelerinde danışmanımın “Çocuğun oyun ile ilgilenmemesi durumunda eğitimcinin anne ile oynamaya devam etmesi, oyunda çocuğun taklit etmesi için ısrarcı olunmaması, etkinliklerde işlenişin ve sürenin çocuğun yaş düzeyine uygun olması” gibi önerileri oyunların akışını düzenlememi, daha etkili sürdürmemi sağladı.”* sözleriyle araştırma

sürecinde danışmanın önerilerinin kendisini oyun konusunda desteklediğini ifade etmiştir.

Eğitimci aile eğitimini konu alan bu araştırmaya başladığında, planladığı oyunlara ailelerin katılımını sağladığı ancak eğitimin genelinde eğitiminin çocukla oynadığını gözlemiştir. Eğitim akışı içinde anne ve çocuğun oyun oynadığı bir aşama olduğunu bilmesine rağmen eğitimci bu oyunlara sık sık müdahale ettiği ve bu nedenle anne ile çocuğun etkileşimini gözlemleyemediğini belirtmiştir. Eğitimci, danışmanın her aile eğitimi sonrasında verdiği önerilerin ailenin eğitime katılımını sağlamasında yararlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca eğitimci, danışmanın başka bir aile eğitiminden anne ve çocuğun oyun oynadığı eğitiminin gözlemlediği bölümün video kaydını göstermesinin eğitim akışını düzenlemesinde etkili olduğunu belirtmiştir (Günlük 15).

Eğitimci bu araştırmada eğitim sürecine ilişkin görüşlerini *“Bu araştırma sürecinde aile eğitimi alanında tecrübeli bir uzmanla (danışmanım) çalışarak ve önerileriyle yönlendirilerek küçük yaş grubunda çocuğu olan ailelerle çalışma tecrübesi kazandım. Araştırmanın başındaki durumuma göre daha iyi bir uygulama yaptığımı düşünüyorum ve bu durumda aile eğitimcisi olarak kendimi daha iyi hissediyorum.”* şeklinde ifade etmiştir (Günlük 15).

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın temel amacı işitme kayıplı çocuğu olan bir ailenin doğal işitsel-sözel yaklaşımla gerçekleşen aile eğitimi sürecinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aile eğitimi süreci ayrıntılı olarak incelenerek süreçte karşılan sorunlar belirlenmiş ve bu sorunların nasıl çözümlendiğı, annede ve eğitimcide gözlenen değişimler, annenin ve eğitimcinin sürece ilişkin düşünceleri incelenmiştir.

Araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimi verileri incelenerek doğal işitsel-sözel yaklaşımla gerçekleşen bir aile eğitiminde aile eğitimi süreci nasıl gerçekleşmiştir sorusuna yanıt aranmıştır. Bu araştırmada tüm aile eğitimi uygulamaları, araştırmanın katılımcısı olan işitme kayıplı çocuk ve çocukla tüm gün birlikte olan ve bakımından sorumlu olan annesi ile gerçekleştirilmiştir. Vygotsky, çocuğun erken dönemde gelişiminde özellikle yakın çevresinin, ailesinin etkili olduğu vurgulamaktadır (Bodrova ve Leong, 2010 s. 47-59). Çocuğun bulunduğu aile ve aile içindeki etkileşimleri erken çocukluk gelişimini etkilemektedir. Bu nedenle erken dönemde çocuğun eğitimi ile ilgili verilen hizmetlerin sadece çocuğa değil çocuk ile birlikte yakın çevresine de verilmelidir. Bir başka deyişle çocuğun anne ve babasının da bu eğitimde yer almaları hedeflenmektedir (Turan, 2015, s. 577-578). Aile merkezli yaklaşımların temelini oluşturan bu felsefenin benimsendiğı araştırmada, aile eğitimleri çocuk ve annesinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Clark (2007, s. 54-61) ve Turan (2010, s. 1711) aile eğitimine yapılan hazırlığın önemli olduğunu, aile eğitimi için hazırlanan planın çocuğun yaşı, durumu ve ailenin yapısı, özellikleri dikkate alınarak yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Araştırma kapsamında uygulanan tüm aile eğitimlerinde eğitimci, aile eğitimi seans amaçlarını planlamış, amaçları gerçekleştirecek etkinlikleri belirleyerek aile eğitimi planını hazırlamıştır. Eğitimci, planda belirlediğı amaçları gerçekleştirecek etkinlikleri; çocuğun ve ailenin özelliklerini dikkate alarak planlamış ve aile eğitimi ortamını düzenlemiştir. Araştırma sürecinde eğitimlerde oynanan oyunlar Tablo 3.1.'de sunulmuştur. Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi eğitim için seçilen oyunlar gelişimsel olarak çocuğun yaş grubuna uygundur. Araştırmanın katılımcısı çocuk 12-24 ay yaş aralığında olup, emekleme, yürüme gibi bağımsız hareketlerinin ve bu durumun nesnelere keşfetme isteğini arttırdığı dönemdedir (Bodrova ve Leong, 2010, s. 192). Ayrıca eğitimci, eğitim yerde ve masada oturma düzenlemeleriyle çocuğun özelliklerini dikkate

olarak eğitim ortamını düzenlemiştir. Bu araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimi hazırlık aşamasının İÇEM’de uygulanan aile eğitimlerinde olduğu şekilde (Turan, 2010, s. 1711) gerçekleştiği söylenebilir.

Eğitimcinin her aile eğitimi seansı başında; evde çocukla geçirdikleri zaman ve çocuğa ilişkin yaptığı gözlemler hakkında anneden bilgi almıştır. Eğitimcinin anneye evde geçirilen zamana ilişkin konuşması hem anne ve çocuğun evde yaptığı etkinliklerin tipini öğrenmesini hem de ailenin yapısına ilişkin bilgi edinerek ailenin özelliklerine uygun önerilerde bulunmasını sağlamaktadır. Clark (2007, s. 54-61) eğitimcinin her aile eğitimi seansının başında aileden çocuğuyla evde geçirdikleri zaman ve çocukla ilgili gözlemleri hakkında bilgi alması gerektiğini belirtmiştir. İÇEM’deki aile eğitimi uygulamalarında olduğu gibi bu araştırma sürecinde uygulanan tüm aile eğitimlerinde de eğitimci aileden bilgi almıştır.

Bu araştırmada aile eğitimi seanslarının uygulama şekli, doğal işitsel-sözel yaklaşımın ilkelerine uygun özellikler göstermektedir. Bu yaklaşımda çocuğa belli konuşma kalıplarının öğretilmesi yerine, işitme kayıplı çocukların dili edinebilmeleri için işitme duyusunun temel olarak kullanılması, işitme kayıplı çocuklara ebeveynleriyle gerçekleştirdikleri etkileşimler aracılığıyla dil fırsatları sağlanabileceği vurgulanmaktadır (Clark; 2007, s. 50-52). Çocuklarda gelişimi konu alan araştırmalar çocuğun öğrenmesinde anne-baba-çocuk arasında kurulan etkileşimin önemli yer tuttuğunu göstermektedir (Mahoney, 2009, s. 90-91; Mahoney ve Wiggers, 2007, s. 8). Bu araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimlerinde, çocuğa belli bir kelime veya cümle yapısı öğretmeye çalışılmamıştır. Aile eğitimi uygulamalarında, oynanan oyunlarda kurulan doğal etkileşimler aracılığıyla çocuğun dili edinmesi için fırsat yaratılmaya çalışılmıştır. Anne ve çocuğun oynadığı oyunların yanı sıra; eğitimci, çocuk ve annenin oynadığı oyunların da yetişkin ile etkileşim kurma konusunda çocuğu desteklediği söylenebilir.

Doğal işitsel-sözel yaklaşım, işitme kayıplı çocukların dinleyerek konuşma diline ait ipuçlarını alabileceklerini ve bu yolla dili edinebileceklerini savunmaktadır. Ancak işitme kayıplı çocukların dinleme becerilerini geliştirebilmeleri için yetişkinler tarafından desteklenmeleri gerekmektedir. Aile eğitimi çalışmalarında, dinleme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen çalışmalara yer vermek hem çocuğun dinleme becerilerinin gelişimini desteklenmesini hem de ailenin bu çalışmaları evde nasıl

uygulayabilecekleri hakkında fikir edinmelerini sağlamaktadır (Clark, 2007, s. 29). Birinci aile eğitimi dışındaki tüm aile eğitimlerinde dinleme becerilerinin gelişimini destekleyici dinleme oyunlarına yer verilmiştir. Beşinci aile eğitiminde anne evde de müzik dinlediklerini ve müzik eşliğinde oynadıklarını dile getirmiştir. Aile eğitimlerinde uygulanan bu oyunların, hem çocuğun dinleme becerilerini desteklediği hem de anneyi evde dinleme becerilerini desteklemeye yönelik oyunlar oynaması konusunda desteklediği söylenebilir.

Eğitimcinin; aile eğitimi uygulamasında anne ve çocuk etkileşimini gözlemleyerek annenin etkileşim becerilerini değerlendirme ve geri bildirimde bulunma aşamasını beşinci eğitimden sonra daha etkin biçimde gerçekleştirdiği görülmektedir. Altıncı eğitimden itibaren anne ve çocuğun oyun oynadığı aşamanın ardından eğitimci, önce oyundaki olumlu yönleri sonra ise geliştirilmesi gereken yönleri anneye paylaşmıştır. Bu uygulama; ailenin güçlü yanlarının, ailenin kendi deneyimleriyle oluşturduğu özel ve olumlu yönlerinin belirlenerek ailenin yapabilirliklerini arttırmayı hedefleyen aile merkezli yaklaşımın (Ertem, 2005, s. 20-21) aileyi güçlendirme yaklaşımı ile örtüşmektedir.

Eğitimcinin her eğitim sonunda, eğitimi genel olarak özetlediği ve eğitime ilişkin önerileri anneye hatırlattığı görülmüştür. Eğitimcinin aile eğitimi bitiminde, aileye bu aile eğitimi seansında genel olarak neler yapıldığını özetlemesi ve bu eğitimden gelecek eğitime kadar yapabilecekleri aktiviteler hakkında aileyle konuşması önerilmektedir (Clark, 2007, s. 54-61).

Özetle, araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimlerinden önce eğitimcinin aile eğitimi hazırlığını yaptığı, aile eğitimi uygulama aşamasında anneden bilgi alma, annenin çocuğu ile oyun oynaması, anne ile oynadıkları oyun hakkında konuşma, eğitimci, çocuk ve annenin birlikte oyun oynaması, dinleme oyunu oynanması ve eğitimin özetlenmesi ve öneriler verme aşamalarının olduğu görülmüştür. Aile eğitimlerinde oynanan oyunlar, annenin çocuğuyla birlikte evde de oynayabileceği oyunlardır. Anne ile yapılan son görüşmeden elde edilen bulgular annenin de evde önerilen oyunları oynayabildiğini, oyunların farklı ortamlarda anne tarafından uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra eğitimcinin hazırladığı (çamaşır yıkama ve asma, puding yapma gibi) oyunlar günlük rutinlerin dil gelişiminde kullanımına ilişkin örneklerdir. Alan yazına bakıldığında, günlük rutinlerdeki dil fırsatlarının çocuğun dil öğrenmesine katkı sağladığını vurgulayan pek çok yayın bulunmaktadır (Clark, 2007, s. 35-37; Dunst vd., 2001, s. 87-90; Turan, 2010, s. 1715). Clark (2007, s. 35-37), eğitimcinin; doğal etkileşim stratejileri kullanarak günlük rutinlerdeki dil öğrenme fırsatlarını ailelere öğretmeleri gerektiğini bildirmekte ve bunun eğitim sırasında aileye model olarak yapılması önermektedir. Bu açıdan aile eğitimlerinde oynanan oyunların günlük rutinlerdeki dil fırsatlarından yararlanmayı desteklediği ve eğitimcinin bu oyunlara aile eğitimi içinde yer vererek annenin günlük rutinlerden yararlanma becerilerini desteklediği söylenebilir.

Araştırma sürecinde yer alan aile eğitimi uygulamalarında; annenin eğitimlere aktif katılımının sağlandığı, eğitimcinin aile eğitimi etkinliklerini çocuğun yaşına, gelişim seviyesine ve ailenin özelliklerine uygun, annenin evde çocuğuyla oynayabileceği, günlük rutinlerden yararlanabileceği oyunlar planladığı görülmüştür. Bu bakımdan araştırmada sürdürülen aile eğitimlerinin, aile merkezli yaklaşımın temel gerekliliklerini yerine getirdiği söylenebilir (Brown ve Nott, 2005, 160-162; Dunst vd., 2001, s. 87-90; Turan, 2010 s. 1728).

Bu çalışmanın bulguları sürece dair sorunların anne de gözlenen sorunlar ve eğitimci de gözlenen sorunlar olmak üzere ikiye ayrılarak incelenebileceğini göstermektedir. Anne de gözlenen sorunlar ayrıntılı olarak incelendiğinde annenin bu araştırma sürecinde, çocuğun evde işitme cihazının sürekli kullanımında sorunlar yaşandığı, annenin çocuğun dinleme becerilerini destekleme konusunda zorlandığı belirlenmiştir. İşitme kayıplı çocukların tüm gün boyunca işitme cihazını takması, çocuğun seslere erişimi sağlayarak ve erken dönemde dinleme becerilerini kazanmasına destek sağlamaktadır (Clark, 2007, s. 29). Eğitimci, ikinci aile eğitimi dışındaki tüm eğitimlerde anneye işitme cihazının kullanımı ile ilgili öneride bulunmuştur. İlk aile eğitimlerinden sonra çocuğun işitme cihazını evde kullandığı süre gittikçe uzamıştır. Ancak bu araştırma süresince annenin çocuğun tüm gün işitme cihazını kullanmasını sağlayamadığı görülmüştür. Çocuğun işitme kaybının orta dereceli olması nedeniyle yüksek seslere tepki verdiği ve annenin bu nedenle işitme cihazını takma konusunda ısrarcı davranmadığı düşünülmüştür.

İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerle yapılan aile eğitimlerinin amaçlarından biri, ailelerin çocuğun dinleme becerilerini geliştirmesini desteklemesini sağlamaktır. Aile eğitimlerinde aileler; çocuklarının duyduğu ve dinlemeyi öğrenebileceği, işitme cihazının tüm gün her iki kulakta kullanılması gerektiği, dinlemeyi geliştirici çalışmalar yapma konularında desteklenmelidir (Clark, 2007, s. 59; Cole ve Flexer, 2007, s. 269-271; Estabrooks, 2007, s. 6-10; Turan, 2003, s. 69-70). Birinci aile eğitimi dışındaki tüm eğitimlerde eğitimci dinleme oyunları planlayarak, anneye çocuğun dinleme becerilerini nasıl destekleyebileceği konusunda model olmuştur. Beşinci aile eğitiminden itibaren annenin çocuğuyla oyun oynarken kendiliğinden oyun ile ilgili şarkılar söylediği gözlenmiştir. Eğitimcinin dinleme çalışmalarına yönelik etkinlikler planlamasının annede gözlenen bu değişime neden olduğu düşünülmüştür. Araştırma kapsamında uygulanan aile eğitimlerinde eğitimcinin, çocuğun dinleme becerilerini geliştirme konusunda anneyi desteklediği, annenin ise çocuğun dinleme becerilerini destekleme konusunda geliştiği söylenebilir.

Aile eğitimlerinde karşılaşılan diğer sorunun, çocuğun davranış eğitimi konusunda yaşandığı belirlenmiştir. Çocukta tanılanan işitme kaybı, ailelerin çocuğa karşı tutum ve davranışlarında farklılık yaratabilmekte ve bu durum çocukta davranış sorunlarına neden olabilmektedir. Bu nedenle aile eğitimlerinde çocuğun davranış eğitimi konusunda aileler desteklenmelidir (Clark, 2007, s. 17-23; Turan, 2003, s. 69; Turan, 2010, s. 1721). Özellikle ilk aile eğitimlerinde çocukta davranış sorunları gözlenmiştir. Bu sorunların çözümlenmesi için eğitimci; ikinci, üçüncü, yedinci ve sekizinci aile eğitiminde anneye çocuğun davranış eğitimi konusunda önerilerde bulunmuş, dokuzuncu aile eğitiminde de çocuklarda disiplini konu alan bilgilendirici fasikülü anneye vererek okumasını önermiştir. Araştırma kapsamında uygulanan aile eğitimlerinde eğitimcinin, çocuğun davranış eğitimi konusunda anneyi desteklediği söylenebilir.

Bu araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimlerinde, annenin oyun davranışlarında sorunlar yaşandığı gözlenmiştir. Çocukta var olan işitme kaybı, ailelerin oyun davranışlarını etkileyebilmektedir. Aileler, çocuklarında işitme kaybı olduğunu öğrendiğinde oyun oynamak yerine öğretme amacı içine girebilmektedirler (Clark, 2007, s. 59-60; Cole ve Flexer, 2007, s. 221; Estabrooks, 2007, s. 6-10; Turan, 2003, s. 70). Oysa oyun çocukların tüm gelişim alanlarını desteklerken diğer yandan da farklı

etkileşimler gerçekleştirmelerine fırsat yaratmaktadır. Bu etkileşimler çocukların yeni dil becerileri edinmelerini ve dil becerilerini kullanmalarını desteklemektedir. Bu nedenle işitme kayıplı çocukların oyun oynaması, onların hem dili edinmesini hem de var olan dil becerilerini kullanmalarını desteklemektedir (Turan, 2003, s.70).

Aile eğitimlerinde annenin doğrudan öğretim amaçlı oyuncaklar kullandığı ve öğretim amaçlı oyunlar oynadığı gözlenmiştir. Eğitimci, anneye doğrudan öğretime yönelik aktiviteler yerine oyuncaklarla oynamasını önermiştir. Bu konuda anneye model olmak amacıyla sonraki eğitimler için su oyunu oynama, kamyonla hayvanları gezdirme, deodorant şişelerini dizme-devirme, kuklalarla lobut devirme gibi oyunlar planlamış ve uygulamıştır. Yedinci aile eğitiminden itibaren annenin kullandığı oyuncakların çocuğun yaş düzeyine uygun olduğu ve annenin doğrudan öğretime yönelik davranışlarının azaldığı görülmüştür. Bu gözlemlerden annenin araştırma sürecinin başında uygulanan aile eğitimlerinde hazırladığı oyunlar ile araştırma sürecinin sonuna doğru uygulanan aile eğitimlerinde hazırladığı oyunların olumlu yönde farklılaştığı söylenebilir. Araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimlerinin, annenin oyun davranışlarını geliştirdiği düşünülmüştür.

Cole, (1992, s. 18-24) işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin çocuğa karşı duyarlı davranma, çocuğun iletişimsel amaçlarını fark etme ve uygun cevap verme gibi doğal ebeveynlik davranışları olumsuz yönde etkilenebildiğini belirtmektedir. Ancak bu çalışmada uygulanan ilk aile eğitiminden itibaren annenin çocuğuyla doğal bir etkileşim içinde olduğu ve çocuğun iletişim girişimlerine duyarlı davrandığı gözlenmiştir. Annenin bu etkileşim şekli Cole'ün (1992, s. 18-24) belirttiği özellikleri yansıtmamaktadır. Aile eğitimlerine erken dönemde başlanmış olmasının ve çocuğun orta dereceli bir işitme kaybının annenin doğal etkileşim becerilerinin bozulmasını önlediği söylenebilir. Ancak annenin, oyunları çocuğun dil gelişimini desteklemeye yardımcı olma amacıyla kullanma, tekrarlı bir dil girdisi sağlama konularında zorlandığı görülmüştür. Bu nedenle annenin oyun becerilerini geliştirmek bu çalışmanın başlıca hedeflerinden biri olmuştur. Bu amaçla eğitimcinin anneye model olması ve iletişim stratejilerine ilişkin önerilerde bulunması bir teknik olarak kullanılmıştır (Clark, 2007, s.35-47; Cole ve Flexer, 2007, s. 219-220; Turan, 2003, 68). Araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimlerinde eğitimci ses taklitleri yaparak, yaptığı eylemi sözel olarak ifade ederek anlamlı dil kullanımı sağlama konusunda anneye model olmuştur. Bunlara

ek olarak eğitimci model olduğu davranışa annenin dikkatini çekerek bu konuda anneye önerilerde bulunmuştur. Annenin ikinci aile eğitiminden itibaren çocuğa anlamlı bir dil girdisi sağladığı, beşinci aile eğitiminden itibaren ses taklitleri yaptığı, çocuğun yaşına uygun basit sorular sorduğu ve cevap vermesi için beklediği, sekizinci aile eğitiminde çocuğun iletişime katkı sağlamasını beklediği ve çocuğun iletişim girişimlerini hemen yanıtladığı görülmüştür. Eğitimcinin bu uygulamalarla anneyi çocuğun dil gelişimine katkı sağlaması yönünde desteklediği söylenebilir. Bu bulgu, Reichmuth vd., (2013, s. 2030-2039) yaptıkları araştırmanın eğitim programına katılan ebeveynlerin, çocuklarının iletişim girişimlerine daha duyarlı davranma, ebeveynlerin uygun olmayan iletişim davranışlarında azalma olduğu bulgularıyla uyumluluk göstermektedir.

Araştırma sürecinde çocuğun dil gelişiminde hızlı bir gelişim gözlemlendiği söylenebilir. Örneğin; çocuğun üçüncü aile eğitiminde sesletimlerinin artmaya başladığı, beşinci aile eğitiminde “ham ham” gibi ses taklitleri yaptığı, sekizinci aile eğitiminde “at, aç, hadi, miyav” gibi tek kelimeler kullandığı onuncu aile eğitiminde kullandığı anlamlı sözcüklerin daha da arttığı görülmüştür. Annenin eğitimlere aktif şekilde katılarak; iletişim sırasında ses taklitleri yapma, çocuğun yaşına uygun basit sorular sorma ve cevap vermesi için bekleme, çocuğun iletişime katkı sağlamasını bekleme ve çocuğun iletişim girişimlerini hemen yanıtlama davranışlarının çocuğun dil gelişimini desteklediği düşünülmüştür. Mooller (2000, s. 1-11), yaptığı çalışmada erken müdahalede yüksek düzeyde bir aile katılımı sağlanması ile çocukların dil gelişimleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Kargın (2001, s. 49-60), erken eğitim programlarının, çocukların sözel iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını bildirmiştir. Bu araştırmanın bulguları da erken dönemde verilen aile eğitimi hizmetlerinin çocuğun dil gelişimi üzerinde olumlu etki yarattığını göstermektedir. Bu bulgular; Mooller’ in (2001, s. 1-11) ve Kargın’ın (2001, s. 49-60) bulgularıyla uyumluluk göstermektedir. Ayrıca çocuğun işitme kaybı derecesinin orta dereceli olması da gelişimi etkileyen bir faktördür.

Eğitimcide ilk dikkat çeken sorun anne-çocuk etkileşimine çok fazla müdahale etme eğiliminde olmasıdır. Etkileşim temelli yaklaşımlarda eğitimcinin; anne-baba-çocuk etkileşimini gözlemesi, anne-baba-çocuk etkileşimine yoğunlaşarak bu etkinlikleri desteklemesi, zenginleştirilmesi ve güçlendirmesi gerektiği vurgulanmakta ve bu davranışların eğitimcinin aile eğitimi uygulamasındaki sorumluluklarından olduğu

belirtilmektedir (Clark, 2007, s. 49-54; Kaiser ve Hancock, 2003, s. 9-11). Araştırma kapsamında uygulanan aile eğitimleri değerlendirildiğinde, eğitimcinin ilk dört aile eğitimi uygulamasında bu sorumluluğu yerine getirmekte zorlandığı gözlenmiştir. İlk eğitimlerde eğitimcinin anne ve çocuğun oynamasına fırsat vermediği, anne ve çocuğun oyununa sık sık müdahale ettiği ve bu nedenle oyunu gözlemleyemediği önemli bir problem olarak belirlenmiştir. Bu konuda ilk dört eğitimin değerlendirilmesinde danışmanı tarafından önerilerde bulunulmuş ancak istenilen düzeyde değişim görülmeince başka bir eğitimcinin aile eğitimi video kayıtları eğitime model olarak gösterilmiştir. Bu uygulamadan sonra gerçekleşen beşinci aile eğitiminde eğitimcinin anne ve çocuğun oyun oynamasına fırsat verdiği, oyuna müdahale etmediği, eğitim akışı içerisinde anne ve çocuğun oyun oynadığı bölümünün gözlemlendiği görülmüştür. Bu hızlı değişime dayanarak danışmanın anne-çocuk oyununa ilişkin model göstermesinin eğitimcinin bu konudaki davranışlarının değişmesi üzerinde doğrudan bir etki yarattığı söylenebilir. Bu problemin nedeni, araştırmacının daha büyük yaş çocuklar ve aileleriyle çalışmaya alışkın olması ile açıklanabilir. İÇEM uygulamalarında büyük yaş grubu çocuklar ve aileleri daha önceden eğitim almış olarak eğitime devam etmektedirler. Dolayısıyla temel etkileşim becerileri bu grup için çoğunlukla gerçekleştirilmiş olup, uygulama aileye değişik etkinliklerle dil gelişimini pekiştirme ve zenginleştirme yönüne çevrilmiştir. Eğitimcinin bu gruba yönelik olarak daha farklı beklentilere sahip olmasının ve var olan eğitim alışkanlıklarının, aileyi izleme konusunda kendisine zorluk yarattığı söylenebilir. Altıncı aile eğitiminden itibaren ise eğitimcinin anne ve çocuğun oyununu gözlemleyerek oyun sonrasında, önce anneye oyundaki olumlu yönleri sonrasında ise geliştirilmesi gereken yönleri söylediği görülmüştür. Eğitimcinin bu uygulama ile annenin eğitime katılımını arttırdığı, annedeki olumlu özelliklerini desteklediği ve bu özellikleri güçlendirdiği söylenebilir (Turnbull vd., 2000, s. 640).

Aile eğitiminde eğitimcinin çocukla oyun oynama becerileri önem taşımaktadır. İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerle yapılan aile eğitimlerinde, çocuğun oyunun sağladığı destekten yararlanmasını sağlayabilmesi için eğitimcinin öncelikle çocukla oynama stratejileri konusunda becerilerinin gelişmiş olması, çocukla kaliteli bir oyun iletişimi kurması ve çocukla oynayarak aileye model olması gerekmektedir (Clark, 2007, s. 59-60; Cole ve Flexer, 2007, s. 221; Kaiser ve Hancock, 2003, s. 10; Turan,

2003, s. 70). Bununla birlikte ilk üç aile eğitiminde eğitimcinin, oyunları çocuğun yaşına ve gelişimine uygun şekilde düzenlemesinde sorunlar yaşadığı görülmüştür. Bu nedenle danışman, eğitimcinin bu davranışlarını düzenlemeye ilişkin önerilerde bulunmuştur. Daha sonraki eğitimlerde danışman, eğitimcinin çocukla oyun oynama stratejilerinde herhangi bir sorun gözlemlememiştir. Eğitimci de gözlenen bu gelişmenin kısa sürede gerçekleşme nedenin; erken çocukluk dönemindeki işitme kayıplı çocuklarla ve işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle çalışma deneyiminin olması, ilk üç eğitimde çocukla oynama stratejilerine yönelik önerileri uygulamaya aktarabilmesi olduğu düşünülmüştür. Eğitimcinin alanda çalışma deneyiminin olması çocukla oynama stratejilerinde kısa sürede yol almasını sağlamıştır. Ancak dokuzuncu aile eğitiminde hikaye kitabı bakma etkinliği uygulanırken eğitimcinin etkinliğin süresini ve işlenişini çocuğun yaşına ve seviyesine uygun sürede gerçekleştirmediği gözlenmiştir. Bu durumu eğitimcinin, erken çocukluk dönemindeki çocuklarla çalışma deneyiminin olması ve bu güne kadar yapmış olduğu aile eğitimlerinde araştırmacının katılımcısı olan çocuktan daha büyük yaşta çocuğu olan ailelerle çalışmış olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Eğitimcinin, küçük yaş grubunda; özellikle 0-2 yaş grubunda işitme kayıplı çocuklarla çalışma tecrübesinin az olmasının, etkinliğin süresini ve işlenişini çocuğun yaşına uygun şekilde düzenleme konusunda güçlük yaşamasına neden olduğu düşünülmüştür.

Eğitimciden kaynaklanan diğer sorunun; oyun sırasındaki etkinliklere annenin katılımı sağlama konusunda olduğu gözlenmiştir. Eğitimcinin, ilk aile eğitimlerinde daha çok çocukla kendisinin oyun oynadığı annenin katılımını sağlama konusunda desteklenmesi gerektiği görüşüne varılmıştır. Üçüncü aile eğitiminin değerlendirildiği toplantıda danışman bu problemi çözmek amacıyla; eğitimcinin oyunları başlattıktan sonra anne ve çocuğun oyununa müdahale etmeden beklemesini, oyun sırasında sesleri dinleme, oyuncakları çıkarma gibi rutinler kurmasını ve bunu eğitimci-anne-çocuk sırasını takip ederek gerçekleştirmesini önermiştir. Dördüncü aile eğitiminde eğitimci bu önerileri uygulamaya geçirerek annenin katılımını arttırmayı sağlayabilmiştir. Eğitimcinin, annenin aile eğitimlerine katılımını arttırarak, çocuğun eğitimi konusunda sorumluluk alması konusunda anneyi desteklediği söylenebilir.

Çocukta var olan işitme kaybının, ailelerin çocukla kuracakları etkileşim üzerinde olumsuz etki yarattığı bilinmektedir. Bu nedenle özellikle erken müdahale

hizmetlerinde işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin eğitimi ile ilgili uygulamalarda, annelerin çocuklarıyla olan etkileşimlerini geliştirerek bu olumsuz etkilerin azaltılması amaçlanmaktadır (Clark, 2007, s. 11-23; Turan, 2010, s. 1720). Bu araştırma sürecinde uygulanan aile eğitimlerinde annenin çocuğuyla etkileşimini desteklemek için eğitiminin anneye model olduğu ve önerilerde bulunduğu görülmüştür. Annenin kendisine verilen önerileri, o eğitimde ya da bir sonraki eğitimde uygulamaya aktardığı görülmüştür. Annenin yeni bilgileri edinmeye açık oluşu kendisiyle yapılan ilk görüşmede çocuğun gelişimini destekleme konusunda istekli oluşunun, hem çocuk hem de annenin gelişimi etkilediği ve aile eğitimi sürecindeki olumlu etkileri arttırdığı düşünülmüştür.

Aile merkezli yaklaşımların amacı, aileyi destekleyerek ailenin çocuğun gelişimi üzerindeki olumlu etkilerini arttırabilmektir. (Mahoney ve Wheeden, 1997, s. 169). Anne ile yapılan son görüşmede anne, gelecekte yaşayabileceği sorunları çözüme kavuşturma konusunda ve çocuğunun gelişimini destekleme konusunda kendini daha iyi hissettiğini ve güçlüklerle başa çıkabilme gücünü kendinde gördüğünü belirtmiştir. Bu açıdan araştırma sürecindeki aile eğitimleriyle annenin güçlü yanları desteklenerek kendinde var olan olumlu yönleri ve olumlu değişimleri fark etmesi sağlandığı ve annenin bu yönlerinin güçlendirildiği söylenebilir.

Aile merkezli erken destek eğitim modelinde anne babaların çocuklarıyla ilgili programların hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi konularında aktif katılımcılar olarak yer almaları gerektiği kabul edilmiştir (Sucuoğlu, 1997, s. 39-42). Anne ile yapılan son görüşme verileri ve annenin mektubundan elde edilen bulgular annenin aile eğitimlerinden; oyun kurma, oyunu genişletme, oyunu ilgi çekici hale getirme konularında yarar sağladığını düşündüğünü göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında annenin oyun yoluyla çocuğun gelişimini destekleme konusunda gelişim gösterdiği ve çocuğun gelişimini destekleme konusunda aktif bir katılımcı olduğu söylenebilir. Bu bulgular Tablo 3.21.'deki bulgularla desteklenmektedir.

Ailelerin işitme cihazının kullanımı konusunda bilgilendirilmesi, çocuğunun işitme cihazından yararlanmasına katkı sağlamaktadır. Aileler işitme cihazı kullanımı konusunda yetkili hale geldiklerinde kendilerine olan güvenlerinin arttırdığı ve çocuğun eğitimi konusunda daha istekli olabilecekleri ve eğitimde aktif rol alabilecekleri savunulmaktadır (Clark, 2007, s. 19; Turan, 2003, s. 67-68). Anne yazdığı mektupta,

çocuğunun işitme kaybı konusunda birimdeki odyoloji bölümü tarafından bilgilendirildiğini ancak işitme cihazı konusunda yaşadığı sorunlar hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu bildirmiştir. Bu bulgu annenin daha fazla bilgiye gereksinim duyduğunu göstermektedir. Akçamete ve Kargın (1996, s. 23) işitme kayıplı çocuğu olan annelerin gereksinimlerini ve bu gereksinimlere etki eden faktörleri belirlemek üzere yaptıkları araştırmada işitme kayıplı çocuğu olan annelerin en çok bilgi gereksinimlerinin sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin çocuklarına yeni bir beceri kazandırmak, çocukla iletişim kurabilmek, çocuğun engeli hakkında ve davranışlarını kontrol edebilme konularında bilgi gereksinimlerinin olduğu belirtilmiştir. Bu araştırmada da annenin işitme cihazı konusunda daha fazla bilgi edinmek istediği bulgusu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sürdürüldüğü kurumdaki odyoloji bölümü anneyi bu yönde desteklemiştir. Ancak annenin bu konuda daha fazla bilgiye gereksinim duyması, anneye bu yönde sağlanan desteğin artırılması gerektiğini düşündürmektedir.

Bu çalışmanın diğer katılımcısı olan araştırmacı, 2001 yılından bu yana işitme kayıplı çocukların eğitimi alanında, 2008 yılında bu yana da işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin eğitimi alanında çalışmaktadır. Araştırmacı bu süre içerisinde alanda kendisinden daha deneyimli bir öğretmenden ve akademisyenden yardım alarak aile eğitimi uygulamaları yapmıştır. Ülkemizde yeni doğan işitme taramasının yaygınlaşması, işitme kayıplı çocukların erken teşhis edilmesine ve erken dönemde cihazlanmalarına olanak vermektedir (Clark, 2007, s. 11-23; Stika vd., 2015, s. 47-55; Yoshinaga Itano ve Apuzzo, 1998, s. 384-386). Bu durum işitme kayıplı çocukların ve ailelerin, aile eğitimi hizmetlerine erken dönemde başlamalarına olanak tanımaktadır (Belgin, 2011, s. 187-190). Dolayısıyla çalışmayı sürdüren araştırmacının aile eğitimi çalışmalarını sürdürdüğü çocukların yaş grubunda da değişim gerçekleşmiştir. Araştırmacı küçük yaş grubunda işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle yeterli çalışma deneyiminin olmadığını (Günlük1), bu yaş grubundaki çocuklarla oyun oynamakta (Günlük 1, 2, 3, 4 ve 5) ve bu ailelere çocuklarının gelişimini destekleyici öneriler vermekte zorlandığını, daha küçük yaşta işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin etkileşim becerilerini düzenleme konusunda desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir (Günlük1). Araştırmacı aile eğitimi alanında değişen ihtiyaçları karşılama ve alanda edindiği bilgileri yenileme ihtiyacı duyduğundan bu araştırmaya başlama gereksinimi duymuştur

(Günlük 1). Araştırma sürecinde aile eğitimi alanında deneyimli bir akademisyen ile birlikte küçük yaş grubunda işitme kayıplı çocuğu olan bir aile ile çalışmıştır. Araştırmacı, aile eğitimcisi olarak araştırma sürecinde aldığı eğitime ilişkin düşüncelerini yazdığı günlükte, bu çalışmanın sonunda bu yaş grubunda daha fazla çalışma deneyimi edindiğini, oyun oynama stratejilerinin geliştiğini, alan bilgilerini tazelediğini ve mesleki yönden geliştiğini, aile eğitimi uygulamacısı olarak daha iyi uygulamalar yaptığını düşündüğünü belirtmiştir. Araştırmacı, aile eğitimi uygulamalarını düzenleme konusunda alanda deneyimli bir uzman ile çalışmasının etkili olduğunu düşünmektedir (Günlük 15). Eğitimci, ilk eğitimlerde yapılan uygulama değerlendirmelerinde oyun oynama stratejileri, annenin katılımını sağlama ve eğitim akışını düzenlemeye ilişkin öneriler aldığını (Bkz. Tablo, 3.3., 3.5., 3.7., 3.9.) ancak sonraki aile eğitimlerinde bu konularda gelişim gösterdiğini düşünmektedir. Bu gelişimi Tablo 3.22.'de belirlenen bulgular da desteklemektedir.

Araştırmacı, araştırmaya başlamadan önce aldığı eğitimlerin ve bu alandaki uygulama deneyimlerinin araştırma sürecindeki gelişimini desteklediğini bildirmiştir. Ancak eğitimci bu güne kadar yaptığı uygulamaların bazı yönlerden de gelişimini kettiğini düşünmektedir. Örneğin; eğitimci, ilk dört eğitim anne ve çocuğun oyun oynamasına fırsat vermemiş, ancak beşinci aile eğitimden itibaren bunu başarabilmiştir. Bu açıdan eğitimci var olan tecrübelerinin, bazı yönlerden gelişimini desteklediğini ancak bazı yönlerden de bu gelişimi yavaşlattığını düşünmektedir.

Bu araştırma uygulanan araştırma deseni eylem araştırmasıdır. Eylem araştırması modelinin sistematik ve döngüsel oluşu, aile eğitimi sürecinde yaşanan problemlerin belirlenmesine, belirlenen problemlere yönelik eylem planları hazırlanmasına ve çözüme yönelik uygulamalar yapılmasına olanak vermiştir. Her aile eğitiminde döngüsel olarak gerçekleşen bu aşamalar eylem araştırması metodolojisi özelliklerini yansıtmakta ve aynı zamanda eğitim uygulamasının kuramsal temelleriyle de uyumaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi doğal işitsel sözle yaklaşım ve erken müdahale uygulamalarında kullanılan aile merkezli etkileşimci yaklaşımlar bu döngüyü eğitim uygulamalarında kullanılmaktadırlar (Clark, 2007, s. 54-61; Turan, 2010, s. 1723). Bu çalışmanın bulgularına dayanılarak hem araştırma metodolojisinin hem de araştırmanın kuramsal çerçevesinin birbirini beslemesinin anlamlı bir bağlam sağladığı ve eğitimcinin gelişimini kolaylaştırdığı söylenebilir.

4.1 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmadan elde edilen bulgular tek bir çocuk ve onun ailesiyle sınırlıdır. Eylem araştırması deseni ile gerçekleşen bu araştırmadan elde edilen bulguları, araştırmanın doğası gereği katılımcı özellikleri ve uygulama şekli gibi değişkenler açısından neden-sonuç ilişkisi kurmak ve işitme kayıplı çocuğu olan tüm ailelere genellemek olanaklı mümkün değildir (Creswell, 2003, s. 550). Ancak eylem araştırması modelinin sistematik ve döngüsel oluşu, aile eğitimi sürecinde yaşanan problemlerin belirlenmesine, belirlenen problemlere yönelik eylem planları hazırlanmasına ve çözüme yönelik uygulamalar yapılmasına olanak vermiştir.

Araştırmanın diğer sınırlılığı, annenin aile eğitimi sürecine ilişkin düşüncelerine başvurmak amacıyla yapılan son görüşmenin aile eğitimlerini sürdüren eğitimci tarafından yapılmasıdır. Bu görüşmenin eğitimci tarafından yapılmasının annenin sürece ilişkin gerçek düşüncelerini ifade etmesi üzerinde olumsuz etki yaratabileceği düşünülmüştür. Ancak araştırma sürecinde eğitimci ve anne arasındaki etkileşimin bu durumu olumsuz yönde etkilemediği, annenin sürece ve eğitime ilişkin düşüncelerini açıklıkla dile getirebildiği söylenebilir.

4.2. Öneriler

Bu çalışmanın bulgularına dayanılarak aşağıdaki alanlarda da nitel yöntem kullanan çalışmaların yapılması hem bu çalışmanın bulgularını destekleyebilir hem de aile eğitiminin birçok farklı yönünün incelenmesini, daha etkili aile eğitimi programlarının geliştirilmesini ve uygulama kalitesinin artırılmasını sağlayabilir.

1. Bu araştırmadan elde edilen veriler tek bir çocuk ailesiyle sınırlıdır. Benzer çalışmaların başka aileler ve başka eğitimcilerle sürdürülen aile eğitimi süreçleri incelenerek tartışılabilir.
2. Farklı kurumlarda ve farklı eğitim felsefeleriyle gerçekleştirilen aile eğitimi uygulamaları karşılaştırılabilir.
3. Ailelerin, aile merkezli uygulamalara ilişkin görüşleri incelenebilir.
4. Aile eğitimi veren eğitimcilerin aile merkezli uygulamalara ilişkin görüşleri incelenebilir. Farklı eğitimci görüşler tartışılabilir.

5. Eğitimci ve ailenin aile eğitimi s¼recindeki etkileşimleri derinlemesine incelenerek aileyi destekleyen eğitimci davranışları araştırılabilir.
6. Eğitimcilerin aile eğitimi amaçlarını belirleme, etkinliklerini hazırlama ve planlama aşamaları ayrıntılı olarak incelenerek amaç, etkinlik ve planların nasıl gerçekteştiği tartışılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. (1998). Türkiye’de özel eğitim. S. Eripek (Ed.). *Özel eğitim içinde* (s. 197-207). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Akçamete, G., ve Kargın, T. (1996). İşitme engelli çocuğa sahip annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 7-24.
- Akçamete, G., ve Kargın, T. (1997). The effectiveness of early intreviewtion programs in the education of children with hearing impairments, Eric document No. ED413694. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED413694.pdf>. (Erişim tarihi: 30.05.2016)
- Barmak, E. (2010) *İşitme engelinin erken tanısının gelişim alanlarına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Bates, E. (1976). *Language and context: The acquisition of pragmatics*. Orlando, Fla.: Academic Press.
- Bekman, S. (2008). *Yıllar İçinde Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV): Çok Bakışlı Bir Anlatı*. İstanbul: Kansu Matbaacılık.
- Bekman, S. ve Koçak, A. A. (2011). Beş Ülkeden Anneler Anlatıyor I: Anne-Çocuk Eğitim Programı Kimler İçin ve Neden Etkili?. *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 171-183.
- Belgin, E. (2011). İşitme engelli çocuklar ve eğitimleri: Çocuklarda işitme kaybı. N. Baykoç (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim içinde* (s. 187-190). Ankara: Eğiten kitap.
- Birkan, B. (2002). Erken özel eğitim hizmetleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(02), 99-109.
- Bronfenbrenner, U. (2009). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. London: Harvard University Press.
- Brown, P.M. and Nott, P. (2005). Family-centered practice in early intervention for oral language development: Philosophy, methods and results. P. E. Spencer ve M. Marschark (Ed.). *Advances in the spoken language development of deaf and hard-of-hearing children* (s. 136-165). Cary, NC, USA: Oxford University Press.
- Clark, M. (2007). *A practical guide to quality interaction with children who have a bearing loss*. San Diego, CA: Plural Pub.
- Cole, E.B. and Flexer C. (2007). *Children with hearing loss: Developing listening and talking, birth to six*. San Diego: Plural Pub.

- Cole, E. B. (1992). *Listening and talking: a guide promoting spoken language in young hearing-impaired children*. Washington D.C.: AGBell.
- Correia Leite, C. S., and Da Silva Pereira, A. P. (2013). Early intervention in Portugal: Family support and benefits. *Support for Learning*, 28(4), 146-153.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research* (2nd ed.). New Jersey: Pearson Education.
- Dunst, C. J. (2002). Family centered practices: Birth through high school. *Journal of Special Education*, 36(3), 139-147.
- Dunst, C. J., Boyd, K., Trivette, C. M., and Hamby, D. W. (2002). Family-oriented program models and professional helpgiving practices. *Family Relations*, 51(3), 221-229
- Dunst, C. J., Bruder, M. B., Trivette, C. M., Hamby, D., Raab, M., and McLean, M. (2001). Characteristics and consequences of everyday natural learning opportunities. *Topics in Early Childhood Special Education*, 21(2), 68-92.
- Dunst, C. J., and Dempsey, I. (2007). Family–professional partnerships and parenting competence, confidence, and enjoyment. *International Journal of Disability, Development and Education*, 54(3), 305-318.
- Ertem, İ.Ö. (2005) İlk üç yaşta gelişimsel sorunları olan çocuklar: üç sorun ve üç çözüm. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6 (2), 13-25
- Ertürk Mustul, E. (2015). *Çok ileri dereceli işitme kayıplı çocuğu olan işiten bir annenin etkileşim davranışlarının aile eğitimi bağlamında incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Estabrooks, W. (2006). *Auditory-verbal therapy and practice*. Alex Graham Bell Assn for Deaf.
- Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. (3. Baskı). (Çev: A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökcan, M. (1987). *Aile eğitiminin işitme engelli çocukların ailelerinin beklentileri üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Guralnick, M. J. (2005). Early intervention for children with intellectual disabilities: current knowledge and future prospects. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 18(4), 313-324.
- Güven, G. ve Efe Azkeskin, K.(2010) Erken çocukluk eğitimi ve okulöncesi eğitim. İ.H. Diken, (Ed.). *Erken çocukluk eğitimi* içinde (s. 2-50). Ankara: Pegem Akademi.

- Howard W.F., Williams B. and Lepper C.E.(2011). *Özel gereksinimi olan küçük çocuklar: eğitimciler aileler ve hizmet verenler için iyi bir başlangıç.* (G. Akçamete, Çev.Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Jhonson, A. (2014). *Eylem araştırması el kitabı.* (Çev: Y. Uzuner ve M. Özten Anay). Ankara: Anı.
- Kaiser, A. P., and Hancock, T. B. (2003). Teaching parents new skills to support their young children's development. *Infants and Young Children*, 16(1), 9-21.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi.* (24. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kargın, T. (2001). Kırsal bölgede yaşayan işitme engelli çocuklara yönelik geliştirilen bireyselleştirilmiş aile eğitim programının etkililiğinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(1), 49-60.
- Kartal, H. (2007). Erken çocukluk eğitimi programlarından anne-çocuk eğitim programı'nın altı yaş grubundaki çocukların bilişsel gelişimlerine etkisi. *İlköğretim Online*, 6(2), 234-248.
- Kılınç, F. E. (2011). *Anne eğitim programı ile anne çocuk etkileşim programının 24-36 aylık çocukların bilişsel becerilerine ve annelerin çocuk yetiştirme davranışlarına etkisinin incelenmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Mahoney, G. (2009). Relationship focused intervention (RFI): Enhancing the role of parents in children's developmental intervention. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 1(1), 79-94.
- Mahoney, G., and Wheeden, C.A. (1997). Parent-child interaction: The foundations for family centered early intervention practise: A response to Baird and Peterson. *Topics in Early Childhood Special Education*, 17(2), 165-184.
- Mahoney, G., and Wiggers, B. (2007). The role of parents in early intervention: Implications for social work. *Children & Schools*, 29(1), 7-15.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). *Özel eğitim hizmetleri tanıtım el kitabı.* Ankara.
- Moeller, M. P. (2000). Early intervention and language development in children who are deaf and hard of hearing. *American Academy of Pediatrics*, 106(3), 1-11.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme.*(11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Reichmuth, K., Embacher, A. J., Matulat, P., am Zehnhoff-Dinnesen, A., and Glanemann, R. (2013). Responsive parenting intervention after identification of hearing loss by Universal Newborn Hearing Screening: The concept of the Muenster Parental Programme. *International journal of pediatric otorhinolaryngology*, 77(12), 2030-2039.

- Romer, E. F., and Umbreit, J. (1998). The Effects of family-centered service coordination a social validity study. *Journal of Early Intervention*, 21(2), 95-110.
- Sazak Pınar, E. (2006). Dünyada ve Türkiye'de erken çocukluk özel eğitiminin gelişimi ve erken çocukluk özel eğitim uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(02), 71-83.
- Stika, C. J., Eisenberg, L. S., Johnson, K. C., Henning, S. C., Colson, B. G., Ganguly, D. H., and DesJardin, J. L. (2015). Developmental outcomes of early-identified children who are hard of hearing at 12 to 18months of age. *Early Human Development*, 91(1), 47-55.
- Sucuoğlu, B. (1997). Özürlü çocukların aileleriyle yapılan çalışmalar. Karancı N. A. (Ed). *Farklılıkla yaşamak* içinde (s. 35-56). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tezel Şahin, F. ve Cevher Kalburan, F.N. (2009). Aile Eğitimi Programlarının Etkililiği: Dünyada Neler Uygulanıyor?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1) 1-12.
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2011). *Anne-baba eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı*. Ankara: Morpa Kültür Yayınları
- Turan, Z. (2003). Çocuklarda işitme sorunlarının değerlendirilmesi. U. Tüfekçioğlu (Ed.), *İşitme, konuşma ve görme sorunu olan çocukların eğitimi* içinde (s. 47-74). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Turan, Z. (2010). İşitme kayıplı çocuklarda doğal işitsel-sözel yaklaşımla sürdürülen bir aile eğitimi çalışmasının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 10(3), 1697-1756.
- Turan, Z. (2012). Early intervention with children who have a hearing loss: Role of the professional and parent participation. S. Naz (Ed.). *Hearing loss* (s. 117-132). Croatia: Intechopen.
- Turan, Z. (2014). Teacher goals in an early intervention program for children with hearing loss. *European Journal of Research on Education*, 2(2), 146-153.
- Turan, Z. (2015). İşitme kayıplı çocuklarda aile eğitimi ve danışmanlığı: 0-3 yaş. E. Belgin ve S. Şahlı (Ed.). *Temel odyoloji* içinde (s. 577-587). Ankara: Güneş Tıp Kitapevleri.
- Turan, Z. Küçüköncü, D. T., Cankuvvet, N., ve Yolal, Y. (2012). Koklear implant ve işitme cihazı kullanan işitme kayıplı çocukların dil ve dinleme becerilerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 54, 142-150.

- Turnbull, A. P., Turbiville, V.,and Turnbull, H. R. (2000). Evolution of family-professional partnerships: Collective empowerment as the model for the early twenty-first century. *Handbook of Early Childhood Intervention*, 2, 630-650.
- Tüfekçioğlu, U. (1998). İÇEM' de uygulandığı şekli ile doğal işitsel- sözel yaklaşım nedir?. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,8(1-2), 113-123.
- Tüfekçioğlu, U. (2003). Çocuklarda işitme kaybının etkileri. U. Tüfekçioğlu (Ed.), *İşitme, konuşma ve görme sorunu olan çocukların eğitimi* içinde (s. 1-45). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları
- Tüfekçioğlu, U. (2013). Çocuk eğitiminde oyun ve önemi. U. Tüfekçioğlu (Ed.), *Çocukta oyun gelişimi* içinde (s. 1-36). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları
- Tümkiye, S. (2010). Okul öncesi eğitim döneminde ailenin rolü ve önemi. S. Tümkiye ve F. Gülaçtı, (Eds.), *Erken çocukluk eğitimi* içinde (s. 279-310). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uzuner, Y. (2005). Özel eğitimden örneklerle eylem araştırmaları (Baş Makale). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(2), 1-2.
- White, K. R. (2006). Early intervention for children with permanent hearing loss: Finishing the EHDI revolution. *The Volta Review*, 106(3), 237-258.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yoshinaga-Itano, C.,ve Mah-rya, L. A. (1998). Identification of hearing loss after age 18 months is not early enough. *American Annals of the Deaf*, 143(5), 380-387.

<http://aileegitimi.meb.gov.tr/index.php>

(Erişim tarihi: 13.04.2016)

EKLER

EK-1 Odyogram

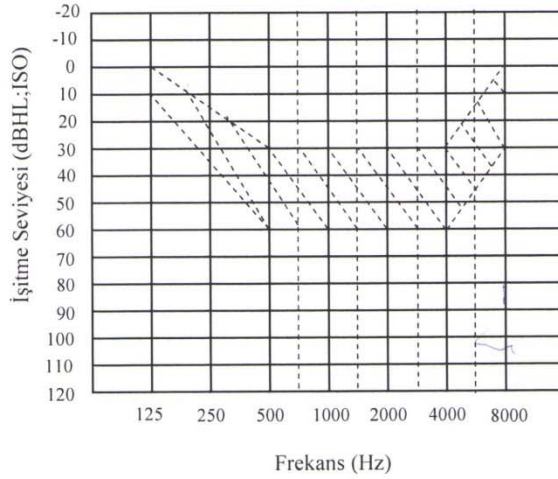
T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi

ODYOLOJİK BULGULAR

Adı Soyadı :
Testi Yapan :
Timpanometri :

Doğum Tarihi :
Tarih : 25.06.2016

SAF SES EŞİK ODYOGRAMI

Cihaz		Sağ		Sol		Cihaz		Sağ		Sol		Cihaz		Sağ		Sol			
VOL		Phonok		VOL		VOL		VOL		VOL		VOL		VOL		VOL			
AYAR		Naida G30sf		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR			
AYAR		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR		AYAR			
Rahatsızlık		Hz		Eşik SPL/A		Rahatsızlık		Hz		Eşik SPL/A		Rahatsızlık		Hz		Eşik SPL/A			
VAR	YOK	Frekans	Cihazsız	Cihazlı	VAR	YOK	Frekans	Cihazsız	Cihazlı	VAR	YOK	Frekans	Cihazsız	Cihazlı	VAR	YOK	Frekans	Cihazsız	Cihazlı
		125					125					125					125		
		250					250					250					250		
		500		40			500					500					500		
		1 K		36			1 K					1 K					1 K		
		2 K		33			2 K					2 K					2 K		
		4 K		37			4 K					4 K					4 K		
		8 K					8 K					8 K					8 K		

Anadolu Üniversitesi İÇEM Yunus Emre Kampüsü 26470 ESKİŞEHİR
Tel: 0.222.335 05 80 Sekreterlik:1611- Santral: 1612-1613 Fax: 0.222. 335 31 02

EK-2 Odyoloji Değerlendirme Raporu

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi

Sayı :63501594- 300/328

Tarih:

Konu : [REDACTED] (Oryantasyon)

22/04/2014

İLGİLİ MAKAMA

Adı : [REDACTED]
Soyadı : [REDACTED]
Doğum tarihi : 04.07.2013
Anne adı : [REDACTED]
Baba adı : [REDACTED]

Yukarıda açık künyesi yazılı olan [REDACTED] 21.03.2014 ve 14.04.2014 tarihlerinde Merkezimiz odyoloji kliniğinde TEOAE ve ABR testleri yapılmış sonuçları aşağıda bildirilmiştir.

TEOAE: Bilateral OAE gözlenmedi.

ABR: Klik uyararla yapılan ABR testinde sağ kulakta 55 dBnHL, sol kulakta 45 dBnHL seviyesine dek V. dalga izlendi.

Bu test sonuçlarına göre [REDACTED] bilateral ort-ileri derecede sensorineural işitme kaybı olduğu düşünülmektedir.

Yapılan cihaz denemeleri sonucunda [REDACTED] 2 adet işitme kaybına uygun dijital programlanabilir kulak arkası işitme cihazı kullanması önerilmiştir.

Küçük yaştaki çocuklarda daha kaliteli işitsel girdi sağlaması sebebiyle dijital işitme cihazı kullanmaları önerilmektedir.

Cihazlar temin edildikten sonra özel kalıp ile ayarlanarak takılacak ve kullanımı aileye anlatılacaktır.

Önerilen cihazların temini için gerekli işlemlerin yapılması rica olunur.

Öğr. Gr. Deniz KÜÇÜKÖNCÜ
Odyolog

Doç. Dr. Zerrin TURAN
Odyolog

Prof. Dr. Ümit GİRGİN
İÇEM Müdürü

EK-3 Psikolojik Değerlendirme Raporu

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi

Sayı : 63501594/300-870
Konu :

Tarih : 19/11/2014

PSİKOLOJİK DEĞERLENDİRME RAPORU (Oryantasyon)

Adı-soyadı : [REDACTED]
Doğum Tarihi : 04.07.2013
Anne adı : [REDACTED]
Baba adı : [REDACTED]
Uygulamalar : Denver II Gelişimsel Tarama Testi + Aile Görüşmesi + Çocuk
Gözlemi

[REDACTED] 1 yaş 4 aylık bilateral orta-ileri derecede sensorinöral işitme kayıplı kız çocuğudur. Merkezimiz oryantasyon programına devam eden çocuğun psikolojik gelişiminin öğeleri olan bilişsel/zihinsel ve sosyal-duygusal-davranışsal-psikomotor gelişim değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

Bilişsel/Zihinsel Değerlendirme

İşitme engeli ve yaşının çok küçük olmasından dolayı standart bir zihinsel değerlendirme ölçeği verilemeyen [REDACTED] genel gelişiminin değerlendirilmesi amacıyla Denver II Gelişimsel Tarama Testi uygulanmış, aileyle ayrıntılı görüşme yapılmış ve klinik gözlem yapılmıştır. İşitme kaybı nedeniyle "Dil" alt-testi uygulanmayan Denver II Gelişimsel Tarama Testi sonucu diğer alt-testler için "normal" bulunmuştur. Gözlem ve görüşme bulguları çocukta Cat-Eye sendromu olduğunu, buna bağlı olarak gözlerde kayma, dış kulakta malformasyon ve boşaltım sisteminde sorun geliştiğini göstermiştir. Ancak sendromun bilişsel işleyişe olumsuz bir etkisi bildirilmemektedir. Bu sonuçlara göre, [REDACTED] yaşına uygun bir gelişimsel seyir göstermektedir.

Sosyal-Duygusal-Davranışsal-Psikomotor Değerlendirme

Göz ilişkisi kurma, gülümseme, taklit etme, anababa ve çevreyle ilişkiler gibi sosyal-duygusal davranışlarının yaşına uygun olduğu gözlenmiştir. Psikomotor alanda herhangi bir probleme rastlanmamıştır.

Özetle, [REDACTED] bilişsel/zihinsel özelliklerinin yaşına uygun olduğu; sosyal-duygusal-davranışsal ve psikomotor gelişim örüntüsünün gelişim düzeyine uygun seyrettiği; test ve gözlem görüşme sonuçlarının bir psikopatolojiye ya da gelişimsel gecikmeye işaret etmediği düşünülmüştür. Buna karşın bebeklik dönemi psikolojik değerlendirmenin gelecekteki seyri yordamada yeterli olmadığı, herhangi bir şüphede nörolojik değerlendirmenin gerekli olduğu akılda tutulmalıdır.

Yrd.Doç.Dr. Murat DOĞAN
Uzman Psikolog

Anadolu Üniversitesi İÇEM Yunus Emre Kampüsü 26470 ESKİŞEHİR
Tel: 0.222.335 05 80 Sekreterlik:1611- Santral: 1612-1613 Fax: 0.222. 335 31 02

EK-4 Aile Eğitimi Plan rneği

Tarih: 04.11.2014

Çocuğun adı: Ece

Yaşı: 1 yaşı 4 ay

Aile eğitimi sayısı:2

Eğitim Aktiviteleri ve oyuncakları:

*Sürpriz kutular oyunu:

1. Kutu: Bebek, biberon.
2. Kutu: Oyuncak çaydanlık, fincan, kaşıık, tabak, ocak.
3. Kutu: Kolye, tarak, ayna, küpe.
4. Kutu: Oyuncak inek, at, tavşan, çit.

*Çanta karıştıırma oyunu: Büyük çanta, top, bebek, parfüm, büyük araba, ritim aletleri.

*Müzikle hayvanları dans ettirme oyunu: Oyuncak hayvanlar ve kaset çalar.

*Anne-çocuk oyunu: Hikâye kitabı bakma

Çocuğa İlişkin Amaçlar:

- Konuşan kişinin yüzüne bakması.
- Hayvan seslerini “lık lık, şırr, möö” dinlemesi ve taklit etmesi.
- Oyuncakları amacına uygun kullanması. Örneğin: Kaşıığı bebeğin ağzına götürmesi, tarakla ile saçını taraması.
- Göz kontağı ve ortak ilgi kurması.
- Etkileşimde sıra alması.
- Sesin kaynağına yönelmesi.
- Müzik sesi duyduğunda tepki vermesi.
- Müzik bitince sesin yokluğunu farketmesi.

EK-5 Aile Eğitimi Değerlendirme Raporu Örneği

30

AİLE KATILIMLI DİL EĞİTİMİ

0-3 yaş grubu

Eğitim Sayısı: 1 2	Tarih: 4 Kasım 2014
Çocuğun Adı- Soyadı ve Yaşı: [REDACTED]	
Katılımcı Anne- Babanın Adı- Soyadı: [REDACTED]	
İmzası: <i>Aslı Koca</i>	
Eğitim Saati:	13:20- 14:45 ✓ 14:00-14:40 14:50- 15:30
Eğitimcinin Adı- Soyadı: Aslı KOCA	

CİHAZLARIN KULLANIMI VE ORTA KULAK KONTROLÜ

Cihazı sürekli kullanımı:	} Cihazları dibeği kullanmamız kor. Pilleride bitmiş.
Doğru ayarda kullanımı:	
Akustik cihaz kontrolü:	
Kulak kalıpları:	
Akustik empedans:	

EĞİTİM AKTİVİTELERİ

- Sürpriz kutular
- Çanta karıştırma
- Müzikle hayvanları duyu ettirme
- Aile → hikaye bakma

Aileden alınan bilgi

Çevre sesleri: Kapi sesi duyunca kapuya yöneliyor. /Oyuncaların sesleme/
Oyuncak yere düştüğüne fırlıtya baktı.

Konuşma sesleri: Konuşa kırıya bakıyor

Ortam yardımı olmadan anladığı konuşmalar:

"Babaya götür." "Otur", "Bebele

Eğitimde gözlenen:

Çevre sesleri: Oyuncak seslerini duydu.

Müzik duyduğunda oynuyor, bitince bekliyor.

Konuşma sesleri: Konuşma sesleme bakıyor.

Ortam yardımı olmadan anladığı konuşmalar: —

ÇOCUĞUN İLETİŞİM DAVRANIŞLARI

Yüze bakar	Hayır	Seyrek	Genelde ✓
Fikrini paylaşmaya çalışır	Hayır	Seyrek	Genelde ✓
Sesini oyun amaçlı kullanır	Hayır	Seyrek ✓	Genelde
Sesini anlam ifade etmek için kullanır	Hayır	Seyrek ✓	Genelde
İletişimi başlatır			
Sesli	Hayır	Seyrek ✓	Genelde
Sessiz	Hayır	Seyrek ✓	Genelde
Sözcük kullanarak	Hayır	Seyrek ✓	Genelde

ÇOCUĞUN ÇIKARDIĞI SESLER VE SÖYLEDİĞİ KELİMLER/ CÜMLELER

Aileden alınan bilgi: eeeh , hav hav ,
Farklı sesler çıkarıyor. Biryle konuşur gibi sesler çıkarıyor.
Cıt cıt , sah =g gibi sesleri taklit etmeye çalışıyor

Eğitimde gözlenen:

Annesi şarkı söylerken ses çıkararak annesine eşlik etti.
Aah / eeh / geh

ÇOCUĞUN OYUN DAVRANIŞI

Katılımı, yaratıcılık, dikkat süresi, işbirliği:

Oyuna katılıyor. Oyuncakları istediği gibi yönlendire
meyince sınırlıyor.
Dikkat süresi; oyn süresince dikkatini sürdürüyor.

ANNENİN İLETİŞİM DAVRANIŞLARI

Ortak ilgi sağlar.	Hayır	Seyrek	Genelde ✓
Çocuğun iletişime katkısına dikkat eder.	Hayır	Seyrek ✓	Genelde
Çocuğun katkılarını doğru yorumlar.	Hayır	Seyrek	Genelde ✓
Çocuğun katkılarına uygun tepki gösterir.	Hayır	Seyrek	Genelde ✓
Çocuğun katkılarını başka cümlelerle geliştirir.	Hayır	Seyrek	Genelde ✓

BABANIN İLETİŞİM DAVRANIŞLARI

Ortak ilgi sağlar.	Hayır	Seyrek	Genelde
Çocuğun iletişime katkısına dikkat eder.	Hayır	Seyrek	Genelde
Çocuğun katkılarını doğru yorumlar.	Hayır	Seyrek	Genelde
Çocuğun katkılarına uygun tepki gösterir.	Hayır	Seyrek	Genelde
Çocuğun katkılarını başka cümlelerle geliştirir.	Hayır	Seyrek	Genelde

AİLE TARAFINDAN GETİRİLENEN PROBLEMLER VE VERİLEN ÖNERİLER

Aile bu eğitim için getirmesini istediğimiz kitabı getirmiş. Aile ~~de~~ hibe baktı. Anneye ayınlarla hibeyi desteklenesi önerildi.

Diğer ayınlarda anne istekli bir şekilde ayınlara katıldı ve [REDACTED] ayına kattı. Ayınları genişletmeye çalışıyor.

Kitapları gönderilene yapıyor 11 Kasım 16. odyoları randevusu verildi.

GELECEK EĞİTİM PLANI

EK-6 Annenin Mektubu

Ben 42 yaşında 2 erkek 1 kız çocuğu annesiyim Hersey 2012 yılında sürpriz bir zekilde hamile kalmamla başladı. Sorunlarla dolu bir hamilelik 2 defa amniyo sentez yaptırdım. Sonuç iyi idi 4 Temmuz 2013 yılında kızımı sezeryanla dünyaya getirdim. Onu ilk gördüğümde fiipki abilerinin bebeklikleri gibiydi. Ne gözünde ne de kulağında farklılıkları görmüştim. Kürezekoydular yazamayabilir dediler. Daha sonradan öğrendiğim başka rahatsızlıklarında vardı. Çok sıkır 13 gün sonra onu Evimize götsrebildik. İlk başta önemli olan anal atrezi işi 15 günlük iken tıp Fakültesine bir başladık. Yeni doğan, çocuk cerrahi, gastroenteroloji, nöroloji, nefroloji, endokrinoloji, kardiyooloji, K.B.B, göz, ortopedi, plastik cerrahi, Genetik, psikiyatri bölümlerine gittik. Sonuç olarak ameliyatımızı olduk. Çok sıkır iyi bir sonuç alındı. Belirli aralıklarla kontrollerimiz var nöroloji ve psikiyatride kontrole gidiyoruz. Hersey yolunda. İlk işitme testi hastaneden çıkarken 13 günlük iken yapıldı. Hatta kulağınadaki fistül ve skinteklerden dolayı sağlıklı yapılamadı. Fakat duyduğunu söyleyip tıptan randevu olmamı söylediler. Bir ay sonraya randevu alıp gittiğimde ABR yapıldı. Bir kulağın kaldı. Bir kulağın 45 oranında geçti dediklerinde nasıl bir tepki vereceğimi bilemedim. Bir hastaya duyuyor derken diğeri duymuyor diyordu. Eşim bizi almaya geldi. Arabaya bindiğimde ağlamaya başladım. Eşim ağlamamı istemedi ne yapalım Allah'tan diyerek kestirip attı. Bir daha [REDACTED] rahatsızlıklarıyla ilgili fazla konuşmadık. Gerçek anlamda derdleşmedik. Böylelikle bizim ailyayı ile gelip gitme

lerimiz başladı her ay ABE yapıldı. Kaçkere test yapılırken uyandı için kulakları kaplı olduğu için ölçümler yapılmadan geri dönüldü. En sonunda yapılan BKA testinin sonucuna göre oğulok bize iki kubb için kulaklık ve aile eğitimi raporu verdi. Bir tırtı kızımın duymuyor olmasını kabul etmek zordu. Çünkü o bizim konuşmalarımıza tepki veriyordu. Evde küçük abisi hariç hepimiz biliyorduk. Ona söylediğimizde kulaklık kullanacak dedüğümüzde Çok fazla tepki vermedi. Kendisi gözle kullandığı için kulaklığında normal birşey olduğunu söyledik. Yada TV sesini biraz daha açıp dinlemek olduğunu. Onunla iletişim kurduğunda hep bağırarak konuşmayı tercih ediyor. Kulaklığı taktığımızda bağırması için uyarıyoruz. Onun en büyük endişesi okullar açıldığında sınıflarına gelen işitme kaybı olan arkadaşının derslerde çok geri olması idi. Bana yönelttiği soru [REDACTED] dersleride iyi almaya çalışır mı. Bizim [REDACTED] ilgilendiğimiz için böyle birşey olmayacağını söyleyince rahatladı. İceme başladığımızda gerekli ölçümler tekrar yapıldı. Bize uygun olduğunu düşündüğümüz cihazı temin ettik. Orda şöyle bir soruyla karşılaşıyoruz. Cihaz özellikleri tam olarak bilinmediğinden endişeleniyoruz. Her anne-baba gibi en iyisinin olmasını istiyoruz. Tabiki için ucunda biraz maddiyatta var. Şu anda 24 Eylül'den bu yana 15 günde bir İCEME gidiyoruz. İlk ölçümler sonucu [REDACTED] duyma kaybının fazla olmadığını öğrendiğimde rahatladım. Çok fazla internet üzerinden araştırma yapmadım. Her şeyi yaşayarak öğrenmeyi tercih ettim. Zaten Amca çocuklarım işitme engelli olduğu için bu konuya

hiçte yabancı değildim. Tabii ki [redacted] ki
47 kromozom olmasından kaynaklanıyor. Neden
biz demedim. Çok zökar dahada köts ola-
bilirdi diye düşünüm. İlk aile eğitimine
başladığımızda hayal kırıklığına uğradım.
Biz gelmiş yaklaşık 1 saat oyun oynayıp
görsel düşünüyorduk. Benim düşündüğüm ise Başka
ailelerle birlikte yapılacak toplantılar şeklinde
oldu. İşergini de şöyle düşünmüştüm. Ne gibi so-
runlarla karşılaşacağımız çocuklarımız nasıl
davranmalıyız eğitim için neyi yapabiliriz.
Eşlerinde katılacağını düşünmüştüm. Babamızda
aile eğitiminin katılmasını söylediğimizden dolayı çok
olduğunu söyleyerek gelmedi. Gerçek aile eğitimi
hakkında ne mi düşünüyorum. Bire bir olması
görsel çünkü ilk çocuk birbirlerinin ilk katları
dağıtılabilir. Kurulan oyunlardan birkaç tanesi
benimde evimde kızımın oynayabileceği
oyunlar. Fakat sunuş biçimi iste orda eksik
olduğunu gördüm. Neden devam ettirilmeye
gelince [redacted] sosyalleştirmeyi düşünüyorum.
Farklı bir ortamda farklı bir kural koyucuya
uyması hoşuma gidiyor. Öğretmenimizle iletişimi
görsel onu sevdiğini düşünüyorum. Aslında Aile
eğitimi hakkında bilip de farkında olmadığımız detayları
görüyoruz. Biz evde uygulamalarda devam
ediyoruz. Onlarla oyun oynadığımızda daha sakin
bir çocuk oluyor. Paylaşmayı biliyor. Bna söy-
lenenleri gâstermeden anlıyor. Sı anda bize anlatır
çok olduğunu düşünüyorum. Aslında oyun guru-
bunada katılmak isterdim. Misafir olma-
dığım için gelebilirim. Bazen gelmek zorunda
olsa 5-6 aydır sânetli geliyorum. Biliyorum
ki [redacted] için faydalı bir şey yapıyoruz
Benim gelecekte tek korkum onun bu

engelinden dolayı diğer insanların tarafından görülmesi. Onunla ilgili hayalim ise onun doktor olması falan değil kendi mutlu olduğu mesleği yapması. Her ne olursa olsun o gölen gözleniyete ruhunun yaralanmadan ayakta durmasıdır. Önerim ise cihaz kullanmaya başladığında karşılaşılabilecek sorunların anlatılması mesela kukak kırık olduğunda cihazın atması gibi.

Birde aileleri çocuğun işitme kaybının net olarak gösterilmesi. Ne kadar duyabiliyor cihazlı cihazsız. Bu aile için çok rahatlatıcı bir bilgi. Aynı çocuk nasıl gördüğü zeye inanırsa bizlerde çocuğumuzun sağlığı olunca görmek istiyoruz. Örneğin TV sesini ne kadar kısarsam duymaz gibi.

Herinize gölen yüzünüz için teşekkür ederim

[Redacted]
annesi

Aselime

Ek-7 Annenin İzin Belgesi

Veli Bilgilendirme ve Onam Formu

Sayın Veli

2014 – 2015 öğretim yılında İÇEM’de oryantasyon programına devam eden bir aile ile “İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Bir Ailenin Aile Eğitimi Sürecinin İncelenmesi: 0-3 Yaş” konulu bir yüksek lisans tez çalışması yürütülecektir. Bu araştırma kapsamında yapılan aile eğitimi uygulamaları video kamera ile kaydedilecek ve bu kayıtlar aile eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi ve analiz edilmesi aşamalarında kullanılacaktır.

Araştırma kayıtları, bulguları ve sonuçları sadece bilimsel amaçla kongrelerde, makalelerde ve derslerde kullanılacaktır. Elde edilen veriler kullanılırken ailenin ve çocuğun ismi gizli tutulacak, sonuçlar istendiği takdirde aile ile paylaşılacaktır. Katılımcı aile istediği zaman araştırmadan ayrılabilir.

Söz konusu araştırmada çocuğunuz ve sizinle çalışmayı istiyoruz.

Çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde sizden beklenen aile eğitimi seanslarına düzenli olarak katılmanızdır.

Yardımlarınız ve işbirliğiniz için şimdiden teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Zerrin TURAN

Aslı KOCA

Tez Danışmanı

Araştırmacı

Yukarıda yazılı olan bilgileri okudum. Önerilen çalışmaya katılmayı kabul ediyorum. Bu çalışma çerçevesinde eğitime düzenli gelmeyi taahhüt ediyorum. Aile eğitimi seanslarının video kayıtlarının alınmasını, bu kayıtların bilimsel amaçlı olarak tezde, makalelerde, kongrelerde ve derslerde kullanımını kabul ediyorum. İstedğim zaman çalışmadan ayrılabileceğim konusunda da bilgilendirilmiş bulunuyorum.

Tarih 17.../10/2014

Velinin Adı Soyadı

İmza

Ek-8 Anne İle Yapılan İlk Görüşmenin Dökümü

Anne İle İlk Görüşme	
Sorular	Annenin verdiği cevaplar
Çocuğunuzda işitme kaybı olduğunu ne zaman ve nasıl öğrendiniz?	<p>İşitme kaybının olduğunu tıp fakültesinde yapılan ABR testiyle... doğum sonrasında yani Devlet Hastanesi'nde yapılan da "duyuyor" dediler; ama Tıp Fakültesi'ne gittiğimde yapılan testte "duymuyor" dediler. O yüzden sürekli bir ay aralarla test yapıldı. En sonunda BERA yapıldı. O BERA'da biraz duyduğu ortaya çıktı; ama diğerlerinde hep "duymuyor" dediler. Ama ben yine bu süre içinde hiç inanmıyordum. Az da olsa duyduğuna inanıyordum; çünkü birazcık da olsun tepki vermeye başlamıştı. İlk başlarda yoktu ama daha sonra beş altı ay olunca tepkileri başlamıştı bize karşı yüzüne konuştuğumuzda çok yüksek seslere bakıyordu yani. 29 Ağustos'ta ilk ABR oldu. ABR'de söylediler. 1,5 ay gibi çok kısa bir sürede öğrendik.</p>
Çocuğunuzda işitme kaybı olduğunu öğrendiğinizde neler hissettiniz?	<p>Ben şu anlamda kötü oldum; Devlet Hastanesi'nde "duyuyor" dediklerinde orada "duymuyor" dediklerinde ben çok bozuldum. Biz şöyle düşünüyorduk; Ece gürültülü ortama alışkın. Küvezde kaldığı için on üç gün boyunca, oradaki bebekler küvezde kımıldadıkça makinalar bankalarda öter ya onun gibi ötüyor. Hani o yüzden diyoruz gürültüye alışkın, o yüzden uyurken bizim sesimize tepki vermiyor. Biz öyle düşünüyorduk. Ama Devlet Hastanesi'nde yapılan testte "duyuyor" deyip de oraya gelip "duymuyor" deyince o benim için çok şey oldu, kötü oldu. Hayal kırıklığı oldu. O anlamda ne yapacağımı bilemedim. O kötü geldi bana. Yoksa çok çabuk kabul ettim. Benim için sıkıntı olmadı. Bir de benim ailemde olduğu için işitme kaybı... Amcamın çocukları, benim kuzenlerim olduğu için benim için çok şey olay değildi ama Ece'de neler olabileceğini bilmediğimiz için... Çünkü bir gidiyoruz "kalbinde üfürüm var" bir gidiyoruz "şusu şöyle"... Yani hep bir şeyler çıkınca "Bu da mı çıktı?" gibisine kaygı yaşandı... Büyük oğlum biliyordu ama küçük oğlum çok uzun zaman</p>

	<p>sonra öğrendi Ece'nin duymadığını. Cihaz takmaya başlamadan biraz daha önce öğrendi ama o da şöyle oldu: Bizim kadar işitmesi olmadığını, çünkü görsel testler de yapıldı. Görsel testlerde odyolog şey dedi; “Belirli bir oranda işitmesi var ama çok fazla da değil.” O zaman öğrendi o. Baba genelde Ece'nin rahatsızlıklarını konuşmama taraftarı. Ben birazcık üzüldüğüm için arabaya binince ağlamaya başladım. “Güçlü olacağız, olsun fark etmez” deyip kestirip attı yani. Konuşmama taraftarı. Biraz olmamış gibi davranıyor. Her şeyiyle ben ilgileniyorum. Eşim sadece getir götür olayları, yani arabayla servis işini görüyor. Hastaneye girdikten sonra bütün her şeyle ben ilgileniyorum. Her şeyi ben takip etmeye çalışıyorum.</p>
Çocuğunuz ilk kez ne zaman işitme cihazı takmaya başladı?	Hazıranda başladık. Yani 11 aylıkken başladık.
Bugüne kadar herhangi bir kurumdan eğitim aldınız mı?	Hayır. Hayır almadık.
Aile eğitiminden nasıl haberdar oldunuz?	Bana direkt rapor çıkartılırken kendileri o şekilde çıkarttılar. Tıp Fakültesi'nde kulaklık için rapor çıkartılırken aile eğitimi için de şey yaptılar. Buraya tıp fakültesi yönlendirdi. Odyoloji yönlendirdi.
Aile eğitimlerine ne kadar süredir katılıyorsunuz?	İkinciye geliyoruz.
Aile eğitimlerinden beklentileriniz neler?	<p>Yani şimdi şöyle söyleyeyim: Benim beklentim siz bu konuda daha tecrübelisiniz. Benim eksik olduğum yönleri bana göstereceğinize inanıyorum. Bana o yönde yardımcı olacağına biliyorum. Ben işi başta başlamış olacağını düşünüyorum. Ece 7-8 yaşına gelince bir şeyler yapmaya çalışmak yerine, daha küçük, 1 yaşında, başlamış olacağımıza inanıyorum. Daha iyi yol alacağımıza inanıyorum.</p> <p>Ben ona normal çocuk gibi davranıyorum ama ileride bizi ne bekliyor? Kulaklık takacağı için nasıl bir tepkiler verecek? Siz bunları biliyorsunuz. Bu konularda bir şeyler öğrenirsem ona daha fazla yardımcı olabilirim eğitimi</p>

	<p>açısından. Psikolojisi bozuk, ya çok öfkeli ya içine kapanık bir çocuk yetiştirmektense; sosyal hayata katılan, kendisiyle barışık, mutlu bir çocuk olmasını tercih ederim. Benim tek amacım o.</p>
--	--

Ek-9 Anne İle Yapılan Son Görüşmenin Dökümü

Sorular	Annenin verdiği cevaplar
Aile eğitimlerin sıklığı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Yeterli...şimdi ... hani tek çocuğu ve vakti olan aileler için her hafta olabilir hocam. Ama şimdi hani daha küçük çocuğu olan ya da ikinci çocuğu olan aileler için biraz bu, hani bu yönden problem olabilir. Hani bakacak kişileri yok ise... Ben o sorunu yaşıyorum ama ben buna rağmen, eğitimlerin faydasının olduğuna inandığım için geliyorum.”
Aile eğitimi seansının süresi hakkında ne düşünüyorsunuz?	Bu süre yeterli, çünkü çocukla yapılan bir şey olduğu için, biliyorsunuz ders saatleri 45 dakika. Yeterli, oyun da olsa yeterli.
Aile eğitimlerinde uygulanan ve size önerilen etkinlikler ve oyunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?	Burada birlikte oynadığımız oyunlarda benim uygulayamayacağım hiçbir şey yoktu ki. Birçoğu da zaten benim oynayabileceğim oyunlar ama sunuş tarzı farklıydı. Ben onları öğrenmiş oldum yani. Birkaç oyunu düşünemeyebilirdim. Onun haricinde diğerleri ile... Ben de evde evcilik oynardım ama tabi ki biraz daha farklı olurdu. Şimdi biraz daha farklı şey yapıyorum. Yani oyun, hani beş dakikalık oyun bize oldu on dakika. Öyle söyleyeyim. Sizin gösterdiğiniz şekilde, ben hani ne bileyim, bir kitabı “Aa! Bak şurada şu varmış.” Ama hani benim aklıma gelmezdi oradaki bir objeyi de oradan çıkarıp canlandırmak, onu konuşturmak ya da ne bileyim oyuna dönüştürmek. Onlar aklıma gelmezdi. Mesela o kitaba ilgisini arttıran, zamanı uzatan bir yararı oldu.
Bu güne kadar aldığımız aile eğitiminin yararı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Öbür çocuklarımı ve Ece'nin kendi yaşitlarını düşünüyorum, Ece en azından oturup oynayan bir çocuk oldu. Onunla oturup oynandığı zaman sakın, kural koyulduğu zaman kurallara uyabilen, yön verildiğinde o yöne doğru gidebilen bir çocuk. Ece gibi problemleri, daha fazla olan, gerçi çok fazla görmedim ama yine tek tük te olsa gördüğümde bizim birçoğuna göre daha şanslı olduğumuzun farkına vardım, zaten en başından beri farkındayım. O açıdan bana faydalı

	<p>oldu..</p> <p>Eğitimle her şeyin aşılabileceğine inanıyorum, o (eğitim) ona yön verecek. Belki ileride şey olmayacak, alim olmayacak ama biz birlikte bir şeyler paylaşacağız, birlikte bir şeyleri daha kolay halledebileceğiz yani... evet tabii, ben korkmuyorum, şimdi ben onunla birlikte olduktan sonra, ben ona yardımcı olduktan sonra, o benimle, biz onunla bir çok şeyi aşabileceğimize inanıyorum.</p> <p>Sonra oyun oynadığımızda, tabii ki ben bazı şeyleri biliyor olmama rağmen, dediğim gibi sunuş tarzının farklı olması, onu ilgi çekecek şeylerin farklılaşması, yani burada oynarken onun ilgisini çekebilmek falan o tür şeylerde ben de onları öğrendim. Belki ben “hı” deyip çekip alacaktım. Tamam Ece’ye karşı biraz ... davranıyorum ama yani yine de bir yerde ben de hayır diyecektim. Ama şimdi daha farklı davranıyorum.</p>
<p>Aile eğitimleri beklentilerinizi karşıladı mı?</p>	<p>Şimdi açıkçası ben buraya da yazdım da (mektubu gösteriyor) aile eğitimi deyince benim kafamda oluşan olgu, birkaç saatten oluşan, anneyle babaya işitme engelli çocukların nasıl özelliklere sahip olduğunu belirten, onlara nasıl davranılmasını anlatan, işte gelecekte eğitimlerine nasıl bir yön verilecek bu tür bir... nasıl diyeyim, seminer gibi bilgilendirmek amaçlı bir şey düşünmüştüm. Çünkü hiç görmedim, duymadım, hani böyle bir aile eğitiminin nasıl bir şey olduğunu bilmiyordum. Ben tesadüfen yönlendirmeye geldiğim için... Araştırarak gelmedim ben buraya, o yüzden öyle bir şey beklentim vardı. Sonra hani ilk gelipte oyun oynadığımızda şaşırılmışım.</p>
<p>Aile eğitimlerinde başka hangi konularda destek almak isterdiniz?</p>	<p>Şimdi mesela benim çocuğum duyuyor ama ne kadar duyuyor. Hani ne kadar sesi duyuyor. Ece dediğimde mi duyuyor (sesini yükseltiyor) Ece dediğimde mi duyuyor. (Sesini azaltıyor.) “Ben şimdi bunun farkındayım. Geçen çünkü şeydeki Zerrin Hocam bana gösterdi o ölçümlerde. Yani bunu duymak biraz insanın içini daha rahatlatan bir şey. Ne kadar ses aralığını duyuyor.</p>

	<p>Mesela kulakları kirli olduğunda cihazları ötüyormuş, ben onu sonradan öğrendim. Çünkü uzun bir süre öttükten sonra öğrendik. Ama bunu başta biliyor olsaydım hani ona göre, hani birazcık bazı şeylerde mesafeyi daha kısaltmış olurduk.</p> <p>Ben hani... çocuğumla ilgili olan şeylerle ilgili yeterince bilgi alabildiğime inanıyorum. Sorduğum zaman zaten siz cevap veriyorsunuz. Sizlere ulaşmakta o kadar büyük bir zorluk yaşamıyorum.</p>
<p>Bundan sonraki aile eğitimlerinde neler yapılmasını istersiniz?</p>	<p>Ece ile yaş itibariyle çok farklı bir şey yapılamaz ki. Ona ne anlamda yön verilebilir? Hani bir kalem tutup iki çizik atılabiliyor, bir resim yapamıyor ki. Hani oynayacağı oyunlar belli, yeni yeni bir şeyler öğreniyor, yeni yeni bir şeyler yapıyor. O yüzden çok fazla bir şey yapılabileceğine inanmıyorum. Sadece paylaşımlarımız farklılaşır işte, hani burada nasıl bir ses çıkarabilir, o yönde farklılıklar olabilir. çünkü çok çeşitlenemeyecek, yaşından dolayı yani... şu anda yaşından dolayı çok farklı bir beklenti ya da çok fazla bir şey beklemiyorum.</p>
<p>Eğitimci olarak benimle ilgili görüşleriniz neler?</p>	<p>Valla ben sizi sevdim (gülüyor). Kısa ve net. Ben sizin yanınızda rahat hissediyorum. Çünkü yaklaşımınız çok güzel, Ece'nin sizi sevmesi çok güzel; çünkü hiç kimseye şey yapmazken size hemen teslim oluyor. Dışarıda bile şey yapıyor yani. Sizi sevdiğine inanıyorum. O yüzden ben sizden memnunum yani.</p>
<p>Ekleme istediğiniz başka bir şey var mı?</p>	<p>Benim çocuğum işitmiyor diye başladıktan sonraki serüven, ailenin kabul etmesi, hani herkes çabuk kabul edemeyebiliyor. Bir de etraftan söylenenler “Aman sağlığı yerinde” Evet sağlığı yerinde ama bu da bir problem. Hemen bir örtme yoluna gidiliyor. Ya da bazen tam tersine “aaa ne oldu da öyle oldu? “ Acımasınlar bize. Ben acımalarını istemiyorum; ama moral olarak destek olmalarını istiyorum.</p>